

บทที่ 6

คนจนกับการชมรายการเกมปลดหนี้

ในบทนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยนำเสนอไว้ในบทที่ 5 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ตัวแบบจำลองการเข้ารหัสและการถอดรหัสของ Stuart Hall (อ้างจาก Moores, 1993, pp. 16-19) จากบทความ “Encoding and Decoding in Television Discourse” เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นตัวแบบในการศึกษาการประกอบสร้างความหมายที่สนใจประเด็นเกี่ยวกับอำนาจทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม Hall เห็นว่า กระบวนการสื่อสารเกิดจากการที่ผู้ผลิตเข้ารหัสความหมายผ่านรายการ โดยมีผู้รับสารรับรู้และถอดรหัสความหมาย ทั้งนี้ตัวสารของรายการโทรทัศน์มีลักษณะของตัวบทที่ถูกกำกับด้วยโครงสร้างความหมายชุดหลัก (structured text) หรือที่เรียกว่าความหมายที่ครอบครองความเป็นเจ้าทางความคิด (hegemonic meanings) ดังเช่นกรณีการให้ความหมายหลักของ “คนจน” ในรายการเกมปลดหนี้

แต่อย่างไรก็ตาม Hall กล่าวไว้ว่า ไม่มีความหมายที่ตายตัวหรือเป็นหนึ่งเดียวอยู่ในภาษา เนื่องจากภาษาเป็นสัญญาณ (sign) ที่มีการต่อสู้ทางความหมายอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ของความไม่สอดคล้องกัน ระหว่างการเข้ารหัสความหมายกับการถอดรหัสความหมายในกระบวนการสื่อสารของรายการโทรทัศน์ ทั้งนี้ Hall เห็นว่า การรับรู้เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และเป็นเรื่องส่วนตัวที่แต่ละคนจะคิดหรือตีความได้ โดยเขาแบ่งกลุ่มการให้ความหมายของผู้รับสารออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มผู้รับสารที่ให้ความหมายเช่นเดียวกับสังคม ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มผู้รับสารแบบวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่างจากสังคมกระแสหลัก เขาเห็นว่าสิ่งจำเป็นที่นำไปสู่การพัฒนาแผนที่ทางวัฒนธรรมของผู้รับสาร คือ กลุ่มย่อยหรือคนแต่ละชนชั้นที่มีชุดสัญญาณ และระบบการให้ความหมายร่วมกัน โดยเขาเห็นว่า การให้ความหมายขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคม และตำแหน่งแห่งที่ของผู้อ่านตัวบท จากความคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ที่มีประสบการณ์ของความจนและความเป็นหนี้แตกต่างกัน คือ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่เป็นหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น กับกลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ทั้งนี้เพื่อพิจารณาการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของกลุ่มผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่มว่าจะมีความเหมือนหรือความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาคนจนกับการชมรายการเกมโชว์เป็น 2 ส่วน คือ คนจนกับบริบทการชมรายการเกมปลดหนี้ และคนจนกับการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ในรายการเกมปลดหนี้ มีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังนี้

คนจนกับบริบทการชมรายการเกมปลดหนี้

สำหรับเนื้อหาในส่วนนี้จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ ภูมิหลังของผู้รับสารคนจน และ พฤติกรรมการชมรายการเกมปลดหนี้ ทั้งนี้เพื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่เป็นหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น กับกลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้ลดลง หรือไม่เป็นหนี้ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกม ปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ รวมทั้งการตั้งคำถามกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมแบบ ทุนนิยมตามที่ปรากฏอยู่ในรายการเกมปลดหนี้ สำหรับประเด็นการวิเคราะห์ในส่วนของการ ถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของผู้รับสารคนจน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกผู้รับสารคนจน ที่หนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ เป็นกลุ่มที่เคยมีหนี้สิ้นจากการเป็นแรงงานในระบบทุนนิยมและทำ การเกษตรเชิงเดี่ยว จากนั้นเปลี่ยนนำแนวคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ทำให้มี เงินไปใช้หนี้ได้ จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีการพัฒนากรอบความคิดชุดอื่นออกมาจากการเป็นผู้ใช้ แรงงานภายใต้ระบบทุนนิยม กลุ่มที่สองผู้รับสารคนจนที่เป็นหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น เป็นผู้ใช้แรงงาน ภายใต้ระบบทุนนิยมหรือทำการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยเป็นผู้ที่ต้องกู้เงินมาลงทุนทางการเกษตร และ มีหนี้เพิ่มมากขึ้นจากค่าใช้จ่ายต่างๆ ของครอบครัว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปสาระโดยสังเขปของกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 8 คนไว้ดังนี้

1. กลุ่มแรกผู้รับสารคนจนที่หนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้

พื้มนูญ เทศน์ อายุ 45 ปี เพศชาย เป็นชาวจังหวัดเชียงใหม่ เรียนจบชั้น ประกาศนียบัตรชั้นต้น (ปวช.) สาขาการเกษตร จากวิทยาลัยการเกษตรจังหวัดลำพูน มีอาชีพ เกษตรกรตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสาน มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตัวเอง เดิมพื้มนูญมีอาชีพรับจ้างก่อสร้าง ควบคู่ไปกับการเกษตรแบบพืชชนิดเดียว ในส่วนของการ เป็นผู้ใช้แรงงานที่มีรายได้รายวัน มีรายได้ไม่แน่นอน โดยที่พื้มนูญไม่มีเงินเก็บเลย เพราะเมื่อ ออกไปทำงานต้อง “ซื้อทุกอย่าง” ขณะที่ทำการเกษตรกรรม แม้จะมีที่ดินของตัวเอง แต่พื้มนูญ ต้องกู้เงินมาลงทุนในแต่ละปี บางปีไม่คุ้มกับเงินทุนที่ลงไป ทำให้ครอบครัวต้องเป็นหนี้พอกพูน เพิ่มมากขึ้นทุกปี จุดเปลี่ยนของชีวิตพื้มนูญเกิดขึ้นเมื่อพื้มนูญมีโอกาสเข้าไปเป็นลูกจ้าง ทำงานใน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งพื้มนูญมีโอกาสขยายช่องทางใน การสื่อสารออกไป ทำให้พื้มนูญได้รับความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน จากนั้นพื้มนูญ

ได้รวมกลุ่มกับเพื่อนบ้านไปอบรมเกษตรธรรมชาติที่จังหวัดเชียงราย แล้วได้นำความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน มาประยุกต์ใช้ในการทำการเกษตรในพื้นที่ของตนเอง โดยระยะแรก พี่มณูญทำงานรับจ้างคู้ชานานไปกับการเกษตร เมื่อรายได้จากการเกษตรสามารถเป็นรายได้หลักของครอบครัว พี่มณูญจึงหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสานเต็มตัว โดยหนี้สินของครอบครัวที่มีประมาณห้าแสนบาทลดเหลือเพียงแสนกว่าบาท ปัจจุบันพี่มณูญมีรายได้ที่มั่นคงจากพืชผักที่เป็นรายได้แบบรายวัน และมีรายได้จากไม้ผลในแต่ละฤดูกาล รวมถึงรายได้แบบรายปีจากปลาที่เลี้ยงไว้ พี่มณูญมีลักษณะของความเป็นผู้ใช้แรงงานที่มีปัญญา คือ การหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน และมีความเห็นต่อปัญหาความยากจนว่า เป็นความล้มเหลวจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ

พี่อำนาจ ยอดคำ อายุ 48 ปี เพศหญิง เป็นชาวจังหวัดเชียงใหม่ มีอาชีพเกษตรกร ตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่หรือเกษตรผสมผสาน มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตัวเอง เดิมพี่อำนาจมีอาชีพเลี้ยงไก่ฟาร์ม แม้มีรายได้สูง แต่ก็ต้องใช้เงินลงทุนสูงเช่นกัน เมื่อมีการระบาดของโรคหวัดนก รวมทั้งระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ปีก ที่กำหนดขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้พี่อำนาจตัดสินใจเลิกการทำฟาร์มไก่ ทั้งที่รายได้จากการเลี้ยงไก่ยังไม่คุ้มกับเงินลงทุนที่ลงไป พี่อำนาจจึงต้องกลายเป็นลูกหนี้ของธนาคาร สร้างความทุกข์ใจให้กับพี่อำนาจและคนในครอบครัว ในช่วงวิกฤติของปัญหาหนี้สิน พี่อำนาจได้รับความรู้จากการเข้าอบรม ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงได้เปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหันมาทำการเกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรแบบผสมผสาน บนที่ดินของตัวเองที่มีอยู่ประมาณ 9 ไร่ โดยยึดหลักของการพึ่งพาตัวเอง และมีการรวมกลุ่ม “เอามื้อ” ซึ่งเป็นการหมุนเวียนลงแขกแรงงาน ในการทำการเกษตรร่วมกัน ปัจจุบันพี่อำนาจมีรายได้จากการเพาะปลูกพืชผัก และรายได้จากไม้ผลตามฤดูกาล โดยพี่อำนาจสามารถนำรายได้จากการเกษตรนี้ ไปให้หนี้สินของตนเองได้จนหมด

ลุงเป็ง สมณา อายุ 68 ปี เพศชาย เป็นชาวอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ มีอาชีพเป็นพ่อค้าขายของเร่ตามตลาดนัด ลุงเป็งเคยมีอาชีพรับจ้างตัดไม้ และหัวหน้าคนงานในเหมืองแร่ เมื่อมีครอบครัวลุงเป็งและภรรยาจึงย้ายเข้ามาปักหลักในตัวเมืองเชียงใหม่ บริเวณที่ตั้งชุมชน 5 ธันวาคมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะต้องการให้ลูกๆ ทั้ง 6 คน ได้รับการศึกษาและการรักษาพยาบาล โดยลุงและภรรยาช่วยกันตระเวนเร่ขายของตามตลาดนัด ทั้งในอำเภอเมืองและต่างอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ทั้งสองสามีภรรยายังต้องทำงานรับจ้าง โดยเก็บออมเงินไว้สำหรับส่งเสียลูกให้ได้รับการศึกษา และนำเงินส่วนหนึ่งที่ได้มาไว้สำหรับลงทุนต่อไป ในฐานะหัวหน้าครอบครัวลุงเป็งสามารถส่งให้ลูกได้เรียนจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีอาชีพการงานที่มั่นคง ขณะเดียวกันลุงเป็งยังได้รับเลือกจากสมาชิกชาวชุมชน 5 ธันวาคมให้เป็น

ประธานชุมชน โดยลุงเบ็งจะมีหน้าที่เป็นพ่อหลวงหรือหัวหน้าชาวบ้าน ที่คอยให้คำปรึกษาดูแลลูกบ้าน รวมทั้งคอยประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกับทางเทศบาลนครเชียงใหม่ ปัจจุบันลุงเบ็งยังคงได้รับเลือกให้เป็นประธานชุมชน 5 ถิ่นวาต่อเนื่องมาโดยตลอด ลุงเบ็งได้ผ่านช่วงชีวิตลำบากยากจนมาแล้ว เพราะมีลูกๆ คอยส่งเงินให้ลุงเบ็งใช้ทุกเดือน และมาเยี่ยมเยียนลุงและภรรยาในวันเสาร์อาทิตย์ ทุกวันนี้ลุงเบ็งจึงไม่ต้องทำงานหนักเหมือนในอดีต สำหรับลุงเบ็งไม่เคยเป็นหนี้ ด้วยเหตุผลเพราะไม่ชอบให้ใครมาทวงลุงเบ็งจึงใช้การสะสมทุนที่ได้จากการค้าขาย แล้วกันเงินส่วนหนึ่งที่เหลือจากค่าใช้จ่ายนำมาลงทุน

สำหรับลักษณะร่วมของพี่มัญญ พี่อำนาจ และลุงเบ็งมีร่วมกัน คือ ประการแรก การสะสมเงินทุน โดยไม่กั๊กยืมเงินมาใช้ลงทุนในลักษณะที่เกินกำลังของตนเอง สำหรับลุงเบ็งจะมีการกันเงินที่ได้จากการค้าขายไว้สำหรับการลงทุน ขณะที่พี่มัญญและพี่อำนาจจะสะสมเงินจากการทำเกษตรผสมผสานนำกลับมาเป็นเงินทุนในฤดูกาลผลิตต่อไป ประการที่สอง การขยายช่องทางการสื่อสาร สำหรับลุงเบ็งจะมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐคือเทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้ลุงเบ็งสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ขณะที่พี่มัญญและพี่อำนาจมีการขยายช่องทางการสื่อสาร โดยเฉพาะได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายการสื่อสารระหว่างกลุ่มเกษตรกรที่มีทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ในการพัฒนาอาชีพ และรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนแรงงานในการทำเกษตรร่วมกัน นอกจากนี้พี่มัญญและพี่อำนาจจะมีลักษณะร่วมกัน คือ การมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ซึ่งถือเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่นำพี่มัญญและพี่อำนาจเปลี่ยนจากผู้ที่มีหนี้สิน ไปสู่ผู้ที่เป็นหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ สรุปลักษณะร่วมของผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ได้ดังนี้

ตารางที่ 6.1

ลักษณะร่วมพื้นฐานการเป็นแรงงานการผลิตของกลุ่มผู้รับสารคนจน
ที่หนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้

กลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้ลดลง หรือไม่เป็นหนี้	ลักษณะร่วมพื้นฐานของการเป็นแรงงานการผลิต
พืมนูญ เทศนา พี่อานวย ยอดคำ และลุงเป็ง สมนา	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีที่ดินทำกิน ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิต 2. การขยายช่องทางการสื่อสาร นำไปสู่การสร้างเครือข่ายความรู้ หรือการมีทุนความรู้ 3. การสะสมทุน หรือการมีทุนทางเศรษฐกิจ 4. การสร้างเครือข่ายแรงงาน หรือการมีทุนทางสังคม

2. กลุ่มที่สองผู้รับสารคนจนที่เป็นหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น

ป่าสุวรรณดี ชัยรัตน์ อายุ 55 ปี เพศหญิง เป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ย้ายมาอยู่เชียงใหม่เกือบ 30 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานกวาดถนนของเทศบาลนครเชียงใหม่ เดิมป่าณีเคยเปิดร้านขายอาหารที่เยาวราชแต่ล้มเหลว จากนั้นจึงเปลี่ยนอาชีพเป็นแม่ค้า ตระเวนขายของล่องขึ้นมาจากตามจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ จนมาประสบอุบัติเหตุและมาพักรักษาตัวที่จังหวัดเชียงใหม่ จึงปักหลักทำงานรับจ้างที่เชียงใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นการรับจ้างซักผ้าหรือการเป็นแม่บ้าน ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน เช่นเดียวกับสามีของป่าณีที่ทำงานรับจ้าง ป่าณีมีหนี้สินก้อนเล็กๆ ที่หยิบยืมจากเพื่อนบ้าน เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายเป็นค่ากินอยู่ของคนในครอบครัว โดยเฉพาะเงินค่าเล่าเรียนของลูก แต่หนี้ก้อนใหญ่ของป่าณีเกิดจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านประมาณสองหมื่นบาท เพื่อนำมาปลูกบ้านหลังเล็กๆ ในบริเวณชุมชน 5 ธันวาคม ทุกวันนี้ป่าณีต้องไปทำงานกวาดถนน โดยเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่ได้เพียงค่าแรงขั้นต่ำ หลังเลิกงานป่าณีจึงต้องไปขายของให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่วนลูกสาวป่าณีย้ายไปทำงานที่จังหวัดอยุธยาและเรียนหนังสือผ่านการศึกษานอกโรงเรียน ป่าณีไม่ได้บอกให้ลูกสาวรู้เรื่องหนี้สิน เพราะไม่ต้องการให้ลูกกังวล ป่าณีจึงแก้ปัญหาหนี้สินด้วยตัวเอง โดยหนี้รายย่อยที่มีอยู่ป่าณีจะใช้วิธีการกู้แบบไยแมงมุม คือ กู้เงินจากเจ้าหนี้คนหนึ่งแล้วนำไปใช้อีกคนหนึ่ง และหนี้ก้อนหนึ่งที่ป่าณีกู้จากกองทุนหมู่บ้าน กรณีหนี้ของป่าณีแสดงให้เห็นว่า หนี้เป็นกลไกรักษาสถานะของความเป็นคนจนของป่าณี ทั้งนี้ป่าณีจะต้องใช้แรงงานทำงานกวาดถนน และนำเงินรายได้ส่วนหนึ่งไปคืนให้กับเจ้าหนี้

รายย่อยในทุกๆ เดือน ขณะที่นี้กองทุนหมู่บ้านป่าฉิมเองก็ยังไม่รู้เลยว่าหาเงินจากไหนมาใช้ปลดหนี้ของตนเอง

ยายจำปี กันธิยะ อายุ 57 ปี เพศหญิง เป็นชาวอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เคยมีที่ดินเป็นของตัวเองแต่ขายไปแล้ว ต้องเช่าที่ดินของเพื่อนบ้านสำหรับเพาะปลูก ยายจำปีมีอาชีพเป็นพนักงานโรงงานและเกษตรกร สามียายมีอาชีพรับจ้าง ได้รับการกระทบกระทั่งเอนทางสมอง จึงอาการทางประสาท มักมีอาการมึนงงเฉื่อยเวลาที่ดีมเหล้า มีบางครั้งที่จะใช้กำลังทุบตียายจำปี แม้ว่าบางครั้งมีลูกเขยกับลูกสาวที่อยู่บ้านเดียวกันคอยช่วยกันไว้ ยายจำปีมีหนี้สินจากการกู้เงินมาปลูกกะหล่ำแล้วไม่ได้ผล ทั้งนี้เนื่องจากยายใช้เมล็ดกะหล่ำพันธุ์ฤดูร้อนมาปลูกในฤดูหนาว จึงต้องเป็นหนี้ประมาณสามหมื่นบาท ซึ่งยายยังไม่รู้ว่าจะหาเงินจากไหนมาใช้หนี้ได้ ทั้งนี้เพราะยายมีรายได้ตามค่าแรงขั้นต่ำวันละ 159 บาทจากการทำงานในโรงงาน และรายได้ที่ไม่แน่นอนจากทำงานรับจ้างในวันหยุด ยายจำปีมีลักษณะของคนจนที่เป็นหนี้คั้งที่จากที่ยายกู้มาลงทุนการเกษตร ที่ยายไม่เห็นหนทางจะหาเงินมาใช้หนี้ได้ ยายจึงคิดว่าเมื่ออายุครบ 60 ปีต้องออกจากงานที่ทำในโรงงาน ยายจะขอให้ลูกสาวช่วยใช้คั้ง ทั้งนี้เพราะเป็นหนี้ที่ยายกู้มาส่งลูกสาวเรียนหนังสือ

พี่รุ่ง คำเจริญ อายุ 38 ปี เพศชาย เป็นชาวจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พี่รุ่งเคยเข้าไปทำงานโรงกลึงที่กรุงเทพฯ จากนั้นเคยไปทำงานก่อสร้างสนามกอล์ฟที่จังหวัดชลบุรี ปัจจุบันพี่รุ่งทำงานเป็นพนักงานโรงงาน ควบคู่ไปกับทำการเกษตรกรในที่ดินของตัวเอง พี่รุ่งกู้เงินกองทุนหมู่บ้านมาสี่พันบาทแต่ไม่ได้ผล จึงยังติดหนี้กองทุนอยู่ ทุกวันนี้พี่รุ่งทำงานเป็นพนักงานรายวันในโรงงาน ได้ค่าจ้างวันละ 159 บาท ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายภายในบ้านและค่าเล่าเรียนของลูกสาว ที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ชั้นมัธยมศึกษา ดังนั้นนอกจากการทำงานในโรงงานแล้ว ในวันหยุดพี่รุ่งจึงต้องออกไปทำงานรับจ้างในหมู่บ้าน เพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น สำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว พี่รุ่งมีลักษณะของคนจนมีหนี้เพิ่มขึ้น คือ พี่รุ่งมีหนี้ก้อนหนึ่งที่กู้จากกองทุนหมู่บ้านมาสี่พันบาท และมีโอกาสที่ต้องกู้เงินเพิ่มขึ้น เพื่อนำมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนของลูกสาวที่ต้องเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา

พี่สมศรี ค้องดง อายุ 50 ปี เพศหญิง เป็นชาวจังหวัดเชียงใหม่ มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง 2 ไร่ มีอาชีพเป็นพนักงานโรงงานควบคู่ไปกับการเป็นเกษตรกร พี่สมศรีมีลูกสองคน ลูกสาวคนโตแต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว ส่วนลูกชายคนเล็กทำงานเป็นช่างซ่อมรถอยู่ในละแวกบ้าน พี่สมศรีเป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรสามหมื่นบาท โดยเป็นเงินกู้ที่นำซื้อรถไถสำหรับใช้เตรียมดินทำนา พี่สมศรีเห็นว่า การทำนาเองประหยัดกว่าที่ต้องไปซื้อข้าวกินเอง และรถไถที่มีอยู่ก็สามารถใช้งานได้ในการทำงานได้ในปีๆ ต่อไป พี่สมศรีมีรายได้จากการทำงานในโรงงานวัน 159

บาท ที่สำหรับใช้จ่ายในครอบครัวและยังต้องส่งไปให้เป็นค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ที่อายุมากแล้ว ทั้งนี้ เพราะพี่สมศรีเป็นพี่คนโตของครอบครัว อยู่ พี่สมศรีมีลักษณะของคนจนที่มีหนี้คงที่ จากที่กู้เงิน จากธนาคารเพื่อการเกษตรมาสามหมื่นบาท ทั้งนี้พี่สมศรีมีภาระที่ต้องรับผิดชอบในครอบครัว จึงไม่สามารถนำเงินไปปลดหนี้สินของตนเองได้

พี่สนั่น ริมประสงค์ อายุ 50 ปี เพศชาย เป็นชาวอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากเรียนจบการศึกษาชั้นมัธยม 6 พี่สนั่นเข้าไปทำงานเป็นช่างสีในโรงงานประกอบรถยนต์ ที่กรุงเทพฯ โดยภรรยาเปิดร้านขายของเล็กๆ น้อยๆ อยู่บริเวณโรงงาน ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 โรงงานต้องปิดตัวลง พี่สนั่นกลับมาทำงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยโรงงานใน จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนภรรยาย้ายกลับที่จังหวัดเลยซึ่งเป็นบ้านเกิด โดยเปิดร้านค้า และสร้างห้องเช่าเล็กในบริเวณบ้านของพ่อตา พี่สนั่นเคยมีหนี้สินที่กู้จากบริษัทในช่วงที่ทำงานโรงงานที่ กรุงเทพฯ เพื่อนำมาใช้ลงทุนค้าขายของภรรยา ซึ่งได้ใช้หนี้ไม่หมดแล้ว แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบัน พี่สนั่นมีหนี้ที่หยิบยืมจากเพื่อนบ้าน เพื่อนำไปใช้จ่ายค่าเล่าเรียนของลูกคนโตที่กำลังเรียนอยู่ที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทุกวันนี้พี่สนั่นมีรายได้จากการเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัย เดือนละประมาณหกพันบาท หลังจากเลิกงานประจำ พี่สนั่นจะหางานรับจ้างให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้กรณีการเงินไม่พอพี่สนั่นจะต้องกู้ยืมเงิน เพื่อส่งเงินให้ลูกที่เรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัย รามคำแหง และลูกอีกคนที่กำลังเรียนหนังสือชั้นมัธยม

ตารางที่ 6.2

ลักษณะร่วมพื้นฐานการเป็นแรงงานการผลิตของกลุ่มผู้รับสารคนจน
ที่มีหนี้คงที่และหนี้เพิ่มขึ้น

กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่ หรือหนี้เพิ่มขึ้น	ลักษณะร่วมพื้นฐานของการเป็นแรงงานการผลิต
ป้าสุวรรณี ชัยรัตน์ ยายจำปี กันธิยะ พี่รุ่ง คำเจริญ พี่สมศรี ค่องดง พี่สนั่น ริมประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> ขาดการสะสมเงินทุน และมีหนี้ มีที่ดินทำกินขนาดเล็กไม่เกิน 2 ไร่ หรือต้องเช่าที่ดิน ขาดความรู้ด้านการเกษตร ขาดการขยายช่องทางการสื่อสาร

บริบทการชมรายการโทรทัศน์และการชมรายการเกมปลดหนี้ของคนจน

การศึกษาผู้รับสารตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษา มีความสนใจต่อบริบทการชมของผู้รับสาร โดยมีการตั้งคำถามต่อบริบทของการชมรายการโทรทัศน์ การชมรายการโทรทัศน์ที่บ้านกับการชมในพื้นที่สาธารณะว่า จะมีความแตกต่างกันในถอดรหัสความหมายสาร จากบทความ “The rule of viewing television in public places” ของ Lemish (อ้างจาก Morley, 1992, pp. 134-135) กล่าวถึงความสนใจเกี่ยวกับบริบทการชมโทรทัศน์ว่า ผู้รับสารชมรายการโทรทัศน์อย่างไร และมีการตอบสนองต่อรายการนั้นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจบริบทการชมโทรทัศน์ที่อยู่ในภาวะตามธรรมชาติ (natural setting of the domestic context) ของผู้รับสารที่เป็นคนจน ทั้งนี้การที่ผู้วิจัยสนใจพิจารณาบริบทการชมโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นคู่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโทรทัศน์กับกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ ของครัวเรือน โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์บริบทการชมรายการโทรทัศน์ดังกล่าว ในการวิเคราะห์บริบทการดูรายการเกมปลดหนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. วิธีการชมรายการเกมปลดหนี้ของคนจน คนจนมีการชมรายการเกมปลดหนี้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก การชมรายการเกมปลดหนี้ที่บ้าน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะชมรายการเกมปลดหนี้ที่บ้าน อาทิเช่นกรณีของลุงเบ็ง จะนั่งประจำที่เก้าอี้ในมุมที่ดีที่สุดของการรับชมโทรทัศน์ในห้องนั่งเล่น บ่ายวันหนึ่งผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ชีวิตครัวเรือน ลูกสาวเข้ามาเยี่ยมเยียนลุงเบ็ง ขณะที่ภรรยาของลุงเบ็งอยู่กับการทำงานอยู่ในครัว ซึ่งการแข่งขันในรายการได้สร้างความสนุกสนานให้กับลุงเบ็ง และคนในครอบครัวที่ได้ใช้เวลาในการชมรายการเกมปลดหนี้ ดังที่ลุงเบ็งสมมา กล่าวว่า “มีการเล่นด้วยมันเลยไม่เครียด เช่นคนมาแข่งขันต้นตาล (หัวเราะ) อย่างเมื่อวานเห็นว่าลูกป่วยเป็นโรคสมอง เมื่อวานทำไม่สำเร็จก็น่าเห็นใจ” (เบ็ง สมมา, สัมภาษณ์)

การดูโทรทัศน์ของลุงเบ็งและครอบครัว มีลักษณะของการแบ่งแยกระหว่าง “เรา” คือ ลุงเบ็ง กับ “เขาหรือเธอ” คนจนที่เป็นผู้แข่งขัน ทั้งนี้เสียงหัวเราะจากการแข่งขัน และความรู้สึกสงสารของลุงเบ็ง สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง “เรา” คือลุงเบ็ง ที่รู้สึกกว่าตนเองมีสถานภาพที่ดีกว่า “เขาหรือเธอ” ที่เป็นผู้แข่งขันที่น่าสงสาร ทั้งนี้การกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของลุงดังกล่าว เนื่องจากตาเบ็งไม่เคยกั้มเงินใคร โดยผ่านชีวิตความลำบากจากการเป็นพ่อค้าเร่ แต่สามารถสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาได้ ขณะที่พี่สนั่น ริมประสงค์ และกลุ่มตัวอย่างคนจนส่วนใหญ่ที่มีโอกาสได้ชมรายการเกมปลดหนี้ที่บ้าน ในกรณีที่ไม่ได้ทำงานเฝ้ายามล่วงเวลาวันเสาร์อาทิตย์ โดยพี่สนั่นและกลุ่มตัวอย่างคนจนส่วนใหญ่ มีลักษณะของการแบ่งแยกระหว่าง “เรา” คือ พี่สนั่น กับ “เขาหรือเธอ” คนจนที่เป็นผู้แข่งขัน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับความยากลำบากที่ตัวละครหลัก

คนจนที่เป็นผู้แข่งขันเผชิญอยู่ พี่สนั่นเห็นว่า ชีวิตของ “เรา” คือตนเอง ไม่ได้เศร้าเหมือนกับชีวิต “เขาหรือเธอ” ซึ่งเป็นคนจนที่เป็นผู้แข่งขันในรายการเกมปลอดหนี ซึ่ง เห็นได้จาก เมื่อผู้วิจัยถามถึงความเศร้าที่มักนำเสนอผ่านรายการเกมปลอดหนี ได้รับเสียงหัวเราะนำมาก่อนคำตอบของพี่สนั่นว่า “ชีวิตผมไม่เศร้าเหมือนกับทางรายการ” (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ เสียงหัวเราะของพี่สนั่นอาจแสดงให้เห็นว่า ทุกข์ยากความลำบากของ “คนจน” ในรายการเกมปลอดหนีที่แตกต่างชีวิตของตนเอง

ลักษณะที่สอง การชมรายการเกมปลอดหนีนอกบ้าน ผู้วิจัยพบการชมรายการเกมปลอดหนีนอกบ้านในกรณีของป่าสุวรรณณี ชัยรัตน์ ที่ต้องไปทำงานกวาดถนนในช่วงที่รายการออกอากาศ โดยป่าณีจะใช้วิธีการไปดูรายการเกมปลอดหนีตามร้านค้า ป่าณีเล่าว่า “จะเข้าไปนั่งดูร้านไหนเขาเปิดก็จะเข้าไปดู” ทั้งนี้ป่าณีจะมีโอกาสได้ชมรายการ ก็ต่อเมื่อทางร้านค้าเปิดชมรายการนี้อยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามในการชมรายการเกมปลอดหนีนอกบ้าน ป่าณีได้สร้างความแบ่งแยกระหว่าง “เรา” คือตัวป่าณีเอง กับ “เขาหรือเธอ” คนจนที่เป็นผู้แข่งขัน ซึ่งเป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางชนชั้นของตนให้อยู่เหนือกับตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน ดังที่ป่าณีกล่าวไว้ว่า “เราก็ลำบากอยู่แล้วนะ แต่เขาอาจจะลำบากมากกว่า เขาเอามาออกเขาก็ต้องรู้ว่าพวกนั้นลำบาก” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การชมรายการเกมปลอดหนีของป่าณี เป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้ป่าณี ซึ่งการใช้คำแทนตัวเองว่า “เรา” อาจหมายถึงป่าณีกับเพื่อนบ้านในชุมชน 5 ครัวเรือนให้อยู่เหนือ “เขา” ที่เป็นตัวละครหลักคนจนที่มีชีวิตที่ยากลำบาก โดยวิธีการดูเกมปลอดหนีของป่าณีอาจเป็นการบรรเทาความทุกข์ยากในชีวิตของตนเอง ผ่านการชมรายการเกมปลอดหนีในแต่ละสัปดาห์

2. การตอบสนองต่อรายการเกมปลอดหนีของคนจน เมื่อผู้วิจัยถามถึงความรู้สึกที่ผู้แข่งขันสามารถปลอดหนีได้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่เป็นผู้รับสารมีตอบสนองต่อประเด็นดังกล่าวแตกต่างกัน ตามบริบทของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะแรก คนจนรู้สึกดีใจกับผู้แข่งขัน กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนึ่งครั้งที่หรือหนึ่งเพิ่มขึ้น มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า มีความรู้สึกดีใจไปกับตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน “รู้สึกดีใจกับเขาด้วย และภูมิใจที่เขาใช้ความสามารถและตอบปัญหาเกมมีไหวพริบ ปฏิภาณดี และรู้สึกเสียใจกับเขา สงสารเขา” (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์) “ถ้าเกมที่เล่นเขาทำไม่ได้เราก็ใจอ่อนเสียตาย ถ้าทำได้เราก็ดีใจไปกับเขา เพราะเขาไปแล้วเขาก็อยากทำให้ได้” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์) “คุณสนุกตอนแข่ง เราก็ช่วยลุ้นอยากให้เขาได้” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้รับสารคนจนที่รู้สึกดีใจกับตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน กลับมีลักษณะของการแบ่งแยกระหว่าง “เรา” คนจนที่เป็นผู้รับสารว่า มีความเหนือกว่า “เขา” ที่เป็นผู้แข่งขัน เห็นได้จากความรู้สึก “สงสาร” ของพีสนั้นหรือพีอำนาจที่มีความ “สนุก” ของพีอำนาจที่ได้จากชมเกมการแข่งขันในรายการ แสดงว่า “ความสนุก” หรือ “ความสงสาร” จากการดูรายการเกมปลดหนี้ จึงเป็นการดูเพื่อสร้างความรู้สึกที่เหนือกว่าของกลุ่มผู้รับสารคนจน โดยกลุ่มผู้รับสารคนจนมีลักษณะของการเสริมอำนาจให้ปัญหาของตนเองว่า มีความทุกข์ยากน้อยกว่าตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขันในรายการเกมปลดหนี้

ลักษณะที่สอง คนจนวิพากษ์ต่อโอกาสที่จะเกิดขึ้นในชีวิตจริง และการพึ่งพิงคนอื่น
 ในรายการเกมปลดหนี้ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ จะมีการต่อต้านการครอบครองความเป็นเจ้าความคิดที่ผู้ผลิตรายการให้ความหมาย “คนจน” ซึ่งแตกต่างกลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้นที่มีแนวโน้มที่จะยอมรับ มากกว่าการการตั้งคำถามถึงโอกาสที่คนจนจะได้รับการปลดหนี้ ซึ่งมีความเป็นไปได้เมื่อเปรียบเทียบกับชีวิตจริง เช่นกรณีของพีมัญญเทศนา ที่มีการดูแบบตั้งข้อสังเกต (skepticism) อาทิเช่นความเห็นต่อการปลดหนี้ที่พีมัญญเทศนา ในชีวิตจริงแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย “ถ้าเขาได้เราก็ดีใจ อย่างน้อยเขาก็ได้ในสิ่งที่เขาอยากได้ เพราะมันเป็นความหวัง ถ้าได้ก็ดีเราก็ดีใจด้วย ออๆ ก็ได้เงินมาก่อนหนึ่ง ซึ่งมันไม่มีโอกาสมาก” (มัญญเทศนา, สัมภาษณ์)

ในขณะเดียวกัน พีมัญญเทศนามีการตอบสนองต่อประเด็นเรื่องการปลดหนี้ของตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน แตกต่างจากกลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ การแข่งขันปลดหนี้กับทางรายการ อาจทำให้คนจนมีความหวังในการพึ่งพิงคนอื่นมากกว่าการพึ่งตนเอง ดังที่พีมัญญเทศนากล่าวไว้ว่า “ถ้ามันได้แล้วเกิดขึ้นกับเรา ก็ถือเป็นโอกาสที่จะได้รับโชคตรงนั้น แต่ไม่ใช่สิ่งที่เรารอเราฝัน ถ้าเราคิดแบบนั้นมันก็เป็นแบบเดิมคือรอพึ่งคนอื่นอีก” (มัญญเทศนา, สัมภาษณ์)

ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารคนจนที่หนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น มีแนวโน้มยอมรับต่อสถานการณ์ทางสังคม (social situation) ตามตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขันเผชิญอยู่ในรายการเกมปลดหนี้ ในทางตรงข้ามกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้อย่างพีมัญญเทศนาก็มีการตั้งคำถามกับอำนาจแห่งความสัมพันธ์ทางชนชั้น (power of class relation) กล่าวคือ พีมัญญเทศนาเชื่อว่า คนจนสามารถทำงานปลดหนี้ได้ด้วยตัวเอง ไม่ควรที่จะรอพึ่งพิง หรือการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากคนอื่น ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ในอดีตของพีมัญญเทศนาที่เคยพึ่งพิง และรอรับความช่วยเหลือจากทั้งเจ้านี่และหัวหน้างาน แต่กลับทำให้พีมัญญเทศนาต้องมีหนี้เพิ่มมากขึ้นนั่นเอง ขณะที่การหันมาพึ่งตนเองด้วยการทำเกษตรผสมผสาน ทำให้พีมัญญเทศนามีหนี้ลดลงและมีชีวิตที่ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป ในส่วนของคนจนกับบริบทการชมรายการเกมปลดหนี้ ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นบริบทของคนจนทั้งสองกลุ่ม คือ ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงและไม่เป็นหนี้ ทั้งนี้ตามแนวคิดของ Hall (Davis, 2004, p. 64) เห็นว่า การให้ความหมายขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคม โดยผู้รับสารจะมีการให้ความหมายซับซ้อน และมีการต่อต้านตัวบทที่เป็นวาทกรรมที่ครอบงำ จากการเข้ารหัสความหมายของผู้ผลิตรายการที่เป็นผู้ส่งสาร แม้ว่าจะมีชุดของความหมายที่ตายตัว (meaning structures) อยู่ในตัวบทแล้วก็ตาม แต่หากปราศจากผู้รับสารแล้วตัวบทนั้นก็ไม่มี ความหมาย ทั้งนี้การทำงานของสื่อมวลชนตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาเห็นว่า สื่อมวลชนจะตอกย้ำคุณค่าและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งการถอดรหัสความหมายของแต่ละคนขึ้นอยู่กับกรอบอ้างอิง (the frame of reference) ที่ตนเองมีอยู่ สำหรับ Hall เขาสนใจว่า รหัส (code) ของสารในรายการโทรทัศน์กำหนดการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารอย่างไร รวมถึงความสนใจของ Hall ในประเด็นเรื่องความแตกต่างของผู้รับสารว่าจะมีผลต่อการถอดรหัสความหมายที่ครอบงำอยู่ในรายการโทรทัศน์อย่างไรบ้าง จากแนวคิดของ Hall ดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่า ผู้รับสารคนจนจะมีการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ที่ครอบงำอยู่ในรายการเกมปลดหนี้อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ตามความคิดของ Hall มีความเป็นไปได้ของความไม่สอดคล้องกันระหว่างการเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ของรายการเกมปลดหนี้กับการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารที่เป็นคนจน โดยเฉพาะผู้รับสารคนจนที่มีบริบทแตกต่างกันจะมีผลอย่างไร ต่อการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ชุดหลักที่ครอบงำอยู่ในสังคม หรือความหมายที่ครอบครองความเป็นเจ้าความคิดตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในส่วนต่อไป

ผู้รับสารคนจนกับการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสความหมายไว้

Hall (อ้างจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 459) กล่าวถึงการใช้สื่อของผู้รับสารตามแนวทางสำนักวัฒนธรรมศึกษาว่า กลุ่มผู้รับสารเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลาย หรือมีความคิดและค่านิยมที่แตกต่างกัน ตลอดจนอยู่ในบริบท (context) ของการรับสารที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในการศึกษาผู้รับสาร เขาจึงเห็นว่า ต้องมองในเรื่องความคิดอุดมการณ์และการต่อสู้เชิงความหมายระหว่างฝ่ายที่เป็นสื่อกับกลุ่มผู้รับ ซึ่งผู้รับสารมีอำนาจที่จะไม่ยอมรับความหมายที่สื่อถ่ายทอดมาให้ ทั้งนี้ Hall (1996, p. 135) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการอ่านความหมายของผู้รับสารว่า เป็น

ความสามารถในการถอดรหัสสัญลักษณ์ (sign) และเป็นความสามารถของบุคคลในการกำหนดความสัมพันธ์ของตนเองกับคนรอบข้าง

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Hall เรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมายมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในการตีความหมายหรือการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ในรายการเกมปลดหนี้ จากกลุ่มคนจนที่เป็นผู้รับสาร โดย Hall (อ้างจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2543, น. 459) เสนอว่าผู้รับสารจะมีการถอดรหัสความหมาย 3 ลักษณะ คือ

1. ผู้รับสารที่ถอดรหัสหรือตีความตรงตามความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (preferred reading) การถอดรหัสในลักษณะที่ผู้ใส่รหัส (encoder) หรือผู้ส่งสาร และผู้ถอดรหัส (decoder) หรือผู้รับสารต้องยืนอยู่ในจุดเดียวกัน ใช้รหัสเดียวกันในการส่งสารและตีความสาร

2. ผู้รับสารที่ถอดรหัสหรือตีความต่อรองหรือให้ความหมายทางเลืออกจากความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (negotiated/alternative reading) โดยเป็นลักษณะการถอดรหัสที่ผู้รับสารจะอ่านความหมายหลักๆ ตามที่ผู้ส่งสารใส่รหัสไว้ แต่มีการต่อรองในรายละเอียดของสารด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความเข้าใจของผู้รับสาร

3. ผู้รับสารที่ถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (oppositional reading) เป็นลักษณะของการถอดรหัสที่ผู้รับสารตีความตรงข้ามหรือทำลายความหมายที่ปรากฏ

สำหรับความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ นั้น มีดังนี้

1. สาเหตุของคนจนหรือความยากจน
  - ก. คนจนคือผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ
  - ข. คนจนคือ ผู้ที่เกิดมาขาดใช้เวรกรรม
  - ค. คนจนคือ ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์
2. ผลที่ตามมาจากความยากจน
  - ก. คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน
  - ข. คนจนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา
3. ภาพลักษณ์ของคนจนที่ปรากฏต่อภายนอก
  - ก. คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ
4. บุคลิก – นิสัยของคนจน
  - ก. คนจนคือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้หนี้
  - ข. คนจนคือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์
  - ค. คนจนคือผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว

5. วิธีแก้ไขปัญหาคอนจนหรือความยากจน

- ก. คนจนคือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา
- ข. คนจนเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง
- ค. คนจนที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากสังคม
- ง. คนจนมีโอกาสปลดหนี้
- จ. คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม

จากกรอบแนวคิดของ Hall (1996, p. 302) เรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัส ความหมาย ตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวบทและบริบท (text and context) ในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของความหมายนั้น ปฏิบัติการทางวัฒนธรรม (cultural practices) เป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้ขอบเขตของการแสดงอำนาจ (play of power) เช่นเดียวกับที่คนจนที่เป็นผู้รับสาร ที่มีอำนาจในการถอดรหัสความหมาย “คนจน” จากการใส่รหัสความหมายในรายการเกมปลดหนี้ โดยผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารที่เป็นคนจนถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ในประเด็นเกี่ยวกับสาเหตุของคนจน ผลกระทบที่ตามมาต่อคนจน และวิธีการการแก้ไขปัญหาคอนจน มีรายละเอียดการถอดรหัสความหมายดังนี้

1. สาเหตุของความยากจน : วิเคราะห์การถอดรหัสของคนจน

รายการเกมปลดหนี้มีการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ไว้ว่า สาเหตุของคนจนหรือความยากจนเกิดจาก คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการประกอบอาชีพ คนจนเป็นผู้ที่เกิดมาขาดใช้เวรกรรม และคนจนเป็นผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ ในส่วนของผู้รับสาร คนจนมีการถอดรหัสหรือตีความหมาย “คนจน” ในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ

ผู้ผลิตรายการสร้างความหมาย “คนจน” ว่า เป็นผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพทางการเกษตร ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้

สำหรับการถอดรหัสและการตีความหมายเกี่ยวกับสาเหตุของคนจนนั้น กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” เป็นผู้เป็นผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างคนจนที่เป็นผู้รับสาร มีประสบการณ์ความล้มเหลวจากการกู้เงินมาลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร อาทิเช่น กรณีของพี่รุ่งที่กู้ยืมเงินจำนวนเงินสี่พันบาท แต่ดอกดาวเรืองให้

ดอกเล็กจึงขายไม่ได้ราคา พี่รุ่งจึงต้องเป็นหนี้กองทุนหมู่บ้าน “กูปีที่แล้วเอามาลงสวนทำดอกดาวเรืองที่ปลูกไม่ค่อยงาม เราลงทุนไปมากแต่ขายได้ราคาต่ำ ไม่คุ้มกัน” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับที่ยายจำปี ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยยายกู้เงินจากสหกรณ์มาลงทุนทำสวนผักกาด ปรากฏว่าในปีนั้นลูกเห็บลงผักกาดเสียหายทั้งแปลง ปีต่อมายายจำปีจึงต้องกู้เงินมาลงทุนปลูกดอกกะหล่ำดอก แต่ยายซื้อเมล็ดพันธุ์ถูกร้อนมาปลูกในฤดูหนาวจึงไม่ให้เกิดผลผลิตอีก “กองทุนหมู่บ้านกูมาทำสวนกะหล่ำดอก คนแก่ซื้ออะไรเขาซื้อมาเป็นคนละพันธุ์มีปลูกตอนหน้าหนาวกับหน้าร้อน เขาเอาพันธุ์ที่ปลูกหน้าร้อนมาปลูกหน้าหนาว กะหล่ำมันงามแต่ไม่มีดอก เสียไปหมด 3 ไร่กว่า ไม่ได้เงินสักบาท” (จำปี กันธิยะ สัมภาษณ์)

กรณีของยายจำปีเห็นได้ว่า ความล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพของพี่รุ่ง และยายจำปี เกิดจากการขาดความรู้ด้านการเกษตร

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า เกษตรกรที่ประสบความล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตรเพราะภัยธรรมชาติ ได้แก่กรณีของพี่รุ่ง ที่มีการต่อรองความหมายจากประสบการณ์ของตนเอง ที่กู้เงินมาปลูกดอกดาวเรืองขาย โดยแปลงดอกดาวเรืองของพี่รุ่งต้องเจอกับสภาวะอากาศที่แปรปรวน ฝนตกและลูกเห็บลงทำให้ดอกดาวเรืองที่ปลูกไว้ไม่ค่อยงาม ทำให้ขายไม่ได้ราคา พี่รุ่งจึงถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเขาได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมถึงสาเหตุของความล้มเหลวว่า เกิดจากภัยธรรมชาติ “ถ้าเกิดทำแล้วมันไม่ได้เราก็ต้องเป็นหนี้เขา ฝนตกและลูกเห็บลงเกิดอุทกภัยดาวเรืองที่ปลูกไม่ค่อยงาม เราลงทุนไปมากแต่ขายได้ราคาต่ำไม่คุ้มกัน” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่หนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองความหมายเกี่ยวกับที่มาของหนี้สินให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้รับสาร โดยเห็นว่า

ประการแรก คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวจากการลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีสาเหตุมาจากต้นทุนการผลิตที่สูง และราคาผลผลิตตกต่ำ ได้แก่กรณีของพืมนูญ ที่เคยทำการเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นเวลานาน จึงต้องเสียเงินไปกับค่าปุ๋ยเพิ่มมากขึ้นทุกปี ขณะที่ราคาผลผลิตกลับตกต่ำ ทำให้เขาต้องเผชิญกับการขาดทุนในการทำการเกษตรเกือบทุกปี ดังนั้นพืมนูญจึงมีการถอดรหัสความหมาย “คนจน” โดยมีกรกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับสาเหตุของความล้มเหลวในการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวว่า “สภาพพื้นที่มันก็เสื่อมโทรม เพราะเราใส่ปุ๋ยแล้วก็พ่นยา แต่ว่าผลผลิตมันก็ไม่ได้ไปตามเป้า ดินก็มีปัญหา ค่าใช้จ่ายก็แพงปุ๋ยยาก็ราคาขึ้นหลายสิบ

เปอร์เซ็นต์ต้นทุนสูงขึ้น ผลผลิตต่ำและราคาก็ต่ำ ก็เลยขาดทุนเกือบทุกปี” (มนูญ เทศนำ, สัมภาษณ์)

การถอดรหัสหรือตีความหมาย “คนจน” ระหว่างฟุ้งมีความแตกต่างจากพีมนูญ ในส่วนของฟุ้งเชื่อว่า ความล้มเหลวในการลงทุนทำสวนดอกดาวเรืองของตนเกิดจาก โชคชะตาหรือฟ้าดินกำหนด ในขณะที่พีมนูญกลับถอดรหัสความหมาย โดยเชื่อว่า เงื่อนไขทาง เศรษฐกิจอันได้แก่ ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นและกลไกการตลาด เป็นสาเหตุที่ทำให้คนจนล้มเหลว ในการทำการเกษตรกรรม

ประการที่สอง คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวจากการลงทุนประกอบอาชีพ แต่เห็นว่า ตนเองมีโอกาสในการปลดหนี้ ได้แก่กรณีของพีอำนาจ ยอดคำ ที่การต่อรองความหมายเกิดขึ้น จากประสบการณ์ตรงของพีอำนาจ เคยประสบความล้มเหลวจากลงทุนทำฟาร์มไก่ ต้องเป็นหนี้ กับทางธนาคารเพื่อการเกษตร พีอำนาจเคยคิดแม้กระทั่งการฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหานี้สิน แต่ กลับมาสู้ทำเกษตรผสมผสานบนที่ดินของตนเอง โดยไปอบรมความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งยังได้รับกำลังใจจากเพื่อนบ้านให้ต่อสู้กับปัญหา หนี้สินของตน โดยเพื่อนบ้านพูดถึงพีอำนาจว่า พีอำนาจยังดีกว่าตนที่มีที่ดินเป็นของตัวเอง ทำให้ พีอำนาจ หันกลับมาคิดตก “ลองพลิกผืนดินดูสักครั้ง” ด้วยการทำการเกษตรผสมผสาน โดยมีรายได้ เลี้ยงตนเองและปลดหนี้ของครอบครัวได้สำเร็จ “ถ้าราคาตัวหนึ่งไม่ดีก็จะได้จากพืชอื่น ถ้าปลูก อย่างเดียวราคากระเทียมไม่ดี เราก็พึ่ง” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

การถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของพีอำนาจ มีความแตกต่างจากกลุ่ม ตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ที่ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้อง กับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันที่มีต่อการทำ การเกษตร สำหรับที่มาของประสบการณ์ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการลงทุนทางการเกษตร ที่มีผลต่อการถอดรหัสความหมาย คือความรู้ในการประกอบอาชีพ โดยจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น เป็นผู้ที่ขาดความรู้ในการทำการเกษตร อาทิเช่นกรณีของ ยายจำปี ที่ใช้เมล็ดพันธุ์พืชฤดูหนาวมาปลูกในช่วงฤดูร้อนจึงไม่ได้ผล แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่าง คนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ เช่นกรณีของพีอำนาจที่มีที่ดินเป็นของตนเอง อีกทั้งพีอำนาจยัง ได้รับความรู้จากการอบรมการทำเกษตรแบบผสมผสาน อย่างเช่นพันธุ์ผักที่ได้จากศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พีอำนาจจะเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้สำหรับเพาะ ปลูกในฤดูการผลิตต่อไป โดยไม่ต้องเสียเงินซื้อเมล็ดอย่างในอดีต รวมถึงพีอำนาจมักรับฟัง รายการวิทยุที่ให้ความรู้ทางการเกษตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นช่องทางสื่อสาร ที่ติดตัวรอบความคิดด้านการเกษตรให้กับกลุ่มตัวอย่าง และเป็นส่วนสำคัญทำให้พีอำนาจ

ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้พี่อำนาจมีการถอดรหัสในลักษณะของการต่อรองความหมาย “คนจน” ตามที่ผู้ผลิตรายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ โดยใช้ประสบการณ์ตรงของตนเองในการอ้างเหตุผล อาทิเช่นกรณีของพี่มัญญ เทศน์นำเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ความล้มเหลวในการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ทำให้พี่มัญญมีหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นทุก อีกรั้งเมื่อพี่มัญญหันมาทำการเกษตรผสมผสาน กลับประสบความสำเร็จ ดังนั้น จากประสบการณ์ความล้มเหลวและความสำเร็จในการประกอบอาชีพ อีกรั้งยังสนใจอ่านหนังสือ แล้วพบเนื้อหาการวิพากษ์ว่า ประเทศไทยมีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผิดพลาด มุ่งเน้นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้ชาวบ้านต้องทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี เพื่อให้ได้ผลตอบแทนในทางธุรกิจ พี่มัญญจึงมีการถอดรหัสหรือตีความมีการมีหนี้สินคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารใส่รหัสไว้ โดยเห็นว่า สาเหตุของหนี้สินเกิดจากปัจจัยภายในตัวของคนจนเอง คือ ขาดความคิดพึ่งตนเองของคนจน และปัจจัยภายนอกที่เกิดจากความผิดพลาดในการกำหนดนโยบายพัฒนาของรัฐบาล “เราช่วยตัวเองได้แต่ก็ไม่ทำ รอให้เขามาช่วย มันเป็นการสั่งสมความคิดขึ้นๆ คุณต้องเป็นแบบนี้ละ ผมว่ามันเป็นเรื่องของความผิดพลาดในเรื่องการพัฒนา” (มัญญ เทศน์นำ, สัมภาษณ์)

จากการถอดรหัสความหมายสาเหตุของ “คนจน” ว่า คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ โดยผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารที่เป็นคนจนส่วนใหญ่ยอมรับตามที่รายการเกมปลดหนี้บอกว่า สาเหตุของคนจนเกิดจากความล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ ในที่นี้มีผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ที่มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยเห็นว่า คนจนที่เคยล้มเหลวจากการกู้เงินลงทุนประกอบอาชีพ มีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำเกษตรผสมผสาน นอกจากนั้นมีการถอดรหัสความหมายคัดค้านการเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ในรายการเกมปลดหนี้ โดยเห็นว่า สาเหตุของคนจนเกิดจากความผิดพลาดในการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐบาล กรณีนี้จะเห็นว่า ประสบการณ์ตรงสำคัญต่อการสร้างความหมายเกี่ยวกับสาเหตุของคนจน โดยเฉพาะในกลุ่มคนจนที่ผ่านประสบการณ์ความล้มเหลวในการลงทุนภายใต้ระบบทุนนิยม แต่กลับประสบความสำเร็จจากการทำการเกษตรผสมผสาน จะมีการสร้างความหมายสาเหตุของ “คนจน” แตกต่างจากการสร้างความหมายในรายการเกมปลดหนี้ โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มอยู่ภายใต้วาทกรรมคนละชุด สำหรับผู้รับสารคนจนมีการ

ถอดรหัสความหมายสาเหตุของ “คนจน” ว่า คนจน คือ ผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ
สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 6.3

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่ล้มเหลว
ในการลงทุนประกอบอาชีพโดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่ รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวใน การลงทุนประกอบอาชีพ	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) บางส่วน ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยกล่าวถึงสาเหตุของความ ล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ว่าเกิดจากภัยธรรมชาติ ซึ่งมี ความเชื่อพื้นฐานเรื่องชีวิตของ ตนถูกกำหนดไว้แล้ว (fatalism)	ส่วนใหญ่มีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า 1. สาเหตุความล้มเหลวในการ ลงทุนด้านการเกษตรมาจาก ต้นทุนการผลิตที่สูง และราคา ผลผลิตตกต่ำ 2. คนจนที่เคยล้มเหลวจากการกู้ เงินลงทุนประกอบอาชีพ มี โอกาสประสบความสำเร็จในการ ทำเกษตรผสมผสาน ในขณะที่ บางส่วนตีความคัดค้าน ความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (oppositional reading) โดย เห็นว่า สาเหตุของหนี้สินเกิดจาก ความผิดพลาดในการกำหนด นโยบายการพัฒนาของรัฐบาล ซึ่งเป็นปัญหาระดับเศรษฐกิจ และสังคม

2. คนจนคือ ผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรม

ผู้ผลิตรายการสร้างความหมาย “คนจน” ว่า คนจนเป็นผู้ที่ “มีเวรกรรม” “รับกรรม” และ “รับบาปกรรม” ถือเป็นความทุกข์ในชีวิตเป็นผลจากการกระทำของตน อาจจะเป็นชาตินี้หรือชาติที่แล้ว ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมายไว้ โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรมจากชาติที่แล้ว หรือคนจนเกิดมาเพื่อใช้กรรม อาทิเช่นกรณีของป้าสุวรรณณี ที่ถอดรหัสความหมายโดยเห็นว่า ความยากจนของตนเป็นเวรกรรมจากชาติที่แล้ว โดยชาติที่แล้วป้าไม่ได้ทำบุญมามาก ทำให้ป้าต้องมีชีวิตที่ยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายในรายการเกมปลดหนี้ “คงเป็นเวรกรรมที่เราสร้างมาเมื่อชาติที่แล้ว เราคงไม่ได้ทำบุญเยอะ เราจึงไม่ได้เกิดมาเหมือนเขา ชาติที่แล้วไม่ได้ทำเยอะ” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

เมื่อความยากลำบากเป็นผลมาจาก “เวรกรรม” และ “การไม่ได้ทำบุญเยอะ” ดังนั้น ป้าณีจึงไม่ค่อยพลาดงานบุญสำคัญของพระพุทธศาสนา รวมถึงการใส่บาตรในวันพระ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการผลิตซ้ำความหมาย “คนจน” ว่า คือ ผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรมจากชาติที่แล้ว อีกทั้งยังเป็นทางออกให้กับชีวิตของป้าณีด้วย โดย “การทำบุญตักบาตร” เป็นทั้งความหวังที่จะทำให้ป้าณีมีชีวิตที่สุขสบายในชาติหน้า ขณะเดียวกันทำให้ป้าณียอมรับสภาพชีวิตที่ยากลำบากในชาตินี้ได้ โดยการเป็นคนจนของป้าณีได้กลายเป็นเหมือนภาวะทางธรรมชาติ ที่ป้าณีไม่ได้มีการเรียกร้องหรือตั้งข้อสงสัยกับการเชื่อเรื่องเวรกรรมหรือบุญ ที่สังคมประกอบสร้างขึ้น ดังที่ป้าณีเห็นว่า “เราคงไม่ได้ทำบุญเยอะ เราจึงไม่ได้เกิดมาเหมือนเขา” ซึ่งแตกต่างจากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เห็นว่า กรรมเป็นเรื่องของการกระทำ รวมถึงการตั้งคำถามกับปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่เป็นสาเหตุของความยากจน มากกว่าการลดทอนให้คนจนต้องยอมรับสภาพติดตัวตามที่สังคมประกอบสร้างความหมาย โดยการผลิตซ้ำผ่านการตีความหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา “ไปวัดเฉพาะวันเข้าพรรษาออกพรรษาก็ไม่ได้หยุดแต่จะออกแต่เช้า ไปทำบุญก่อนแล้วค่อยไปทำงาน เราก็แวะตามวัดไปใส่บาตร หรือบางที่ถ้าฝนก็จะไปใส่บาตร วันไหนถ้ารู้สึกคล่องเนื้อคล่องตัวก็ไปใส่บาตร” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับที่ยายจำปีที่มีการถอดรหัสความหมายในมैसेียงสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ โดยยายเห็นว่า ความยากจนอาจเป็นกรรมเก่าจากชาติที่แล้วเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทั้งนี้แม้ว่ายายจะสงสัยกับความเชื่อเรื่องเวรกรรมที่มีอิทธิพลกำหนด

ให้ชีวิตคนจนต้องมีชีวิตที่ยากลำบาก แต่เมื่อยายขยันทำงานมาตลอดชีวิต แต่ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตของยายดีขึ้นได้ “ชาติก่อนเราทำอะไรไว้ไม่รู้มาเป็นคนจนในชาตินี้” โดยเฉพาะอย่างยิ่งยายต้องดูแลสามีที่ป่วยมีอาการทางประสาท บางครั้งมาขู่ว่าเอาเงินจากยายไปซื้อเหล้า เมื่อยายห้ามก็ไม่ฟังซ้ำร้ายจะมาทุบตียายอีกด้วย ซึ่งยายเห็นว่า เป็นเวรกรรมของชีวิตยายที่ต้องมาเจอกับสามี “ยายคิดว่านี่คือการใช้กรรม อย่างตัวของยายเราไม่ให้กินเหล้าก็กิน เราห้ามแล้วก็จะดี ทำร้ายร่างกายเราบางครั้งก็จะท้อแบบนี้ ถ้าเวรกรรมไม่มีจริงก็อาจจะพ้นจากตาคนนี่” (จำปี กัณธิยะ, สัมภาษณ์)

จากประสบการณ์ของยายที่เคยคิดจะนำสามีไม่ทิ้งไว้ที่บ้านพ่อแม่ของสามี แต่ปรากฏว่า พ่อแม่ของสามีตายไปแล้ว ยายจึงยอมรับว่า “การหนีไม่พ้นจากตาคนนี่” คือ การชดใช้กรรมของยายที่ยายจะต้องยอมรับ ซึ่งการให้ความหมายของยายได้รับการสนับสนุนจากน้องสาวยายที่บอกว่า “ไม่ต้องหนีจากกัน ให้รักกันไปเถอะ” โดยเป็นมุมมองของการทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีที่ต้องยอมอยู่ใต้อำนาจของสามีหรือชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นการซ้ำเสริมกับความคิดเวรกรรมให้ยายสร้างความหมาย “คนจน” ตามการประกอบสร้างความหมายของสังคม

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีแนวโน้มการถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยไม่เห็นด้วยว่า ความยากจนเป็นเรื่องของเวรกรรม แต่เกิดจากกรรมหรือการกระทำที่ฟังฟังคนอื่น มากกว่าเป็นเวรกรรมของตนเอง ได้แก่กรณีของพี่มณูญที่เคยทำการเกษตรเชิงเดี่ยว และทำงานรับจ้างมาก่อน ซึ่งต้องฟังฟังคนอื่น สำหรับการทำการเกษตรพี่มณูญต้องฟังฟังเงินกู้สำหรับนำมาลงทุนเพาะปลูก รวมถึงการฟังฟังพ่อค้าคนกลางในการขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ในขณะที่การทำงานรับจ้างก็ต้องฟังฟังผู้ว่าจ้าง ซึ่งไม่มีความแน่นอนและความมั่นคงของรายได้ สำหรับหนี้สินและความยากลำบากที่เกิดขึ้นจากการทำงาน พี่มณูญไม่ได้เห็นว่าเป็นเวรกรรม แต่พี่มณูญได้ตั้งคำถามกับชีวิตของตนเองและการปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหนี้และนายจ้าง โดยพี่มณูญเห็นว่า หากต้องอยู่ภายใต้วงจรการทำงานแบบนี้ “ครอบครัวมีโอกาสล้ม” และเมื่อพี่มณูญหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสานที่เน้นการพึ่งตนเอง กระทั่งประสบความสำเร็จในปีที่สาม ที่พี่มณูญเริ่มผ่อนชำระหนี้ที่ติดอยู่มาสิบปีให้ลดลงได้ทุกปี การถอดรหัสความหมายแบบคัดค้านการเข้ารหัสความหมายในรายการเกมปลดหนี้ โดยพี่มณูญเห็นว่า ความยากจนไม่ใช่เรื่องของเวรกรรม แต่เป็นความจนปัญญาทำให้ต้องฟังฟังคนอื่น ซึ่งการให้ความหมายทางเล็กดังกล่าว เป็นผลมาจากประสบการณ์ในเพาะปลูกและการทำงานรับจ้างภายใต้ระบบทุนนิยม รวมถึงการทำการเกษตรแบบผสมผสานที่เน้นการพึ่งตนเองของพี่มณูญ มากกว่าการฟังฟังคนอื่น ภายใต้ระบบทุนนิยม ได้แก่ เจ้าหนี้ พ่อค้าคนกลาง หรือผู้ว่าจ้างแรงงาน “เมื่อเราจนปัญญาเราก็

คิดจะฟังฟังคนอื่นตลอดเวลา เราไม่ได้คิดช่วยเหลือตัวเองนะ แต่ถ้าเรามีปัญญาเราช่วยเหลือตนเองได้ ขอให้มันอยู่รอดก่อน ในสถานการณ์ที่มันวิกฤติให้มันมีกินก่อนแล้วเราค่อยคิดเรื่องอื่น” (มนูญ เทศนำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับที่พีอำนาจที่มีการถอดรหัสคัดค้านความหมาย “คนจน” ว่าเป็นผู้ที่เกิดมาชดใช้กรรม โดยพีอำนาจใช้ประสบการณ์หรือการกระทำของตนเองในชาตินี้ ได้สร้างความหมายทางเลือก โดยเห็นว่า ความยากจนเป็นเรื่องของชาตินี้ ที่ต้องแก้ไขด้วยตัวเอง เช่นกรณีของพีอำนาจ ที่สามารถทำการเกษตรผสมผสาน จนสามารถปลดหนี้สินของตนเองได้ พีอำนาจจึงมีการคัดค้านความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ “ทุกคนมีกรรมบางอย่าง แต่ไม่ใช่กับกรรมที่เกิดมาจนความยากจนเป็นเรื่องของชาตินี้ที่ต้องแก้ไขด้วยตัวเอง”

กล่าวโดยสรุป ในการถอดรหัสการผนวกความหมาย “คนจน” คือ ผู้ที่เกิดมาชดใช้เวรกรรม สำหรับกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสภายใต้การครอบงำจากอุดมการณ์พุทธว่าด้วยเวรกรรม ที่มีการตีความความหมาย “กรรม” ว่า คนจนทำบุญมาน้อยในชาติที่แล้ว จึงต้องเกิดมาชดใช้กรรมในชาตินี้ มากกว่าที่จะตีความความหมายว่า กรรมที่เป็นเรื่องของการกระทำที่สามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองได้ ดังนั้น คนจนที่มีความเชื่อตามอุดมการณ์พุทธว่าด้วยเวรกรรม จึงมีชีวิตอยู่ด้วยการยอมรับภาวะความทุกข์ของตน โดยการทำบุญเป็นทางเลือกของคนจน ที่จะทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นในชาติหน้า มากกว่าการตั้งคำถามต่อความไม่ยุติธรรมที่ตนเองต้องถูกเอาไรต์เอาเปรียบจากสังคม

ขณะที่กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ โดยไม่เห็นด้วยว่า คนจนเป็นผู้ที่ชดใช้กรรม แต่เกิดจากกรรมหรือการกระทำที่ฟังฟังคนอื่นมากกว่าการฟังตนเอง แต่อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ กลับมุ่งเน้นที่การเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจกบุคคล โดยยึดหลักการฟังฟังตัวเองในการประกอบอาชีพ มากกว่าการแก้ไขปัญหาคคนจนหรือความยากจนในเชิงโครงสร้าง อันได้แก่ประเด็นเรื่องการเปิดโอกาสให้คนจนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น รวมถึงการปฏิรูปที่ดิน และการปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีที่ดินแบบก้าวหน้า หรือการจัดระบบสวัสดิการสังคมสำหรับคนจน สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายสาเหตุของ “คนจน” ว่า คนจนคือ ผู้ที่เกิดมาชดใช้เวรกรรม ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.4

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรม
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือ ผู้ที่เกิดมา ชาติใช้เวรกรรม	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นว่า คนจนคือ ผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรม	ส่วนใหญ่ตีความคัดค้าน ความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (oppositional reading) โดยไม่ เห็นด้วยว่า คนจนเป็นผู้ที่ชาติใช้ กรรม แต่เกิดจากกรรมหรือการ กระทำที่ฟังฟังคนอื่น มากกว่า การฟังตนเอง

3. คนจนคือ ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ผู้ผลิตรายการสร้างความหมาย “คนจน” ว่า ความยากจนหรือคนจนเป็นภาวะที่ถูก
ลิขิตแล้ว จากโชคชะตาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยที่คนจนไม่มีอำนาจในการควบคุมชีวิตของตนเอง ใน
ส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับ
สารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการ
เกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการให้รายละเอียดของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนจนบูชาว่าประกอบด้วย พระพุทธเจ้า
เทวดาในศาสนาพราหมณ์ และผี อาทิเช่นกรณีของยายจำปี มักขอเลขหวยจากหลวงปู่แหวน และ
ขอให้พระช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวของยาย “มีหลวงปู่แหวนลูกชายที่ตายไปบูชามาไว้ที่
หิ้งพระ ก็จะขอโชคขอลาภให้ได้เลขจะได้หมดหนี้หมดสิน (หัวเราะ) แล้วก็ขอให้อยู่ดีมีสุขขอให้
คุ้มครองคนในบ้าน” (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

หรือกรณีของป้าสุวรรณี ที่นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกศาสนา “เราไม่หลบหลู่เพราะ
ทุกศาสนาก็สอนให้เราเป็นคนดี” เห็นได้จากหิ้งพระที่บ้านป้าณีจะมีพระพุทธรูป ข้างๆ กันจะมี
นางกวัก โดยก่อนออกจากบ้านจะต้องไหว้พระทุกครั้ง หรือบางครั้งจะบนบาลศาลกล่าว ซึ่งถ้าทำ

ได้สำเร็จก็ต้องแก้บน การมีที่ยึดเหนี่ยวดังกล่าวบ่าณีเล่าว่า “มันก็ทำให้ใจเราดีขึ้น” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับพี่อานวย มีไหว้ขอกับ “เจ้าที่” และ “พ่อดำแม่ดำ” ในเรื่องที่ตนเองต้องการขอให้ช่วยเหลือ “ก็ไหว้ขอกับเจ้าที่ แล้วก็มีพ่อดำแม่ดำตามบ้านนอกจะมีหม้อดินหนึ่งข้าวเอาเขม่ามาแตะที่หน้าผาก หรือถ้าเด็กร้องไห้ก็อุ้มไปนอกบ้านเอาเขม่าป้ายที่หน้าผากแล้วขอให้พ่อดำแม่ดำช่วย” (อานวย ยอดคำ, สัมภาษณ์)

จะเห็นได้ว่า การบูชา “หลวงปู่แหวน” ของยายจำปี ไม่แตกต่างจากการบูชา “นางกวัก” ของบ่าณี เช่นเดียวกับพี่อานวยที่ไหว้บูชา “เจ้าที่” และ “พ่อดำแม่ดำ” ทั้งนี้จุดร่วมของการบูชาดังกล่าวอยู่ที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และความสุขในชีวิตตนและครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยที่คนจนไม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ ดังนั้น คนจนจึงเลือกที่จะพึ่งพิงศักดิ์สิทธิ์ ในการช่วยทำให้ชะตาชีวิตของตนเองดีขึ้น เห็นได้จาก ยายจำปีขอให้ได้เลขห่วยจากการบูชาหลวงปู่แหวน ส่วนบ่าณีมีนางกวักซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญในการกวักเงินกวักทอง ขณะที่พี่อานวยจะบนขอความช่วยเหลือจาก “เจ้าที่” และ “พ่อดำแม่ดำ” ทั้งนี้การที่คนจนเชื่อเรื่องพลังของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า มีอำนาจกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง กลับทำให้คนจนมี “ความหวัง” จากการบนบานศาลกล่าวของตน และมี “กำลังใจ” ที่จะยอมรับสภาพความทุกข์ยากของตนเองต่อไป

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีแนวโน้มการถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเห็นด้วยว่า คนจนนับถือบูชาพระพุทธรเจ้า แต่ไม่ได้ขอพรสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ กลับเห็นว่าตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน ได้แก้กรรมของพืมนูญ ที่เมื่อก่อนจะเคยไหว้พระขอพรจากพระพุทธรเจ้าให้มีความร่ำรวย แต่เมื่อได้มาทำการเกษตรแบบผสมผสาน พืมนูญรู้แล้วว่าต้องทำงานด้วยกำลังของตัวเอง ดังนั้น การบูชาพระพุทธรเจ้าของพืมนูญ จึงเป็นการขอให้คุณพระพุทธรเจ้าคุ้มครอง มากกว่าการขอสิ่งในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ “จะขอให้พระคุ้มครอง แต่ไม่ได้ขอในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้” ทั้งนี้พืมนูญได้มีการปรับเปลี่ยนความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ พืมนูญเห็นว่า คนจนไม่ควรขอให้คนอื่นหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วย แต่ควรพึ่งตนเอง โดยใช้ประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ที่ผ่านการพึ่งตนเองจากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน เริ่มต้นจากการเพาะปลูกที่ตนเองสามารถทำได้ ไม่ทำในสิ่งที่เกินตัว จนกระทั่งพืมนูญสามารถยื่นได้ด้วยตัวเอง

เดี๋ยวนี้รู้แล้วว่าต้องพึ่งตนเอง ไม่ต้องไปคิดไปหวังให้คนอื่นมาช่วย พึ่งตัวเองเอาสิ่งที้ง่ายๆ ก่อน อย่าคิดเรื่องที่ใหญ่เกินไปมันทำไม่ไหว เริ่มต้นจากสิ่งง่ายๆ ที่เราสามารถทำได้ทำไปทุกวันนี้ผมก็คิดอย่างนี้ ไม่ได้คิดถึงเรื่องใหญ่ที่มันไกลตัว

ที่มันเกินตัวเกินกำลัง เราก็ทำในสิ่งที่ย่างๆ ที่เราสามารถทำได้ (มนูญ เทศนำ, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุป สำหรับการถอดรหัสความหมายด้วย “คนจน” คือ ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ โดยเห็นว่า คนจนนับถือบูชาพระพุทธรูปเจ้า เทวดาในศาสนาพราหมณ์ และผี โดยใช้ประสบการณ์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตนในการถอดรหัสความหมาย อาจให้คำอธิบายได้ว่า คนจนถอดรหัสภายใต้การครอบงำจากอุดมการณ์ว่าด้วยการนับถือผี โดยสร้างความหมาย “คนจน” ให้เป็นผู้ที่พึ่งพิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ พระพุทธรูปเจ้า เทวรูป และการบูชาผี อย่างไรก็ตามการบูชาพระพุทธรูปเจ้ารวมถึงเทวรูปต่างๆ ไม่ได้มีความแตกต่างจากการนับถือผี กล่าวคือ คนจนมีการบูชาเช่นไหว้และขอพรให้ตนเองได้รับสิ่งต่างๆ ตามแต่ใจปรารถนา ซึ่งทำให้คนจนมี “ความหวัง” จากการบงการศาลกล่าวของตน และมี “กำลังใจ” ที่จะยอมรับสภาพความทุกข์ยากของตนเองต่อไป

ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยคนจนบูชาพระพุทธรูปเจ้า เทวดาในศาสนาพราหมณ์ และผี แต่เห็นว่าตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน ทั้งนี้คนจนบางคนจะบูชาพระพุทธรูปเจ้าแต่จะไม่ขอในสิ่งที่เป็นไปได้ เนื่องจากเห็นว่าขึ้นอยู่กับภาระกระทำของตนเอง ดังนั้น พระพุทธรูปเจ้าจึงเป็นที่พึ่งทางใจให้คนจนได้มีสิ่งยึดเหนี่ยว ในขณะที่เดียวกันมีคนจนบางคนต่อรองความหมาย โดยเห็นว่าตนเป็นที่พึ่งแห่งตนตามประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ที่ผ่านการพึ่งตนเองจากการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การนับถือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ทำให้คนจนมีความหวังจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมทั้งการมีความหวังและที่พึ่งพิงทางจิตใจ ทำให้คนจนมีความอดทนต่อความทุกข์ยากที่คนจนได้รับจากความไม่เท่าเทียมกันภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม ยิ่งไปกว่านั้นอุดมการณ์พุทธว่าด้วยกรรมหรือการกระทำได้นำคนจนไปสู่ปลายทางที่ว่า ความสำเร็จหรือล้มเหลวของคนจนเป็นเรื่องของกรรมหรือการกระทำของตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจกบุคคล มากกว่าการเรียกร้องให้เกิดเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาความยากจนหรือคนจนในเชิงโครงสร้าง อย่างไรก็ตามกลไกที่คนจนกลุ่มหนึ่งใช้อำนาจการคัดจ้างหรือตั้งคำถามกับอุดมการณ์ความยากจนในรายการเกมปลดหนี้ น่าจะมาจากเงื่อนไขสองด้านคือ การมีประสบการณ์ตรง และการใช้วาทกรรมชุดอื่นมาตั้งคำถาม ในที่นี้ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงหรือการเกษตรทฤษฎีใหม่ สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมาย

สาเหตุของ “คนจน” ว่า คนจนคือ ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.5

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) เห็นว่า ผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ โดยให้รายละเอียดการบูชาพระพุทธรูปเจ้า เทวดาในศาสนาพราหมณ์ และผี	ส่วนใหญ่ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า คนจนบูชาพระพุทธรูปเจ้า เทวดาในศาสนาพราหมณ์ และผี แต่เห็นว่าตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน

2. ผลที่ตามมาจากความยากจน : วิเคราะห์การถอดรหัสของคนจน

ผู้ผลิตรายการได้สร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ว่าส่งผลกระทบต่อชีวิตของตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน ได้แก่ คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน และคนจนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา มีรายละเอียดการถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าวของผู้รับสารที่เป็นคนจนในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน

ผู้ผลิตรายการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ว่า คนจนต้องทำงานที่ใช้แรงงาน ซึ่งให้ผลตอบแทนน้อย และไม่มีความมั่นคงให้กับภาพตัวแทนคนจน โดยคนจนเองไม่มีการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความเป็นธรรมในเรื่องค่าจ้างแรงงาน ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน ได้แก่ การเป็นเกษตรกรที่เป็นการใช้แรงงานในภาคการเกษตร การทำงานรับจ้างในโรงงานภาคอุตสาหกรรม และการทำงานรับจ้างทั่วไปหรือค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ทั้งนี้การทำงานเป็นผู้ใช้แรงงานของคนจนจะต้องทำงานควบคู่กันไป กล่าวคือ คนจนที่เป็นผู้ใช้แรงงานในภาคการเกษตร หรือทำงานในโรงงาน เมื่อว่างเว้นจากการทำไร่ทำนาหรือการทำงานประจำในโรงงาน คนจนก็มักจะต้องไปทำงานรับจ้างตามแต่จะผู้ว่าจ้าง ทั้งนี้เพื่อให้มีรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว

ตัวอย่างการถอดรหัสในลักษณะนี้ได้แก่ กรณีของยายจำปี ที่เคยทำงานในภาคเกษตรทั้งปลูกผักกาด ปลูกหอม ต่อมายายเข้าทำงานเป็นพนักงานล้างตะกร้าในโรงงาน แต่เมื่อว่างจากการทำงานประจำยายจำปีทำงานรับจ้างทั่วไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการถอนถั่ว หรือถอนกระเทียม ยายมีการถอดรหัสความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยยกตัวอย่างของการทำงานใช้แรงงานของยาย ประกอบการถอดรหัสความหมายว่า “เคยไปเก็บถั่วที่เขาตากไว้ใส่กระสอบ” นอกจากนี้ยายจำปีจะใช้ประสบการณ์ตรงของตนในการถอดรหัสความหมายดังกล่าวแล้ว ยายยังกล่าวอ้างถึงการเป็นผู้ใช้แรงงานของคนจนว่า เป็นลักษณะโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นในชีวิตของคนจน เห็นได้จาก คำพูดของยายจำปีเมื่อพูดถึงคนรอบข้างที่ส่วนใหญ่จะทำงานรับจ้างว่า “คนรอบบ้านก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่จะรับจ้างทำงาน” (จำปี กัญธิยะ, สัมภาษณ์)

หรือกรณีพี่รุ่ง มีการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน ทั้งนี้เนื่องการให้ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับการทำงานที่ผ่านมาของพี่รุ่ง ที่เคยผ่านประสบการณ์เป็นผู้ใช้แรงงานในภาคเกษตรและรับจ้างในภาคเอกชน โดยพี่รุ่งเริ่มต้นทำงานเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ โดยช่วยพ่อแม่ถางป่าทำไร่อยู่ที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตพี่รุ่งย้ายเข้ากรุงเทพฯ ไปทำงานเป็นลูกจ้างโรงกลึง จากนั้นย้ายไปทำงานก่อสร้างบ้านที่สนามกอล์ฟในจังหวัดชลบุรีประมาณหนึ่งปี เมื่อโครงการก่อสร้างเสร็จจึงย้ายกลับมาทำสวนดอกดาวเรืองแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันพี่รุ่งเข้าทำงานเป็นพนักงานล้างตะกร้าในโรงงานที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยหน้าที่ของพี่รุ่งจะต้องลากตะกร้าจากโรงงานลงมาล้างที่เต็นท์ ทำงานล้างตะกร้าในเต็นท์ผ้าใบ ที่พี่รุ่งเล่าว่า “ทำงานในเต็นท์ผ้าใบร้อนๆ” แล้วเมื่อล้างตะกร้าเสร็จพี่รุ่งจะต้องนำขึ้นไปเก็บในโรงงาน (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ในวันหยุดเดือนละสองวันที่ได้หยุดพักจากการทำงานในโรงงาน พี่รุ่งต้องไปทำงานรับจ้าง โดยเป็นงานที่พี่รุ่งต้องใช้แรงงานแลกกับเงินค่าจ้างวันละร้อยบาท และไม่

มีทางเลือกมากนัก ดังที่พี่รุ่งเล่าว่า “เค้าจ้างอะไรผมก็ทำ อย่างไปถอนหญ้า หน้าที่เขาเก็บมะเขือ ก็ไปรับจ้างเขา ในหมู่บ้านเขาจะจ้างวันละร้อย”

ทั้งนี้พี่รุ่งได้ให้เหตุผลต่อการทำงานเป็นผู้ใช้แรงงานของตนเองที่ตนเองเห็นว่า “มันไม่มีความรู้ ความรู้เราไม่สูง หรืออย่างทำสวนก็ต้องใช้ทุน” ดังนั้น การขาดทั้งความรู้ และเงินทุน ทำให้พี่รุ่งต้องตกอยู่ในฐานะผู้ใช้แรงงานที่ไม่มีทางเลือกมากนักในการทำงาน โดยพี่รุ่งต้องทำงานที่ “เค้าจ้างอะไรผมก็ทำ” และต้องยอมรับสภาพของการเป็นผู้ใช้แรงงาน “จ้างวันละร้อย” ทั้งที่พี่รุ่งเห็นว่า เป็นงานที่ “ไม่มีอนาคตข้างหน้า” เลยก็ตาม

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข่ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น บางคนมีการปรับเปลี่ยนความหมายให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของตนเอง โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน แต่ได้รับค่าแรงน้อยไม่คุ้มกับความเหนื่อยจากการทำงาน เช่นกรณีของป่าสุวรรณณี ที่ทำงานเป็นพนักงานกวาดถนนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ในช่วงเช้าป่าณีจะเข้างานตอนตีห้าพักงานตอนเจ็ดโมงมากินข้าว พอเวลาแปดโมงเช้าก็กลับเข้าไปกวาดถนนต่ออีกทำถึง 11 โมงจึงได้หยุดพักเที่ยงสองชั่วโมง เพราะว่าป่าณีต้องตื่นเช้า เมื่อกินข้าวเที่ยงเสร็จป่าณีจะได้นอนสักพักชั่วโมงหนึ่ง กลับออกไปกวาดถนนต่ออีกที่ตอนบ่ายโมงถึงบ่ายสามโมง สำหรับถนนเส้นที่ป่าณีต้องกวาดทุกวัน อยู่บริเวณรอบคูเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่โค้งสวนบวหาดถึงสวนดอกทั้งสองฝั่งประมาณเกือบกิโลเมตร อย่างไรก็ตามสำหรับป่าณีได้ทำงานเป็นลูกจ้างรายวัน จะได้เฉพาะค่าจ้างรายวัน 159 บาทต่อวันเท่านั้น โดยที่ป่าณีจะไม่ได้รับสวัสดิการต่างๆ เช่นประกันสังคม หรือการทำงานล่วงเวลาที่หัวหน้ามักให้ ลูกจ้างประจำได้ทำก่อน ป่าณีจึงมีการถอดรหัสด้วยการต่อรองความหมาย “คนจน” ด้วยการเปรียบเทียบระหว่างงานของป่าณีกับพนักงานกวาดถนนที่เป็นพนักงานประจำ โดยป่าณีมีการตีความหมายสอดคล้องกับรายการเกมปลดหนี้ว่า คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน แต่ป่าณีมีการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข่ารหัสไว้ โดยเปรียบเทียบกับการทำงานของป่าว่า ค่าแรงที่ได้มันน้อยไปเมื่อเทียบกับงานที่ต้องทำทั้งวัน และมีสวัสดิการบางอย่างที่ป่าณีไม่ได้รับจากเทศบาลนครเชียงใหม่ “สำหรับป่าณีจำนวนเงินมันน้อยไปสักนิด เทียบกับการทำงานทั้งวัน เดียวนี้ไม่เหมือนเมื่อก่อน 100 บาท เมื่อก่อนอยู่ได้นะ เดียวนี้ 10 บาทไปตลาดไม่พอ” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสความหมายหลัก ตามการเข่ารหัสความหมายในรายการเกมปลดหนี้ที่เห็นว่า คนจนคือผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน เห็นได้จากกรณีของพี่อานวย (อานวย ยอดคำ, สัมภาษณ์) ที่กล่าวถึงการทำเกษตรผสมผสานของตนเองในรอบปีหนึ่งว่า เกษตรกรต้องใช้แรงงานปลูกพืชหมุนเวียนไปตลอดทั้งปี

โดยที่อำนาจจะเริ่มปลูกกระเทียมหลังจากเกี่ยวข้าว จากนั้นก็ปลูกแตงไทย แล้วเมื่อครบรอบปีใหม่ก็จะกลับมาปลูกข้าวอีกครั้ง เช่นเดียวกับพื้มนัญญ (มัญญ เทศน์, สัมภาษณ์) ที่เคยปลูกพืชเชิงเดี่ยวก่อนหันมาทำเกษตรผสมผสานเคยใช้แรงงานทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวมาก่อน โดยพื้มนัญญจะปลูกข้าวในที่ดินของตนเอง พอเกี่ยวข้าวเสร็จก็จะมีการลงพืชไร่อย่างข้าวโพดถั่วลิสง จากแล้วกลับมาปลูกข้าวอีกเป็นวงจรการเพาะปลูกอย่างนี้ทุกๆ ปี ในขณะที่ว่างจากการเพาะปลูกพื้มนัญญจะออกไปทำงานรับจ้างในพื้นที่ ทั้งงานก่อสร้าง รวมทั้งการเป็นลูกจ้างในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นที่มาของการได้รับความรู้การเกษตรแบบผสมผสานที่เน้นการพึ่งพาตนเอง แตกต่างจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างที่ตนเองเคยเพาะปลูก

อย่างไรก็ตามทั้งพื้มนัญญและพื้มนัญญ มีการต่อรองความหมายให้สอดคล้องกับการเป็นผู้ใช้แรงงานในการทำเกษตรผสมผสานของตนเอง โดยเห็นว่า คนจนที่เป็นเกษตรกรต้องใช้ความรู้ และการพึ่งตนเอง กรณีของพื้มนัญญมีการต่อรองความหมาย การเป็นผู้ใช้แรงงานในภาคการเกษตรว่า การเป็นเกษตรกรของตนเองใช้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บเมล็ดพันธุ์พืช รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับการผสมพันธุ์กับสัตว์เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับตนเอง โดยพื้มนัญญได้รับความรู้จากการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการติดตั้งอุดมการณ์ชุดอื่นเกี่ยวแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จนพื้มนัญญกลายเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้ให้กับเพื่อนบ้านเกษตรกรรายอื่นๆ ต่อไป “จากเข้าร่วมโครงการก็รู้ว่าเราต้องทำต่อเอง ไม่ต้องไปซื้อเมล็ดพันธุ์ อย่าเก็บขายหมดแต่เก็บเอาไว้ทำพันธุ์ แล้วถ้าใครอยากได้ความรู้ก็มาคุยกับเราได้”

ในขณะที่พื้มนัญญ มีการถอดรหัสโดยมีการต่อรองความหมาย เขาก็เห็นด้วยว่าเกษตรกรเป็นผู้ที่ต้องใช้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ และการพึ่งตนเอง ทั้งนี้ก่อนที่พื้มนัญญจะหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน พื้มนัญญต้องหาความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริถึงวิธีการปลูกพืชแบบผสมผสาน รวมทั้งการเดินทางดูแปลงสาธิตการปลูกพืชแบบธรรมชาติที่จังหวัดเชียงราย จากนั้นจึงนำมาปรับใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่ของตนเอง “การที่ได้ไปศึกษาดูจากที่อื่นก็จะนำมาปรับใช้ เราจะไม่หยุดนิ่งในเรื่องการให้โอกาสตัวเองไปศึกษาเรียนรู้ หาประสบการณ์จากที่อื่นมาพัฒนาสวนและครอบครัวของเรา” (มัญญ เทศน์, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุป การถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้มีอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน ในกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน ได้แก่ การเป็นเกษตรกรที่เป็นการใช้แรงงานในภาคการเกษตร การทำงานรับจ้างใน

โรงงานภาคอุตสาหกรรม และการทำงานรับจ้างทั่วไปหรือค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น บางคนปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยเห็นว่าค่าจ้างแรงงานที่ตนได้รับไม่มีความยุติธรรม นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองการชำระหนี้ความหมายในรายการเกมปลดหนี้ โดยเฉพาะคนจนที่มีประสบการณ์ในการใช้แรงงานแตกต่างออกไป เช่นที่พื้มนูญและพื้อำนวยต่างเห็นว่า คนจนที่ทำการเกษตรต้องใช้ทั้งสติปัญญาและประสบการณ์ ไม่ได้เป็นเพียงผู้ใช้แรงงานในกระบวนการผลิตภายใต้ระบบทุนนิยมเท่านั้น สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายผลที่ตามมาของ “คนจน” ว่า คนจนคือผู้มีอาชีพใช้แรงงาน ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.6

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” คือผู้มีอาชีพใช้แรงงาน

โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ ชำระหนี้ได้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือผู้มีอาชีพใช้แรงงาน	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นว่า คนจนคือผู้มีอาชีพใช้แรงงาน บางคนต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า ค่าจ้างแรงงานที่ตนได้รับไม่มีความยุติธรรม	ส่วนใหญ่มีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า การเป็นเกษตรกรต้องใช้ทั้งแรงงาน ความรู้ ประสบการณ์ และทุน โอกาสให้ตัวเองมีทางเลือกที่ดีกว่า

2. คนจนคือผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา

ผู้ผลิตรายการได้สร้างความหมายให้ “คนจน” ที่มีหนี้สินไม่สามารถมีเงินส่งเสียให้ลูกหรือหลานให้ได้รับการศึกษา ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการตีความความหมาย “คนจน” เป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาตามที่เข้ารหัสไว้ในรายการเกมปลดหนี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความหมายหลักตามที่ผู้ส่งสารใส่รหัสไว้ กล่าวคือ คนจนรุ่นพ่อแม่เป็นผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา อาทิเช่นกรณีของยายจำปี ที่ยายเล่าถึงการเรียนของตนในวัยเด็กว่า “ห่วยวายไปเหมือนกันนะ” แต่ด้วยฐานะทางบ้านไม่ค่อยดี และยายมีพี่น้องรวมกันถึง 7 คน พ่อแม่ต้องเก็บใบตองตั้งขาย จึงไม่มีรายได้มากพอที่จะส่งเสียให้ยายได้เรียนหนังสือสูงๆ อย่างที่ยายต้องการ แต่อย่างไรก็ตามยายจำปีมีการปรับเปลี่ยนความหมาย โดยเล่าถึงยายที่พยายามทำงานส่งเสียลูกของตนให้ได้รับการศึกษา เมื่อยายแต่งงานมีลูกชายและลูกสาวก็พยายามทำไร่และงานรับจ้าง และเมื่อเงินไม่พอยายก็กู้เงินสำหรับส่งเสียลูกทั้งสองคนให้ได้รับการศึกษา จนลูกทั้งสองคนจบชั้นมัธยม ทั้งนี้ยายมีความหวังว่า ลูกๆ จะไม่ต้องมาทำงานลำบากเหมือนกับตัวเอง “พยายามขอให้ลูกได้ดีพอดีหัวลูกสาวก็ไป ก็อยากให้จบอาชีพะอยากให้ลูกได้ดีได้เรียนสูงๆ” (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่ยายหวังจะให้ลูกมีชีวิตที่ไม่ต้องลำบากเหมือนกับตนนั้น กลับต้องทำให้ยายมีชีวิตที่ลำบากมากขึ้น เพราะยายต้องทำงานหาเงินไปใช้หนี้ ทั้งที่อายุจะ 60 ปีแล้วก็ตาม ขณะที่ลูกสาวต้องมาทำงานในโรงงานเดียวกับยายนั่นเอง โดยยายเล่าถึงช่วงชีวิตในตอนนั้นว่า “ตอนนั้นรับจ้างทั้งกลางวันกลางคืน” โดยยายและสามีต้องรับจ้างทำงานก่อสร้างเพื่อมีรายได้สำหรับค่าเล่าเรียนของลูก

ในขณะที่พี่รุ่งที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ต้องออกมาทำงานรับจ้างตั้งแต่เด็ก เพราะความยากจนของพ่อแม่ “พ่อแม่เราทุกข์ยาก ส่งเราได้เท่านี้ จบแล้วเราก็ต้องไปทำงานหาเลี้ยงพ่อแม่” ดังนั้น พี่รุ่งจึงอยากให้ลูกได้รับการศึกษาสูงๆ เพื่อจะได้ทำงานที่ไม่ลำบากเหมือนกับตนเอง โดยลูกสาวของพี่รุ่งได้รับเหรียญรางวัลเรียนดีมาตลอด ซึ่งพี่รุ่งเล่าถึงลูกสาวด้วยความภูมิใจว่า “ปลื้มใจที่ลูกสาวเรียนเก่ง” ตอนนี้นักสาวกำลังจะขึ้นชั้นมัธยมปีที่ 1 แต่พี่รุ่งยังไม่มีเงินค่าเทอมให้ลูกสาว พี่รุ่งจึงคิดว่าอาจจะต้องเล่นแชร์นำเงินมาส่งเสียลูกสาวตนให้ได้รับการศึกษา สำหรับพี่รุ่งมีการถอดรหัสโดยปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” ตามความต้องการของตนเอง โดยเห็นว่า ตนเองขาดโอกาสทางการศึกษา แต่จะทำงานส่งลูกให้ได้เรียนหนังสือ “ขอส่ง

ลูกให้ได้เรียนหนังสือ ผมตั้งความหวังไว้สูง เพราะแก่เรียนเก่ง เราเป็นพ่อแม่ไม่มีโอกาสได้เรียนแล้ว” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสความหมายแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น โดยเห็นว่า คนจนรุ่นพ่อแม่ต้องหันมาศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง ได้แก่กรณีของพี่อำนาจ ที่มีการต่อรองความหมาย “คนจน” โดยใช้ประสบการณ์การศึกษานอกระบบของตนเองในการถอดรหัสความหมาย โดยพี่อำนาจเห็นว่า การศึกษานอกระบบ และจากประสบการณ์ของตัวเองที่ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อแม่หรือการพบปะกับผู้อื่น ทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรได้ “การศึกษาทำให้เรารู้หลายๆ อย่างอย่างรู้ว่าราคาผลผลิต หรือต้องไปพบคนก็ต้องสอบถามกับเขา ไม่ใช่เอาแต่ผลิต ถ้าเราก็คงไม่รู้ก็ต้องเป็นคนจน จะต้องมั่งทั้งความรู้และประสบการณ์ทำมา จากประสบการณ์ที่ได้จากที่เคยเห็นพ่อแม่ทำมาพอกก็ถ่ายทอดไว้ให้แล้ว และต้องหาความรู้ใหม่ด้วย” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับพี่มณูญ ที่ใช้ประสบการณ์ในการศึกษาเรียนรู้ทำการเกษตรแบบผสมผสานของตนในการถอดรหัสความหมาย โดยปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปดหล่นนี้เข้ารหัสไว้ พี่มณูญเห็นว่า เกษตรกรต้องเปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้ และนำมาพัฒนากับการเพาะปลูกของตน “การที่ได้ไปศึกษาดูจากที่อื่นก็จะนำมาปรับใช้ เราจะไม่หยุดนิ่งในเรื่องการให้โอกาสตัวเองไปศึกษาเรียนรู้หาประสบการณ์จากที่อื่น มาพัฒนาสวนของเรา” (มณูญ เทศนำ, สัมภาษณ์)

โดยสรุปแล้ว จากการถอดรหัสความหมายที่ว่า คนจนคือผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่มีการต่อรองความหมาย โดยเห็นว่า พ่อแม่ขาดโอกาสทางการศึกษา แต่พยายามส่งเสียให้ลูกให้ได้รับการศึกษา เนื่องจากประสบการณ์ที่ยากลำบากของพ่อแม่ที่ไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ต้องทำงานหนักและมีชีวิตที่ยากลำบาก จึงพยายามส่งลูกให้ได้รับการศึกษาสูงๆ ด้วยมีความหวังว่า การศึกษาจะช่วยเลื่อนสถานภาพให้กับลูก ไม่ต้องทำงานหนัก และมีชีวิตที่ยากลำบากเหมือนกับตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น เป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยจึงต้องกู้ยืมเงินสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนของลูก ซึ่งการส่งลูกเรียนหนังสือกลับทำให้พ่อแม่ต้องมีชีวิตที่ยากลำบากมากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองความหมาย “คนจน” โดยใช้ประสบการณ์จากการหาความรู้ในการประกอบอาชีพด้วยตนเองในการถอดรหัสความหมาย โดยมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายว่า คนจนรุ่นพ่อแม่ต้อง

มันศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัส ความหมายผลที่ตามมาของ “คนจน” ว่า คนจนคือผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสรุปได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.7

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่ รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือผู้ที่ขาดโอกาส ทางการศึกษา	ส่วนใหญ่มีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า พ่อแม่ขาดโอกาสทางการศึกษา จึงพยายามส่งเสียให้ลูกให้ได้รับ การศึกษา	ส่วนใหญ่มีการต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า 1. คนจนรุ่นพ่อแม่ขาดโอกาส ทางการศึกษา จึงพยายามส่ง เสียให้ลูกให้ได้รับการศึกษา 2. คนจนรุ่นพ่อแม่ต้องหมั่น ศึกษาหาความรู้ในการ พัฒนาอาชีพของตนเอง

3. ภาพลักษณ์ของคนจนที่ปรากฏต่อภายนอก : วิเคราะห์การถอดรหัสของคนจน

ผู้ผลิตรายการได้สร้างหรือเข้ารหัสความหมายภาพลักษณ์ของคนจนที่ปรากฏต่อ ภายนอก ว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่ผู้ผลิตรายการจะใช้การสื่อด้วย ภาพ โดยเฉพาะภาพบ้านที่ทรุดโทรม ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมาย ดังกล่าว ดังนี้

1. การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่ม ตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่ รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ขาดแคลนวัตถุดิบของ และไม่มี

บ้าน อาทิเช่นกรณีของสำหรับป่าสุวรรณณีที่มีรายได้จากการทำงานเป็นพนักงานกวาดถนนของเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้รับค่าจ้างรายวัน 159 บาทต่อวัน หากวันไหนที่ป่าไม่ไปทำงานก็จะไม่ได้รับค่าจ้าง รายได้จากการทำงานหมดไปเป็นค่าอาหารในแต่ละวัน ไม่มีเก็บสะสมไว้เลย ดังนั้น เมื่อป่าต้องย้ายบ้านจากบริเวณกำแพงดินลงมาอยู่ริมคลองในชุมชน 5 ธันวาคม ทำให้ป่าต้องกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านมาสองหมื่นบาท มาใช้สำหรับปลูกบ้านเล็กของตน จากประสบการณ์ความขัดสนเงินทองของป่า ทำให้ป่าณีถอดรหัสความหมายแบบเดียวกับที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยป่าเห็นว่า คนจนไม่มีเงินซื้อข้าวของวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นการให้ความหมายความยากจนในมิติทางเศรษฐกิจ “ก็ต้องเป็นอย่างนั้น ข้าวของใช้ไม่มีเหมือนเขา ขาดเงินที่จะไปซื้อ” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับที่ยายจำปีที่มีรายได้จากการทำงานเป็นพนักงานล้างตะกร้าในโรงงาน ได้รับค่าจ้างรายวัน 159 บาทต่อวัน ยายต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในครอบครัวเป็นหลักแทนสามีที่ป่วยด้วยโรคประสาท รวมทั้งหนี้สินที่เกิดจากการกู้เงินมาปลูกกะหล่ำดอก และเล่นแชร์แล้วเข้าแชร์หนี ทำให้เกือบทุกเดือนที่ยายขาดเงินสำหรับใช้สอยในบ้าน จะมีน้องของยายที่ให้หยิบยืมเงินยามจำเป็น เมื่อถามถึงการเข้ารหัสความหมายคนจนในรายการเกมปลดหนี้ว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ยายจึงถอดรหัสตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ โดยยายเห็นว่า “คนจนก็คือ ไม่มีข้าวของทรัพย์สินเงินทอง ไม่มีบ้าน” (จำปี กัญธิยะ, สัมภาษณ์)

2. การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” ว่า คนจนมีความขัดสนทางเศรษฐกิจแต่เป็นผู้ที่รวยน้ำใจ ได้แก่กรณีของยายจำปีที่ใช้ประสบการณ์ของตนเองที่มีความขัดสนเงินทอง แต่อย่างไรก็ตามยายจำปีมักจะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ตัวอย่างเช่นยายจำปีเคยช่วยค้ำประกันเงินกู้กองทุนหมู่บ้านให้กับเพื่อนบ้าน เพราะความสงสาร ทำให้เพื่อนบ้านของยายสามารถกู้เงินไปลงทุนทำการเกษตร ดังนั้น ยายจำปีได้ถอดรหัสความหมาย โดยมีการปรับให้เข้ากับชีวิตของตนเองว่า “อย่างยายนี้รวยน้ำใจ แต่ไม่รวยทรัพย์สินนะ” (จำปี กัญธิยะ, สัมภาษณ์)

“ความรวยน้ำใจ” ที่ยายจำปีมีให้กับเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในชีวิตการทำงานและการมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านของคนจน ซึ่งยายจำปีได้ใช้ประสบการณ์จากการมีความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) ในการต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ เช่นเดียวกับพี่สมศรีที่ช่วยเหลือให้คำปรึกษากับเพื่อนร่วมงานที่มีปัญหา ซึ่งเป็นการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน แต่ไม่ได้เป็นการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทอง ทั้งนี้เพราะต่างก็ไม่มีเงินที่จะให้ความช่วยเหลือกัน “ก็มีเหมือนกันเรื่องลำบากเหมือนกับเราก็บ่นเรื่องไม่มีสตางค์ มีแต่เรื่อง

ปลอบใจกันจะช่วยเป็นเงินไม่มี ถ้าเราเดือดร้อนก็ปรึกษาเขาๆ ก็ไม่มีเงินช่วยเหมือนกัน” (สมศรี ค้องดง, สัมภาษณ์)

การต่อรองความหมาย “ความรวนน้ำใจ” ของคนจนที่ขัดสนทางเศรษฐกิจ จึงเป็นการสร้างคุณค่าด้านบวกขึ้นมาทดแทนความขัดสนทางเศรษฐกิจของตนเอง ยายจำปีจึงสามารถกล่าวด้วยน้ำเสียงที่ภาคภูมิใจว่า ตนเองให้ความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้าน หรือพี่สมศรีที่สามารถให้คำปรึกษากับเพื่อนร่วมงาน ให้มีกำลังใจต่อสู้กับปัญหาในชีวิต ดังนั้น คุณค่าของคนจนจึงไม่ได้อยู่ที่ “ความร่ำรวยทางเศรษฐกิจ” เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการให้คุณค่ากับ “การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” ระหว่างคนจนกับเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ “การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” ของคนจน เป็นหลักประกันว่า คนจนมีแรงงานที่ไม่ต้องว่าจ้าง เมื่อคนจนต้องการ เห็นได้จากกรณีของพี่รุ่ง ที่มักไปช่วยเหลือเพื่อนบ้าน โดยพี่รุ่งให้เหตุผลว่า เพื่อนบ้านก็ต้องมาช่วยเหลือพี่รุ่งเช่นกัน เมื่อถึงคราวที่พี่รุ่งต้องการแรงงาน “ถ้ามีการมีงานจะต่อเติมบ้าน จะทำบุญบ้านเราก็ต้องไปช่วยเขาต้องหยุดงาน คือถ้าเราอยู่ด้วยกันถ้าเราไปช่วยเขาๆ ก็ต้องมาช่วยเรา” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น มีการต่อรองความหมาย “คนจน” ว่า คนจนที่มีการเก็บออมสามารถสร้างบ้านจากน้ำพักน้ำแรงของตนได้ ได้แก่กรณีของพี่สมศรีที่รู้จักเก็บออมเงินจากการทำงานรับจ้างในโรงงานจนสามารถสร้างบ้านให้กับลูก ดังนั้น พี่สมศรีจึงถอดรหัสความหมาย โดยการปรับให้กับกับบริบทในชีวิตของตน

เรื่องสร้างบ้านคิดว่าเราไม่มีสมบัติอะไรทิ้งไว้ให้ลูก สร้างบ้านด้วยน้ำพักน้ำแรงของเราเป็นสมบัติทิ้งให้ลูกสักชิ้นหนึ่ง แต่ว่ามีลูกสองคนก็อยากมีบ้านสองหลังมีหลังหนึ่งแล้วก็อยากจะทำสร้างไว้ในลูกอีกหลัง อนาคตข้างหน้ามันไม่แน่ หากเราเสียชีวิตไปลูกจะได้อยู่สบาย เพราะเราไม่มีสมบัติไร่นาอะไรให้แล้ว (สมศรี ค้องดง, สัมภาษณ์)

ในเวลาเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” ว่า คนจนมีความขัดสนทางเศรษฐกิจแต่มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน ได้แก่กรณีของพี่มณูญ ครั้งหนึ่งพี่มณูญเคยมีหนี้สินจากการลงทุนทำการเกษตรเชิงเดี่ยวควบคู่ไปกับการทำงานรับจ้าง โดยตลอดการทำงาน 10 ปี ก่อให้เกิดหนี้ประมาณ 4-5 หัวแสนบาท อย่างไรก็ตามเมื่อพี่มณูญหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน ทำให้สามารถชดใช้หนี้สินที่เคยมี จากประสบการณ์ในชีวิตของพี่มณูญทำให้พี่มณูญมีการต่อรองความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนที่ความขาดแคลนด้านวัตถุ โดยพี่มณูญเห็นว่า แม้เป็นคนจนแต่ก็มีความภาคภูมิใจที่พึ่งตนเอง และมีรายได้ที่มั่นคงสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ พี่มณูญกล่าวถึงคำพูดของตนที่เคยพูดกับลูกสาวว่า ให้มีความภาคภูมิใจกับตนเอง ทั้งนี้ความภาคภูมิใจ

ในความเป็นคนจนของพืมนูญ เกิดจากความสามารถในการพึ่งตนเองได้ และสามารถสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจซึ่งในที่นี้คือปัจจัยทางเศรษฐกิจนั่นเอง ที่เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการต่อรองความหมาย “คนจน” ของพืมนูญ “คุยได้เต็มปากไม่ต้องอายใครว่าพ่อแม่ยากจน คือภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเอง ผมมองแล้วว่าความมั่นคงเรื่องครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจต้องสร้าง ยิ่งเรื่องครอบครัวมันจะไปด้วยกันแยกกันไม่ออก เราต้องสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว” (มนูญ เทศนา, สัมภาษณ์)

ในขณะที่เดียวกัน พืมนูญกลับมีความเห็นต่อรองความหมาย “คนจน” โดยอ้างอิงอยู่กับการให้เหตุผลตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามที่ตนเองได้รับความรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อีกทั้งจากประสบการณ์ของพืมนูญที่เคยเห็นเพื่อนบ้านที่ต้องซื้อรถให้ลูก ทั้งที่ตนเองไม่มีรายได้มากพอ โดยพืมนูญเห็นว่า คนจนไม่จำเป็นต้องมีวัตถุ ที่ไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตตน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเกินสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง “ถ้าอันไหนที่มันเกินพอดีก็ไม่ต้องไปคิดถึงมัน ให้มันพอดีกับฐานะเราไม่ได้ไปคิดถึงตัว เช่นไม่ใช่มีเงินก็อยากจะไปดาวนักรถมา มันไม่มีในความคิดเพราะไม่ใช่สาระสำคัญอะไรที่มันจำเป็นมากมายที่ต้องลงทุนขนาดนั้น” (มนูญ เทศนา, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุป สำหรับการถอดรหัสการผนวกความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่มีความขาดแคลนด้านวัตถุ อาจให้คำอธิบายได้ว่า กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ขาดแคลนวัตถุสิ่งของ และไม่มีบ้าน โดยเป็นการถอดรหัสความหมายภายใต้การครอบงำจากอุดมการณ์ทุนนิยมว่า เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด โดยเห็นว่า คนจนขาดแคลนด้านวัตถุ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสที่ต่อรองกับอุดมการณ์ทุนนิยมว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด โดยใช้อุดมการณ์ว่าด้วยความดีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ทั้งนี้คนจนแม้จะขาดแคลนทางวัตถุแต่เป็นคนที่มีน้ำใจ โดยยายจำปีเห็นว่าความมีน้ำใจของตนเอง ในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้าน หรือพี่สมศรีที่ให้กำลังใจกับเพื่อนร่วมงานที่มีปัญหาชีวิต ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือระหว่างคนจนกับเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนบ้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคนจนไม่มีเงินมากพอสำหรับการจ้างแรงงาน ดังนั้น ความช่วยเหลือและการมีน้ำใจต่อกัน จึงเป็นหลักประกันของความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับชีวิตและครอบครัวของตน อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นจะยอมรับว่าเศรษฐกิจเป็นเงื่อนไขของความยากจนหรือคนจนก็ตาม แต่สิ่งที่สำคัญคือเรื่องของ “คนจน” ยังเป็นเรื่องของการสร้างความหมาย และอำนาจในการกำหนดความหมาย “คนจน” ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตีความหมายของผู้รับสารคนจน

ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสความหมาย ด้วยการต่อรองให้เข้ากับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง โดยใช้อุดมการณ์ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง หรือการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเห็นว่า แม้คนจนจะขาดแคลนหรือเป็นหนี้แต่มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน อีกทั้งยังมีการต่อรองความหมายว่า คนจนไม่จำเป็นต้องมีวัตถุ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกเกินสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง /การเกษตรทฤษฎีใหม่ด้านหนึ่งเป็นการที่คนจนสามารถพัฒนาตนเองจนกระทั่งพึ่งตนเองได้ รวมถึงความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ แต่อีกด้านหนึ่งเป็นการผลิตซ้ำการแก้ไขปัญหาคอนจนหรือความยากจนว่า เป็นเรื่องระดับปัจเจกบุคคล และทำให้คนจนยอมจำนนต่อภาวะความยากจนที่ตนเองเผชิญอยู่ ซึ่งมีเหตุปัจจัยจากภายนอกเป็นตัวกำหนด ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การแก้ไขปัญหาคอนจนหรือความยากจนภายใต้อุดมการณ์ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงหรือการเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงทำให้ความไม่เท่าเทียมกันในเชิงโครงสร้างภายใต้ระบบทุนนิยมดำรงอยู่ต่อไป สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายภาพลักษณ์ของคนจนที่ปรากฏต่อภายนอกว่า คนจนคือ ผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.8

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลน ทางเศรษฐกิจ	<p>ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) และมีบางคนต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แม้คนจนจะขาดแคลนหรือ เป็นหนี้ แต่เป็นคนที่ยรยน้ำใจ 2. คนจนที่มีการเก็บออมจะ สามารถสร้างบ้านของตนได้ 	<p>ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) และมี บางคนต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็น ว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แม้คนจนจะขาดแคลนหรือ เป็นหนี้แต่มีความภาคภูมิใจ ในศักดิ์ศรีของตน 2. คนจนไม่จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ ที่เกินสภาพความเป็นอยู่ ของตนเอง

4. บุคลิก-นิสัยของคนจน : วิเคราะห์การถอดรหัสของคนจน

ผู้ผลิตรายการได้สร้างหรือเข้ารหัสความหมายบุคลิก-นิสัยของคนจนว่า คนจนคือผู้ที่มีหนี้สินและไม่คิดหนี้หนี้ คนจนคือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ และคนจนคือผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว มีรายละเอียดการถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าวของผู้รับสารที่เป็นคนจน ดังนี้

1. คนจนคือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้หนี้

ผู้ผลิตรายการได้สร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ไว้ว่า คนจนต้องทำงานหาเงินมาใช้หนี้ ทั้งนี้ผู้ผลิตรายการได้สร้างบรรทัดฐานให้คนจนที่เป็นหนี้ยึดถือ กล่าวคือ คนจนที่เป็นหนี้ต้องไม่คิดหนี้หนี้ แต่คนจนต้องทำงานหาเงินมาใช้หนี้ ในส่วนของผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมายไว้ โดยเห็นว่า “คนจน” คือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้หนี้ ส่วนใหญ่ผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม เป็นผู้ที่มีหนี้สินจากการกู้เงินมาลงทุนประกอบอาชีพด้านการเกษตร หรือการกู้เงินมาใช้จ่ายในครอบครัว สำหรับป่าณี กล่าวถึงการเป็นหนี้ของคนจนที่เป็นเพื่อนบ้านในชุมชน 5 ธันวา หรือเพื่อนร่วมงานที่เป็นพนักงานกวาดถนนว่า “มันมีกันทุกราย ไม่เห็นใครไม่มีหนี้” (สุวรรณณี ค้องดง, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับที่พี่รุ่ง ที่เล่าถึงการเป็นหนี้ของเพื่อนร่วมงานในโรงงานว่า เป็นหนี้กันมากแทบจะทุกคน โดยลูกหนี้จะต้องเอาบัตรเอทีเอ็มไว้กับเจ้านี้ ทั้งนี้เงินของพนักงานโรงงานจะออกทุก 15 วัน เมื่อวันเงินเดือนออกเจ้านี้จะไปกดเอาเงินที่ค้างไว้ “เป็นหนี้กันแทบจะทุกคน สิบห้าวันเงินออกเขาไปกดเอทีเอ็มเอาเลย ที่เหลือเขาก็ให้เรา บัตรเขาจะเก็บเอาไว้” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

จากการสร้างความหมายเกี่ยวกับคนจนว่า คือ ผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้หนี้ที่เหมือนกันของผู้รับสารทั้งสองกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารคนจนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้ความหมายเกี่ยวกับคนจนตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ ทั้งนี้ผู้รับสารคนจนยึดถือเรื่องของ “บุญคุณ” และ “สัจจะ” โดยกรณีของป่าณีเห็นว่า เจ้านี้เป็นผู้ที่มีพระคุณ ดังนั้น เมื่อยืมเงินเจ้านี้มาแล้วจึงต้องพยายามหาเงินมาใช้คืนให้ได้ เห็นได้คำตอบของป่าณี เมื่อผู้วิจัยถามถึงเจ้านี้ที่คิดดอกเบี้ยสูง ได้รับคำตอบจากป่าณีว่า “คนเป็นเจ้านี้ดีทุกคน เราต่างหากที่เดินไปขอความช่วยเหลือเขาเอง” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

สำหรับกรณีของพี่สมศรี ที่กล่าวถึงการไม่คิดหนี้หนี้ของตนเองว่า ต้องยึดถือ สัจจะ เมื่อนัดจ่ายเงินคืนให้กับเจ้าหนี้ก็ต้องจ่ายตามนัด “ต้องรักษาสัจจะในคำพูดเรา ไม่ใช่ปลิ้นปล้อนกับเขา” (สมศรี ค้องดง, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้บางคน มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ไม่คิดหนี้หนี้ โดยคนจนที่เป็นลูกหนี้ ต้องรักษาสัจจะตามที่ให้ไว้กับเจ้าหนี้ ดังที่พี่อำนาจกล่าวไว้ว่า “เมื่อเรากู้เขามากก็ต้องใช้ตามกำหนดกฎเกณฑ์ บางเวลาเราก็ไปขอเลื่อนเขา” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นจำนวนหนึ่ง มีการถอดรหัสโดยเห็นด้วยกับการให้ความหมายหลักตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ คือ คนจนมีภาระหนี้สินและไม่คิดหนี้หนี้ อย่างไรก็ตามในกรณีของยายจำปี มีต่อรองความหมาย โดยปรับเปลี่ยนความหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของยาย ทั้งนี้ยายจำปีมีอายุจะ 60 ปีแล้ว แต่ยังต้องไปทำงานล้างตะกร้าที่โรงงานทุกวัน ยายจำปีจึงมีการต่อรองความหมาย “คนจน” ว่า ยายไม่เห็นด้วยที่คนแก่ต้องทำงานใช้หนี้ แต่จะให้ลูกเป็นคนใช้หนี้แทนยาย

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสหรือตีความโดยมีการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยเห็นด้วยว่า คนจนคือผู้มีหนี้สิน ได้แก่กรณีของพี่มณูญที่เคยเป็นหนี้จากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว และมีหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นทุกปี เพราะผลผลิตการเกษตรที่ปลูกไม่คุ้มกับเงินทุนและแรงงานที่ลงไป พี่มณูญจึงต้องกู้เงินมาใช้หนี้เดิม และแบ่งเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับทำการเกษตรในปีต่อไป จนมีหนี้สินสูงถึง 4 -5 แสนบาทในระยะเวลา 10 ปี อย่างไรก็ตามเมื่อพี่มณูญหันมาทำการเกษตรผสมผสาน ทำให้พี่มณูญมีรายได้นำไปใช้หนี้ที่มีอยู่ให้ค่อยๆ ลดลง ดังนี้ พี่มณูญจึงมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” ที่เป็นผู้มีหนี้สินว่า คนจนไม่กู้หนี้ใหม่ และนำเงินไปใช้หนี้ที่ตนเองมีอยู่ “จะใช้หนี้ในระบบก่อนแล้วจะไม่กู้ใหม่ แล้วทยอยใช้หนี้ในระบบ ตอนนีทำงานไปก็ใช้หนี้ไปทุกปี ตอนนี้นั้นเหลือไม่ถึงสองแสนบาท” (มณูญ เทศนำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับพี่อำนาจที่มีหนี้สินที่กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรมาลงทุนฟาร์มไก่ แต่ต้องเลิกไปเพราะมีกฎข้อบังคับที่ออกโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้พี่อำนาจต้องมีหนี้สินหลายแสนบาท อย่างไรก็ตามเมื่อพี่อำนาจหันมาทำเกษตรผสมผสาน จึงมีรายได้นำไปใช้หนี้ที่มีอยู่จนหมด ซึ่งเป็นการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ในลักษณะของการถอดรหัสต่อรอง

ความหมายตามประสบการณ์ของตนเอง “ใช้ได้ห้าหมื่นในปีแรก ได้เงินจากการปลูกข้าว กระเทียม และปลูกถั่ว ใช้หนี้ได้ปีละแสนต่อปี” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ส่วนใหญ่ มีการถอดรหัสคัดค้านความหมายหลักตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ คือเห็นว่า คนจนมีความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่จึงไม่คิดเป็นหนี้ ได้แก่กรณีของลุงเบ็ง ที่ไม่เคยกู้หนี้ยืมสินคนอื่น หากแต่ลุงเบ็งขยันทำมาหากินใช้จ่ายเท่าที่มี อีกทั้งยังนำเงินรายได้จากการเร่ขายของตามตลาดนัดนำมาใช้เป็นเงินลงทุน ลุงเบ็งได้ใช้ประสบการณ์ของตนเองในการตีความหมายคัดค้าน “คนจน” ที่เป็นผู้ที่มีหนี้สินตามการเข้ารหัสของรายการเกมปลดหนี้ เห็นได้จากคำกล่าวของลุงเบ็งว่า “ผมไม่ชอบเป็นหนี้เป็นสิน ในครอบครัวผมมีเท่าไรผมก็พอใจ สมมติว่าผมลงทุนขายของหาได้ 2-3 พัน ผมก็ซื้อของมาขายต่อ ผมมีเท่าไรก็พอใจแค่นั้น” (เบ็ง สมณา, สัมภาษณ์)

จากการถอดรหัสความหมายบุคคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่า คนจนคือผู้ที่มีหนี้สินและไม่คิดหนี้หนี้ ซึ่งเป็นลักษณะการสร้างอัตลักษณ์ของคนจนที่มีความย้อนแย้งภายใน (Contradictory self) โดยผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารที่เป็นคนจนส่วนใหญ่ยอมรับตามที่รายการเกมปลดหนี้บอกว่า คนจนมีบุคคลิก-นิสัยที่มีความรับผิดชอบต่อนี้สินของตน ในที่นี้มีผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ส่วนใหญ่ มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยเห็นว่า คนจนไม่กู้หนี้ใหม่ และมีรายได้สำหรับใช้หนี้ที่ตนเองมีอยู่ให้ลดลง หรือบางคนไม่เคยคิดเป็นหนี้แต่จะพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ กรณีนี้จะเห็นว่า ประสบการณ์ตรงของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเป็นหนี้ หรือการเป็นลูกหนี้ ทำให้มีการถอดรหัสความหมายบุคคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่าเป็นผู้ที่มีหนี้สินและไม่คิดหนี้หนี้ แตกต่างจากการที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีลักษณะความเห็นร่วมกันประการหนึ่ง คือต่างยอมรับว่า “หนี้” เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่น่าไปสู่การเป็นคนจนหรือการตกอยู่ในภาวะความยากจน และคนจนต้องมีบุคคลิก-นิสัยที่รับผิดชอบต่อหนี้สินของตนเอง สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายบุคคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่า คนจน คือ ผู้ที่มีหนี้สิน และเป็นผู้ที่ไม่คิดหนี้หนี้ ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.9

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” คือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้สิน
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้สิน	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็น ด้วยว่า คนจนคือผู้ที่มีหนี้สิน และไม่คิดหนี้สินบางคนต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า คนแก่ที่มี อายุมากแล้ว ไม่ควรต้องมา ทำงานใช้หนี้	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นด้วยว่า คนจน ต้องไม่คิดหนี้สิน แต่มีการต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า คนจนไม่กู้ หนี้ใหม่ และนำเงินไปใช้หนี้ที่ ตนเองมีอยู่ ขณะที่บางคนตีความ คัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสาร เข้ารหัสไว้ (oppositional reading) โดยเห็นว่า คนจนไม่ เคยเป็นหนี้ เพราะมีความพึง พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่

2. คนจนคือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์

ผู้ผลิตรายการสร้างหรือเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ให้เป็นผู้ที่อดทนต่อความทุกข์
ที่ตนเองเผชิญอยู่ กล่าวคือ แม้คนจนเป็นทุกข์แต่ก็ต้องอดทนต่อทุกข์ โดยการเชื่อมโยงกับบทบาท
พ่อหรือแม่ที่ต้องอดทนทำงานเพื่อลูกและครอบครัว ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือ
ตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่ม
ตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับ
ที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ อาทิ
เช่นกรณีของยายจำปีที่ถอดรหัสความหมาย โดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์ความอดทนต่อ

ความทุกข์ในชีวิตของตัวเองว่า “ยายนี่อดทนสุดยอด” ทั้งนี้ตลอดชีวิตยายจำปีต้องทำงานหนัก เลี้ยงดูลูกสามคน จนกระทั่งสามารถมีครอบครัวเลี้ยงตัวเองได้ แต่ในวัยเกือบ 60 ปี ยายจำปีกลับ ต้องมีรับผิดชอบสามีมียายที่ป่วยมีอาการทางประสาท ทำให้ยายจำปีต้องรับภาระค่าใช้จ่าย ในครอบครัว รวมทั้งหนี้สินที่มีอยู่เพียงคนเดียว ในขณะที่สามีของยายเวลาตีเมียจะควบคุม อารมณ์ตนเองไม่ได้ เมื่อเมาก็มักจะใช้กำลังข่มขู่ยาย สำหรับการถอดรหัสความหมายของยาย จำปีตามประสบการณ์ชีวิตที่ยายเรียกว่า “ความอดทนสุดยอด” จึงสอดคล้องกับการเข้ารหัส ความหมายของรายการเกมปลดหนี้ ทั้งนี้ที่มาของ “ความอดทนสุดยอด” เนื่องจากความเชื่อเรื่อง ของกรรม ดังที่ยายจำปีกล่าวไว้ว่า “ยายคิดว่านี่คือการใช้กรรม” ส่งผลทำให้ยายจำปีที่ทำให้ยาย ต้อง “อดทนทำงานไปเรื่อยๆ” เห็นได้ว่ายายจำปีได้ให้ความหมาย “คนจน” ว่าเป็นผู้ที่ต้องมีความ อดทน โดยสัมพันธ์กับเรื่องของเวรกรรม ทั้งนี้การยอมรับความหมาย “คนจน” ที่เป็นเรื่องของ การให้ความหมายทางวัฒนธรรม กลายเป็นภาวะทางธรรมชาติที่คนจนไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ผลที่ ตามมาของความเชื่อดังกล่าวคือ ยายจำปีต้อง “อดทนทำงานไปเรื่อยๆ” และ “มีความอดทนสุด ยอด” ต่อไปตลอดชีวิตของยาย (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่ม ตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ จำนวนหนึ่ง มีการตีความหมายบุคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่าเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความ ทุกข์ โดยเห็นว่า คนจนไม่ได้มีความทุกข์ทางกายและใจมากเท่ากับการเข้ารหัสความหมายให้คน จนในรายการเกมปลดหนี้ สำหรับที่อำนาจมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนรหัสความหมายใหม่ โดยเปรียบเทียบกับชีวิตของคนจนที่พบเห็นในหมู่บ้านของตนว่า ไม่ได้มีความยากลำบาก เหมือนกับในโทรทัศน์ ทั้งนี้เพราะคนจนในหมู่บ้านจะดูแลกันเองตามสภาพของแต่ละครอบครัว รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบล “ดูอย่างในที่วิในความเป็นจริงแท้ๆ เลยไม่มีถึงขนาดนั้น ที่เห็นเขาก็คิดสู้ชีวิตเหมือนกัน ถ้าพูดถึงจนแท้ๆ องค์การปกครองท้องถิ่นก็ ต้องเข้าไปช่วย” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

ในขณะที่พีสนั้นมีการถอดรหัสความหมายความอดทนต่อความทุกข์ยากของ ตนเองเปรียบเทียบกับชีวิตของผู้แข่งขันในรายการเกมปลดหนี้ โดยพีสนั้นใช้ประสบการณ์ของตน ต่อรองความหมายว่า ชีวิตของตนไม่ได้เศร้าเหมือนอย่างในรายการ “ชีวิตผมไม่ได้เศร้าเหมือนกับ ทางรายการ ตอนเล็กๆ เคยอยู่กับผู้หลักผู้ใหญ่เคยอยู่กับตายายพอเสียก็อยู่กับลุงป้า ลุงเขาเป็น ทหารเขาสอนให้เอาตัวรอดและสอนให้รู้จักเข้ากับผู้ใหญ่ให้มีความนอบน้อมกับเขา แต่โดยชีวิตผม ก็ไม่ขนาดนั้น” (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ โดยตั้งคำถามกับความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นจากการเป็นแรงงาน และการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวภายใต้ระบบทุนนิยม ได้แก่กรณีของฟิมนูญที่เคยทำงานรับจ้างที่ต้องทำงานอย่างหนัก โดยมีผลตอบแทนเพียงค่าแรงขั้นต่ำ ขณะที่การลงทุนการเกษตรเชิงเดี่ยวกลับทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี ในทางตรงข้ามกับค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ฟิมนูญมีลูกที่อยู่ในวัยเรียนเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ฟิมนูญจึงหันมาทำการเกษตรผสมผสานควบคู่ไปกับการทำงานรับจ้าง และเมื่อรายได้จากการเกษตรผสมผสานเป็นรายได้หลักของครอบครัว จึงหันมาทำการเกษตรผสมผสานเพียงอย่างเดียว ในกรณีของฟิมนูญมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ โดยมีการตั้งคำถามกับความทุกข์ยากที่เกิดขึ้น เนื่องจากฟิมนูญมีที่ดินเป็นของตนเอง และทางเลือกในการทำการเกษตรผสมผสานที่ตนเองได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฟิมนูญจึงต่อรองความหมาย “คนจน” ว่า เป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของตน โดยเห็นว่า คนจนที่อดทนต่อความทุกข์ยาก ต้องให้โอกาสกับตัวเอง “เขาควรให้โอกาสกับตัวเอง ควรจะต้องดิ้นรนถ้ามีทางเลือกนะ นอกจากไม่มีทางเลือกแล้วแต่ตราบไตที่มีความหวังก็ต้องดิ้นรนต่อไป คือน่าจะเปิดโอกาสให้ตัวเองมีทางเลือกที่ดีกว่า”

จากการถอดรหัสความหมายบุคคลิกของ “คนจน” ว่า คนจนคือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ โดยผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารที่เป็นคนจนส่วนใหญ่ยอมรับตามที่รายการเกมปลดหนี้บอก ว่า คนจนมีบุคลิก-นิสัยที่อดทนต่อชีวิตที่ยากลำบาก ในที่นี้มีผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองและที่พบเห็นคนจนในหมู่บ้านในการต่อรองความหมาย โดยเห็นว่า คนจนไม่ได้มีความทุกข์ทางกายและใจ มากเท่ากับคนจนในรายการเกมปลดหนี้

ในขณะที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ที่มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ โดยเห็นว่า คนจนน่าจะเปิดโอกาสให้ตัวเองมีทางเลือกที่ดีกว่า กรณีนี้จะเห็นว่า ประสบการณ์ตรงจากทางเลือกใหม่ในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ถือเป็นปัจจัยส่วนบุคคลสำคัญ ทำให้ผู้รับสารคนจนเกิดการต่อรองความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเรื่องการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง รวมถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ การมีเครือข่ายความรู้กับหน่วยงานภาครัฐ ส่งผลทำให้ผู้รับสารที่เป็นคนจน มีการถอดรหัสความหมายบุคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่าเป็นผู้ที่มีความอดทน แตกต่างจากการให้ความหมายในรายการเกมปลดหนี้ สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายบุคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่า คนจน คือ ผู้ที่ต้องอดทนต่อความทุกข์ ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.10

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” คือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือผู้ที่มีความ อดทนต่อความทุกข์	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นว่า คนจนคือผู้ ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ บางคนมีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็น ว่า คนจนไม่ได้มีความทุกข์ทาง กายและใจ มากเท่ากับคนจนใน รายการเกมปลดหนี้	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็น ว่า คนจนคือผู้ที่มีความอดทน ต่อความทุกข์ แต่มีการต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยบางคนเห็นว่า คนจนน่าจะเปิดโอกาสให้ ตัวเองมีทางเลือกที่ดีกว่า

3. คนจนคือผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว

ผู้ผลิตรายการได้สร้างความหมาย “คนจน” ว่า คนจนต้องเป็นผู้ที่ต้องดูแลคนในครอบครัวที่พึ่งตนเองไม่ได้ โดยสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งอาจเจ็บป่วย ต้องดูแลลูกที่กำลังศึกษาเล่าเรียน มีพ่อแม่ที่ชราภาพต้องดูแล ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ดูแลพ่อแม่ยามแก่เฒ่า และญาติพี่น้องที่จะช่วยกันต้องดูแลคนในครอบครัวที่ป่วยหรือพิการ เห็นได้จากกรณีของพี่อานวยที่ใช้ประสบการณ์จากการใช้ชีวิตของตนเองและคนจนในหมู่บ้านถอดรหัสความหมายของตนเอง โดยพี่อานวยเห็นว่า คนชนบทส่วนมากจะต้องดูแลคนในครอบครัวกันตามสภาพ “คนจนก็อยู่อย่างคนจนไป อย่างตามปกติ

ครอบครัวอื่นต้องดูแลพ่อแม่เขา ส่วนมากคนชนบทส่วนมากจะดูแล จะไปทิ้งให้กับใครได้ ในหมู่บ้านนี้ไม่เห็นมีนะ” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับพี่อำนาจที่ต้องดูแลพ่อ สามี และลูก ในฐานะภรรยาพี่อำนาจต้องตื่นตั้งแต่เช้าออกตลาดทำกับข้าวและทำงานบ้าน ขณะเดียวกันในฐานะแม่พี่อำนาจต้องทำงานส่งเสียลูกชายให้ได้รับการศึกษา และอบรมให้เป็นคนดีของสังคม ในฐานะลูกพี่อำนาจให้การดูแลพ่อให้มีความสุขกับชีวิตบั้นปลาย โดยในทุกวันพระพี่อำนาจส่งพ่อไปทำบุญและค้างที่วัดในหมู่บ้าน

สำหรับพี่รุ่งที่ใช้ประสบการณ์จากการใช้ชีวิตของตนเองและคนจนที่เป็นเพื่อนร่วมงานในโรงงานถอดรหัสความหมายของตนเอง โดยพี่รุ่งเห็นด้วยว่า คนจนต้องดูแลคนในครอบครัว เช่นเดียวกับพี่รุ่งที่ต้องดูแลภรรยาและลูก รวมถึงการดูแลแม่อายุ 70 กว่าปีอย่างดี “แม่แก่แล้ว ผมอยากจะทำทุกอย่างไม่อยากให้แม่ได้ทำอะไร แม่เลี้ยงเรามาแต่น้อยแล้ว ทุกวันนี้ผมก็ไม่ได้ให้แม่ทำอะไรนะ” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

ในขณะที่พี่สมศรีที่ใช้ประสบการณ์จากการใช้ชีวิตของตนเองและคนจนที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ในโรงงานถอดรหัสความหมายของตนเอง โดยพี่สมศรีต้องทำงานดูแลสามีและเลี้ยงลูกสองคนให้ได้รับการศึกษา อีกทั้งพี่สมศรียังต้องดูแลพ่อแม่ที่ต้องลำบากมาตลอดชีวิต สิ่งที่ป่าสมศรีทำให้กับลูก คือ พยายามทำงานในโรงงานและนำรายได้ มาสร้างบ้านให้กับลูกทั้งสองคนด้วยพี่สมศรียังเป็นห่วงลูกทั้งสองคนที่แม้จะโตมีครอบครัวและมีงานทำแล้วก็ตาม โดยเห็นว่า “อนาคตไม่แน่นอน” ขณะเดียวกันพี่สมศรียังกลับไม่เยี่ยมพ่อแม่ที่อยู่ต่างอำเภอเมื่อมีโอกาส และส่งเงินไปช่วยกับน้องไว้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ทุกเดือน “น้องคนสุดท้ายอยู่ด้วยกับพ่อแม่แต่ปากก็ต้องอุปถัมภ์อยู่ซื้อเสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายต้องให้มากกว่าลูกคนอื่นเพราะพี่น้องก็ลำบาก” (สมศรี ค้องดง, สัมภาษณ์)

นอกจากการดูแลกันระหว่างพ่อแม่ลูกแล้ว กลุ่มตัวอย่างบางคนมีความเห็นว่าคุณติพี่น้องจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือดูแลคนในครอบครัว เช่นกรณีของพี่สนั่นที่ตนเองได้รับความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง โดยพี่สนั่นทำงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนภรรยาไปทำมาหากินอยู่ที่จังหวัดเลยซึ่งเป็นบ้านเกิด โดยภรรยาของพี่สนั่นเปิดร้านค้าเล็กๆ น้อยๆ และได้รับความช่วยเหลือจากพ่อตาให้ปลูกห้องพักให้นักศึกษาเช่า 3-4 ห้อง (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์)

สำหรับบริบทอันเป็นแหล่งที่มาของการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ คือ ประสบการณ์ “ความเป็นพ่อแม่และลูก” ในชีวิตของตนเอง และการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งทำให้กลุ่มตัวอย่างคนจนรับรู้ถึงบทบาทของความเป็นพ่อแม่และลูก ที่มีหน้าที่ในการ

ดูแลคนในครอบครัวตามการประกอบสร้างของสังคม โดยเฉพาะการติดตั้งความคิดเรื่อง “ความกตัญญู” ที่ลูกพึงมีต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการให้คุณค่าในเชิงพฤติกรรมที่สังคมกำหนดขึ้น ดังนั้น คนจนที่ละเมิดบรรทัดฐานดังกล่าวจึงถูกตำหนิจากสังคม เห็นได้จากกรณีของพี่รุ่ง ที่มีประสบการณ์จากการเป็นเพื่อนร่วมงานของยายจำปี จึงไม่เห็นด้วยที่ลูกๆ ของยายจำปี ปลอ่ยให้แม่ต้องออกมาทำงานในโรงงานทั้งที่มีอายุมากแล้ว โดยเปรียบเทียบกับตนเองว่า “ถ้าเป็นตัวเองจะไม่ปลอ่ยให้แม่มาทำงานอย่างนี้” หรือป้าสุวรรณณี ที่มีประสบการณ์ที่ได้พบเห็นจากเพื่อนบ้านในชุมชน 5 ธันวาคม โดยปากกล่าวตำหนิลูกที่นอกจากไม่ดูแลพ่อแม่แล้ว ยังเอาหลานมาให้เป็นภาระกับพ่อแม่อีกด้วย “บางคนหายไปเลยเอาลูกมาทิ้งให้พ่อแม่เลี้ยงอีก นี่เรื่องจริงนะที่เห็น บางทีไปทั้งหมดเงินก็ไม่ส่งให้พ่อแม่ เอาลูกมาฝากเลี้ยงแล้วหายไปเลย พ่อแม่ลำบากต้องนั่งเลี้ยง มีให้เห็นบ่อย” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้นบางคน มีการต่อรองความหมาย “คนจน” คือ ผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว ปราบกฏในกรณีของยายจำปี ที่ยายมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายให้สอดคล้องกับชีวิตของตนเอง โดยยายต้องดูแลสามีที่ตายแล้วว่า “เป็นประสาท” ทั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากที่สามีของยายจำปีต้องผ่าตัดสมอง จากนั้นสามีของยายจำปีจะมีอาการไม่รับรู้เรื่องราวต่างๆ ยายต้องไปขอร้องให้ญาติรับสามีทำงานรับจ้างด้วย ซึ่งงานรับจ้างไม่ได้มีทุกวัน รายได้จากการรับจ้างของสามีจึงไม่แน่นอน ดังนั้น รายได้จากการทำงานในโรงงานของยายจำปีจึงเป็นรายได้หลักของครอบครัว แต่สิ่งที่ทำให้ยายจำปีทนพฤติกรรมของสามีไม่ได้ คือ เวลาตีทะเล้ามักจะแสดงอาการโกรธ อีกทั้งยังใช้กำลังข่มขู่เอาเงินจากยายจำปี ทำให้ยายจำปีเคยมีความคิดจะเอาสามีไปทิ้งไว้ที่บ้านพ่อแม่สามี แต่สุดท้ายยายก็ไม่ได้ทำเพราะรู้สึกสงสารเมื่อคิดย้อนไปในอดีตที่สามีเคยหาเลี้ยงตนมา “บางครั้งก็ท้ออยากเอาเขาไปปลอ่ยที่บ้านพ่อแม่เขาก็มีแต่ที่ไม่เอาไปทิ้ง เพราะเอ็นดูเขาแต่งงานกันอายุ 16 ปี อยู่กันมาป่านี้อะไรจะขว้างก็ยังไม่เอ็นดูอยู่ เวลาผัวขู่ก็อยากจะทำเหมือนกัน แต่คิดถึงว่าเขาเคยทำดีกับเรามาก่อนก็เลยยังไว้” (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุป จากการถอดรหัสความหมายที่ว่า คนจนคือผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัวโดยผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับการเข้ารหัสในรายการเกมปลดหนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารคนจนยอมรับบุคลิก-นิสัยของคนจนว่า คนจนต้องเป็นผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว ในขณะที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีความคิดหลักสอดคล้องกับการให้ความหมายแบบเดียวกับรายการเกมปลดหนี้ แต่อย่างไรก็ตามมีกรณีของยายจำปีที่ต้องดูแลสามีที่ป่วยด้วยอาการทางประสาทของยายจำปี โดยยายจำปี

มีการต่อรองความหมาย “คนจน” ดังกล่าว เนื่องจากประสบการณ์ของยายจำปีในการได้รับความรักและดูแลคนในครอบครัว แตกต่างจากการเข้ารับความหมายในรายการเกมปลดหนี้ ทั้งนี้ยายจำปีต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในบ้าน ขณะที่สามีของยายจะไม่สนใจเรื่องราวของครอบครัว แต่กลับบอกให้ยาย “ทำไปคนเดียวเถอะ ไม่ยอมรับรู้อีก” อีกทั้งยายยังต้องรองรับอารมณ์ของสามีที่มักทำร้ายเวลาเมา จากประสบการณ์ชีวิตที่ยายจำปีได้รับสามี ทำให้ยายจำปีต่อรองความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารับได้ โดยยายจำปีเคยมีความคิดที่จะนำสามีไปทิ้งไว้ที่บ้านของพ่อแม่สามี แต่อย่างไรก็ตามด้วยความเชื่อในเรื่องของ “เวรกรรม” ทำให้ยายจำปีต้องยอมรับสภาพที่ตนเองต้องเผชิญอยู่ในชีวิต อย่างที่ยายจำปีกล่าวถึงการดูแลสามีของตนว่า “มันอยู่ด้วยกัน ก็ต้องดูแลกันจนตาย” สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายบุคลิก-นิสัยของ “คนจน” ว่า คนจน คือ ผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.11

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารับได้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนึ่งสิ่งที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนึ่งลดลงหรือไม่เป็นหนึ่ง
คนจนคือผู้ที่รักและดูแล คนในครอบครัว	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นว่า คนจนคือผู้ ที่รักและดูแลคนในครอบครัว และมีหนึ่งคนที่ต่อรอง ความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า ตนเองเคย มีความคิดจะเอาสามีที่ป่วยไปทิ้ง ให้พ่อแม่สามีดูแล แต่ยังมี สงสารจึงต้องดูแลกันไป	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็น ว่า คนจนคือผู้ที่รักและดูแลคน ในครอบครัว

5. วิถีแก้ไขปัญหาคคนหรือความยากจน : การวิเคราะห์การถอดรหัสของคนจน

ผู้ผลิตรายการเข้ารหัสความหมาย “คนจน” ในรายการเกมปลดหนี้ว่า คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา คนจนเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง คนจนที่อดทนได้รับกำลังใจจากสังคม คนจนมีโอกาสปลดหนี้ และคนจนเป็นแรงงานอยู่บนสายพานของระบบทุนนิยม ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายแต่ละประเด็น ดังนี้

1. คนจนคือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา

ผู้ผลิตรายการสร้างความหมาย “คนจน” ผ่านเกมการแข่งขันที่เลียนแบบการทำงานในระบบทุนนิยม ที่กำหนดให้ผู้ใช้งานใช้เวลาให้น้อยที่สุดให้ได้ผลผลิตมากที่สุด ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานในโรงงาน จะมีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายของรายการเกมปลดหนี้ โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา ทั้งนี้ในการถอดรหัสความหมายมีการให้รายละเอียดของการทำงานแข่งขันกับเวลา โดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์การทำงานในโรงงานของตนเอง ที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในการทำงาน อาทิเช่นกรณีของพี่สนั่น ที่ทำงานเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยในโรงงาน ต้องทำงานวันละ 12 ชั่วโมง โดยกะกลางคืนต้องเข้างานช่วงทุ่มเล็กเจ็ดโมงเช้า ส่วนกะกลางวันเข้างานเจ็ดโมงเช้าเล็กหนึ่งทุ่ม สำหรับพี่สนั่นมีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเปรียบเทียบชีวิตการทำงานของผู้แข่งขันในรายการกับตนเองว่า พี่สนั่นต้องตื่นมาทำงาน ถึงแม้ขี้เกียจก็ต้องมาทำงาน เพราะถ้าขาดงานก็จะถูกหักค่าจ้าง “การทำงานต้องขยัน มีบางวันที่ขี้เกียจเหมือนกันนะ แต่ต้องตื่นมาทำงาน เป็นการแข่งขันกับตัวเอง เรามันเป็นรปภ.ถ้าหยุดก็หักค่าแรงไป ต้องทำใจสู้โดยไม่หยุด” (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ยายจำปี ที่ทำงานเป็นพนักงานล้างตะกร้าในโรงงาน ยายถอดรหัสความหมายโดยอ้างอิงกับประสบการณ์ทำงานของตนในโรงงาน ยายจำปีต้องเข้าทำงานแปดโมงเช้าให้ตรงเวลาในการทำงาน พักกินข้าวเที่ยง จากนั้นบ่ายโมงกลับเข้าทำงานอีกครั้งกระทั่งเลิกงานห้าโมงเย็น ในการทำงานยายจำปีจะแบ่งงานกันทำกับเพื่อนร่วมงาน โดยผู้ชายจะเป็นผู้ลากตะกร้าใบใหญ่หนักใบละประมาณสองกิโลกรัมลงมาจากในโรงงาน แล้วให้ยายและเพื่อนร่วมงานที่เป็นผู้หญิงจะช่วยกันล้างตะกร้า ซึ่งยายเล่าให้ฟังว่า “ต้องล้างกันทั้งวัน” เพื่อให้ทันกับการนำตะกร้าไปใส่ใส่ข้าวโพดและแครอทในโรงงาน (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น อีกจำนวนหนึ่งมีการถอดรหัสหรือตีความปรับเปลี่ยนความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า ในชีวิตประจำวันของตนมีทางเลือกมากกว่าต้องทำงานแข่งขันกับเวลาอย่างไรรายการ ได้แก่กรณีของป่าสุวรรณณี ที่เห็นว่า ในชีวิตของป่าก็ต้องมีการแข่งขันทำมาหากิน อย่างไรก็ตามป่ามีการถอดรหัสโดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับชีวิตของตนเอง ที่ป่ามีทางเลือกมากกว่าผู้แข่งขันในรายการ เพราะป่าอาจจะหยุดงานได้ ตรงข้ามกับผู้แข่งขันในรายการเกมปลดหนี้ ที่ต้องทำงานแข่งกับเวลาที่ติดากำหนดไว้ “ชีวิตจริงกับเกมมันคนละอย่าง อย่างเกมมันต้องรีบทำเพื่อให้ทันเวลา หรือต้องทำให้ห่านาที่ แต่ของเราเวลานั้นยาวหน่อย ไม่ต้องรีบขนาดนั้น มันดีกว่าเกมหน่อย สมมติเราจะซักผ้า เราเหนื่อยไม่ซักก็ได้” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้การต่อรองความหมาย “คนจน” ของป่าณีจะเกิดขึ้นในกิจวัตรประจำวันในพื้นที่ส่วนตัว เช่นการทำงานบ้านเมื่ออยู่ที่บ้าน ในขณะที่ป่าณีจะยอมรับความหมาย “คนจน” คือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานของป่าณีที่ต้องกวาดถนนทุกวัน

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านตามรายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ได้ใช้ประสบการณ์การทำงานของตนในการตีความคัดค้านได้แก่กรณีของพื้มนูญ โดยทุกเช้าพื้มนูญจะไปที่สวนออกกำลังกายประมาณชั่วโมงจากนั้นจะไปเก็บเห็ดฟาง เมื่อกินอาหารเช้าจะไปตอกลงแล้วตามด้วยการให้อาหารปลา โดยเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ซึ่งเป็นการทำงาน ที่พื้มนูญเรียกว่า “ทำเล่นแต่ให้เห็นเป็นงาน” โดยเป็นการช่วยกันทำงานทั้งครอบครัวพ่อแม่และลูกที่ตามมาช่วยในวันหยุดหรือช่วงปิดเทอม ทั้งนี้พื้มนูญจะเป็นผู้ที่มีอำนาจโยการควบคุมเวลาในการทำงานของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากการต้องแข่งขันทำงานอย่างไรรายการเกมปลดหนี้ “เราทำแบบสบายๆ แบบว่าเหมือนทำเล่นแต่ให้เห็นเป็นงาน ตั้งแต่ตื่นเช้ามาก็ทำงานในสวนจนกระทั่งตะวันตกดิน พอเสร็จกิจกรรมนี้ก็ไปทำอย่างอื่นต่อ ที่สำคัญเราได้ช่วยกันทำทั้งครอบครัว”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สำหรับการถอดรหัสความหมาย “คนจน” คือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในโรงงานให้ความหมายเพิ่มเติมว่า คนจนต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับในการทำงาน อาจให้คำอธิบายได้ว่า คนจนถอดรหัสภายใต้การครอบงำจากอุดมการณ์ทุนนิยม ว่าด้วยการใช้ระเบียบวินัยควบคุมและใช้ประโยชน์สิ่งต่างๆ โดยเฉพาะยายจำปีที่ทำงานในโรงงาน ซึ่งมีระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการเข้าออกงาน ทั้งนี้ระเบียบข้อบังคับดังกล่าว เป็นการควบคุมให้มีการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการผลิต ทั้งนี้

สาระสำคัญของการปฏิบัติตามระเบียบวินัย คือ ปฏิเสธการอยู่เฉยอย่างเปล่าประโยชน์ และเป็นอำนาจที่รัดตึงคนจนผู้ใช้แรงงานอยู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการปฏิบัติงานของแต่ละคน

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า ในชีวิตประจำวันของตนมีทางเลือก มากกว่าต้องทำงานแข่งขันกับเวลาอย่างในรายการ ทั้งนี้การมีทางเลือกในชีวิตของคนจนจะอยู่เฉพาะในพื้นที่ส่วนตัว ได้แก่การทำงานบ้านของป่าเถื่อนที่มีการต่อรองความหมาย ขณะที่พื้นที่ของการทำงานป่าเถื่อนกลับต้องทำงานตามระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานซึ่งมักใช้เรื่องของเงินเป็นปัจจัยในการควบคุมการทำงานของคนจน ในขณะที่ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า คนจนเป็นผู้กำหนดเวลาในการทำงานของตนเอง และมีความสุขในการทำงาน ทั้งนี้เพราะการทำเกษตรผสมผสานในที่ดินของตัวเอง ทำให้คนจนมีอำนาจในการควบคุมการใช้แรงงาน และกำหนดเวลาในการปฏิบัติงานได้ด้วยตัวเอง สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหของ “คนจน” ว่า คนจนคือ ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.12

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนคือ ผู้ที่ใช้แรงกาย ทำงานแข่งขันกับเวลา	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) ผู้ที่ทำงานในโรงงาน ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า คนจน ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ในการทำงาน และบางคนมีการ ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นว่า ชีวิตประจำวันของคนจนมี ทางเลือก มากกว่าต้องทำงาน แข่งขันกับเวลาอย่างไร้รายการ	ส่วนใหญ่ตีความคัดค้าน ความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส ไว้ (oppositional reading) โดยเห็นว่า คนจนเป็นผู้กำหนด เวลาในการทำงานของตนเอง และมีความสุขในการทำงาน

2. คนจนเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง

ผู้ผลิตรายการเข้ารหัสความหมายว่า “คนจน” ผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง โดยเฉพาะการให้คนจนเป็นผู้รับการอุปถัมภ์คำฐ จากผู้ดำเนินรายการชนชั้นกลางคนเมืองที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่า ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการถอดรหัสความหมาย สอดคล้องกับการเข้ารหัสความหมายของรายการเกมปลดหนี้ โดยเห็นว่า “คนจน” คือ ผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง อาทิเช่นกรณีของพี่รุ่ง ที่ใช้ประสบการณ์การเป็นลูกหนี้ในการถอดรหัสความหมาย โดยพี่รุ่งเคยกู้เงินจากเพื่อนร่วมที่ปล่อยกู้ที่โรงงาน โดยพี่รุ่งต้องเอาบัตรเอทีเอ็มให้ไว้กับเจ้าหนี้ เมื่อถึงวันที่เงินเดือนออกเจ้าหนี้จะไปกดหักเอาเงินไปเลย ส่วนที่เงินเดือนเหลือจึงเอาให้กับพี่รุ่ง และเจ้าหนี้จะเก็บบัตรเอทีเอ็มไว้จนกว่าจะหมดหนี้ อย่างไรก็ตามสำหรับพี่รุ่งการที่เจ้าหนี้คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงๆ ไม่ถือว่าเป็นการเอาเปรียบ ทั้งนี้เนื่องจากตัวพี่รุ่งเองที่ต้องพึ่งพาอาศัยเจ้าหนี้ “เขาไม่ได้เอาเปรียบ เพราะเราเข้าไปหาพึ่งเขา เขาไม่ได้หว่านล้อมเรา เราต้องพึ่งพาอาศัยเขา” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

สำหรับพี่รุ่งที่รับช่วยเหลือจากเจ้าหนี้หรือชนชั้นกลาง เป็นการมีความสัมพันธ์ภายใต้ความคิดแบบอุปถัมภ์ ที่เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันของคนสองคน เข้ามาสัมพันธ์ด้วยการแลกเปลี่ยนในเชิงผลประโยชน์ กล่าวคือ คนจนยอมรับอำนาจทางเศรษฐกิจที่ชนชั้นกลางมีอยู่เหนือว่าตน และถือว่าเจ้าหนี้เป็นผู้มีคุณกับตน โดยเจ้าหนี้หรือชนชั้นกลาง ได้รับดอกเบี้ยและความเคารพนับถือจากคนจนเป็นการตอบแทน ดังเช่นที่พี่รุ่งเห็นว่า การที่เจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยด้วยอัตราที่สูงก็เป็นสิ่งที่สมควรแล้ว ทั้งนี้เพราะเป็นพี่รุ่งเองที่ไป “พึ่งพาอาศัย” เจ้าหนี้เอง

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น บางคนมีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย “คนจน” เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง โดยเห็นว่า คนจนได้รับความช่วยเหลือจากคนจนที่เป็นเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงาน อาทิเช่นกรณีของป้าสุวรรณณี ที่กล่าวถึงความช่วยเหลือที่ป้าเคยได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของหนี้สิน ป้าณีให้ความเห็นว่า “มันไม่หรอกที่ใครจะช่วย เป็นเรื่องของเราทั้งนั้น” แต่อย่างไรก็ตาม ป้าณีกลับเคยได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน จากเหตุการณ์ที่น้องของป้าเสียชีวิตเมื่อต้นเดือนมีนาคม ป้าณีไม่มีเงินที่จะลงไปงานศพ น้องชายที่กรุงเทพฯ พอเพื่อนบ้านชาวชุมชน 5 ธันวาคมช่วย ก็รวบรวมเงินให้ป้าณี 600 บาท เพื่อนที่ทำงานกวาดถนนที่เทศบาลก็ช่วยกันรวบรวมมาสมทบอีก 600 บาท ทำให้ป้าณีมีเงินค่ารถลงไปช่วยงานศพน้องชาย (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับยายจำปี ที่ใช้ประสบการณ์ที่ยายได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้านในการปรับเปลี่ยนความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยยายมักจะได้รับความเอ็นดูจากเพื่อนร่วมงานในโรงงาน เพราะยายอายุมากแล้ว ยายมีหน้าที่ล้างตะกร้า หากต้องยกตะกร้าซ้อนๆ กัน เพื่อนร่วมงานอย่างพี่รุ่งหรือพี่สมศรีก็จะให้ความช่วยเหลือตามที่ยายเล่าว่า “ถ้างานหนักต้องช่วยกันทำ พอยายจะยกก็ห้ามว่าอย่าทำ” นอกจากนี้ยายเคยช่วยเหลือเพื่อนบ้านในการค้าประกันเงินกู้กองทุนหมู่บ้าน ด้วยเหตุผลที่ยายให้ว่า “เอ็นดูเขา จะได้มีเงินไปลงทุน” (จำปี กัณธิยะ, สัมภาษณ์)

ในขณะที่ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองความหมาย “คนจน” เป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง โดยเห็นว่า คนจนมีการรวมกลุ่มช่วยเหลือกันด้านแรงงาน และความรู้ในการประกอบอาชีพ ได้แก่กรณีของพี่อานวย ที่ใช้ประสบการณ์การรวมกลุ่มแรงงาน “เอามื้อ” ที่เป็นการลงแขกแรงงานเพื่อนบ้านที่ทำการเกษตรเหมือนกัน ในการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยมีอานวยมีการปรับเปลี่ยนความหมายว่า คนจนจะรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านแรงงาน และการแลกเปลี่ยนความรู้ สำหรับพี่อานวยรวมกลุ่มกลุ่มเกษตรกับเพื่อนบ้าน 5 คน มีการปลูกผัก “เอามื้อ” คือ สมาชิกในกลุ่ม 5 คนจะเวียนช่วยกันทำงานในที่ดินของเพื่อนๆ สมาชิกทั้ง 5 คน ซึ่งการ “เอามื้อ” จะช่วยประหยัดเรื่องของค่าแรง และกำหนดการเพาะปลูกที่เหลื่อมช่วงเวลากัน ผลผลิตที่ออกมาจึงไม่ล้มตลาด ทำให้ผลผลิตมีราคาสูงมากกว่าการผลิตพร้อมกันทุกแปลง (อานวย ยอดคำ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับพี่มณูญ ที่ใช้ประสบการณ์การรวมกลุ่มกับเพื่อนบ้านในการศึกษาหาความรู้การทำเกษตรธรรมชาติ ในการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยพี่มณูญมีการปรับเปลี่ยนความหมายว่า มีการช่วยเหลือกันระหว่างกลุ่มเพื่อนบ้านที่เป็นเกษตรกร ทั้งนี้พี่มณูญและเพื่อนเคยเดินทางไปศึกษาตัวอย่างการทำเกษตรแบบธรรมชาติที่จังหวัดเชียงรายร่วมกัน แล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับพื้นที่สวนของตนเอง อีกทั้งในกลุ่มเพื่อนจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ ในการทำการเกษตรให้แก่กันอีกด้วย เช่นพี่มณูญรู้เทคนิคของการทำน้ำปุ๋ยชีวภาพจากเชื้อราที่ได้จากโคนต้นไม้ พี่มณูญก็จะเผยแพร่ความรู้นี้ให้กับเครือข่ายเพื่อนๆ ในกลุ่ม ซึ่งเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต้องปุ๋ยให้ลดลง และยังเป็นความรู้ที่ช่วยเพิ่มผลผลิตการเกษตรให้สูงขึ้นอีกด้วย (มณูญ เทศน์, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ใช้ประสบการณ์ของตนที่ถูกเอาเปรียบจากชนชั้นกลางในการถอดรหัสความหมาย จึงมีการตีความคัดค้านความหมายที่รายการเกม

ปลดหนี้ชำระหนี้ได้ โดยเห็นว่า ชนชั้นกลางเป็นผู้ที่เอาเปรียบคนจน อาทิเช่นกรณีของยายจำปี เคยเล่นแชร์ที่โรงงาน ยายต้องส่งเงินค่าแชร์เดือนละหนึ่งพันบาท ยังไม่ทันที่ยายจะเปียแชร์ ปรากฏว่า เจ้าแชร์ที่ยายเห็นว่า “คนนั้นเป็นคนรวย” ทำงานในโรงงานเดียวกัน หนีไปพร้อมเงินสองแสนกว่าบาท โดยยายต้องรับใช้หนี้อีกเจ็ดพันกว่าบาท (จำปี กัณธิยะ, สัมภาษณ์) ซึ่งพี่สมศรี ที่อยู่โรงงานเดียวกับยายจำปี ให้ความเห็นต่อการหนีแชร์ว่า “หัวหน้าหนีเอาเงินไปเลย แต่หมู่เราคนจนจะไม่ทำกัน เขาเป็นคนมีสตางค์ ก็ไม่มาเอ็นดูกันหรอก” (สมศรี ค้องดง, สัมภาษณ์)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ยายจำปีไม่ได้แจ้งความดำเนินคดีกับเจ้าแชร์ที่โกงเงินของยายไป ยายกลับยอมรับ “กรรม” ของตนด้วยการยอมใช้หนี้ และรอให้ “กรรม” ตามทันเจ้าแชร์ที่โกงเงินยายไป ดังที่ยายกล่าวถึงผลกรรมที่เจ้าแชร์ได้รับว่า “ไปป่วยกรรมตามทัน” อันจะเห็นได้ว่า แม้ยายจำปีจะปรับเปลี่ยนรหัสความหมายว่า ชนชั้นกลางเป็นผู้ที่เอาเปรียบคนจนก็ตาม ในขณะเดียวกันยายจำปีกลับยอมรับการเป็นผู้ถูกเอาเปรียบจากชนชั้นกลาง ด้วยเห็นว่าเป็น “กรรม” ของตนเอง และรอให้ผล “กรรม” ตามทันผู้ที่เอาเปรียบตนเอง

ในขณะเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารชำระหนี้ได้ ได้แก่กรณีของพี่มัญญูใช้ประสบการณ์ของตนที่เคยผ่านประสบการณ์การพึ่งพิงคนอื่น ทั้งการกู้ยืมเงินมาลงทุนปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ทำให้ต้องประสบกับปัญหาหนี้สินที่เพิ่มพูนขึ้นทุกปี รวมถึงการพึ่งพิงพ่อค้าคนกลางที่มักกดราคาผลผลิต การเกษตร และนายจ้างที่ว่าจ้างให้พี่มัญญูทำงานใช้แรงงานก็ไม่มีความแน่นอนด้านรายได้ ทั้งนี้ พี่มัญญูใช้ความล้มเหลวจากการทำงานภายใต้ระบบทุนนิยม และสำเร็จจากการทำการเกษตรแบบผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ถอดรหัสคัดค้านความหมายที่ชำระหนี้ได้ในรายการเกมปลดหนี้ โดยพี่มัญญูเห็นว่า “ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ที่ผ่านมามีคนอื่นตลอดพอ นำแนวคิดนี้มาใช้ได้หันมาพึ่งตนเอง” (มัญญู เทศนา, สัมภาษณ์)

พี่มัญญูจึงเริ่มต้นการพึ่งตนเองด้วยการทำในสิ่งที่ตัวเองทำได้ จากนั้นจึงมีการสะสมทุน และค่อยๆ พัฒนาให้ดีขึ้น โดยพี่มัญญูปลูกทั้งผักและไม่ผลหลากหลายพันธุ์แทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ต้องใช้การเรียนรู้จากตัวอย่างความสำเร็จจากผู้อื่น แล้วนำมาพัฒนาด้วยประสบการณ์ในการเพาะปลูกในที่ดินของตนเอง สวนเกษตรผสมผสานของพี่มัญญูเริ่มเป็นรายได้หลักให้กับครอบครัวในปีที่สาม เห็นได้ว่า พี่มัญญูตีความคัดค้านความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ได้ โดยใช้ประสบการณ์ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่พี่มัญญูนำยึดเป็นหลักปฏิบัติ จนประสบความสำเร็จในทั้งการทำงาน และดำเนินชีวิต สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหของ “คนจน” ว่า คนจนเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.13

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนเป็นผู้รับความ ช่วยเหลือจากชนชั้น กลาง	บางคนตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยเห็นว่า คนจนเป็น ผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้น กลาง ขณะที่ส่วนใหญ่ ปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ (negotiated reading) โดยเห็น ว่า คนจนได้รับความช่วยเหลือ จากคนจนที่เป็นเพื่อนบ้านหรือ เพื่อนร่วมงาน และบางคน ตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่ง สารเข้ารหัสไว้ (oppositional reading) โดยเห็นว่า ชนชั้นกลาง เป็นผู้ที่เอาเปรียบคนจน	ส่วนใหญ่ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็น ว่า คนจนมีการรวมกลุ่ม ช่วยเหลือกันด้านแรงงาน และ ความรู้ในการประกอบอาชีพ และมีบางคนตีความคัดค้าน ความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส ไว้ (oppositional reading) โดยเห็นว่า คนจนต้องลดการ พึ่งพิงจากภายนอก แต่ควรเน้น การพึ่งตนเอง

3. คนจนที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากสังคม

ผู้ผลิตรายการสร้างความหมาย “คนจน” ดังกล่าว ผ่านการวางบุคลิกให้กับผู้ชมการแข่งขัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ดำเนินรายการให้เป็นผู้ที่นั่งตบมือและส่งเสียงให้กำลังใจกับตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และกลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการต่อรองความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากสังคม โดยเห็นว่า “คนจน” ที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากคนในครอบครัว อาทิเช่น ป้าณี ที่ให้ประสบการณ์ชีวิตของตนเองถอดรหัสความหมายว่า กำลังใจในครอบครัวจะช่วยให้ปัญหานี้สินผ่านไปได้ “มันต้องผ่านแน่ถ้ามันช่วยกันในครอบครัวที่เป็นหนี้สินมันก็จะผ่านได้ ถ้าช่วยกันนะไม่ว่าคนจนคนรวยมันก็เหมือนกันถ้าช่วยกันนะมันก็มีกำลังใจ” (สุวรรณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

สำหรับป้าณีจะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากลูกสาว ที่ไปทำงานที่จังหวัดอยุธยา บางเดือนจะส่งเงินมาให้แม่ใช้ ซึ่งทำให้แม่อย่างป้าณีมีกำลังใจกับปัญหานี้สินที่ตนเองเผชิญอยู่ เช่นเดียวกับที่พีมัญญู ที่ได้รับกำลังใจจากภรรยาและลูกๆ มาช่วยทำงานในสวนเกษตรผสมผสานของตน ทั้งนี้การที่มีกำลังใจครอบครัวทำให้พีมัญญูไม่ต้องมีห่วง และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยพีมัญญูมีการถอดรหัสความหมายโดยปรับเปลี่ยนให้กับชีวิตของตนเองว่า ครอบครัวทำให้มีกำลังใจในการทำงาน และมีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหา “เวลามีปัญหาอุปสรรคอะไรมันก็ทำให้เราไม่ต้องมีห่วง เราสามารถตั้งรับได้ทุกสถานการณ์ ถ้าห่วงหน้าพะวงหลังสติมันก็แตก ไหนจะปัญหาเรื่องงานไหนจะครอบครัวอีก มันก็ไม่มีสติปัญญาในการแก้ปัญหา” (มัญญู เทศน์, สัมภาษณ์)

หรือกรณีของพี่อำนาจ ที่เมื่อก่อนมาทำการเกษตรแบบผสมผสานทำให้มีเวลาใกล้ชิดกับลูกมากขึ้น โดยพี่อำนาจเห็นว่า การกอดลูกทำให้มีกำลังใจทำงาน “มันจะเป็นเพราะกอดแล้วมันจะอบอุ่นใจเราก็ทำอย่างนั้นกับลูก มันจะช่วยให้มีกำลังใจใช้ชีวิตมันเป็นแม่แรงยังงี้ไม่รู้” (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความคัดค้านตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นอีกจำนวนหนึ่ง มีการถอดรหัสหรือตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า ภาพของคนจนที่ถอดห้อมให้กำลังใจกันเพราะออกรายการโทรทัศน์นั้น แตกต่างจากชีวิตจริง ได้แก่กรณีของป้าสุวรรณี ที่ใช้ประสบการณ์ในชีวิตจริงในการตีความคัดค้านความหมายการให้กำลังใจระหว่างคนในครอบครัวด้วยการหอมแก้มกัน

ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข่ารหัสไว้ บ้าฉฉเห็นว่า คนจนในชีวิตประจำวันที่จะแสดงความรักกับคนในครอบครัว แตกต่างจากภาพตัวแทนคนจนในรายการเกมปลดหนี้ โดยเฉพาะคนที่อายุมากไม่มีใครที่จะมากอดหอมแก้มกันอย่างที่ปรากฏอยู่ในรายการ “อาจจะเพราะออกรายการชีวิตจริงมันไม่มานั่งหอมกันหรอก อย่างคนเล็กๆ นี่ไม่ว่านะมันก็หอมได้ แต่ถ้า 9-10 ขวบจะไปนั่งหอมได้ยังไง แล้วผิวเมียเขาก็ไม่ค่อยหอมกันแล้ว” (สุวรรณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการถอดรหัสความหมาย “คนจน” คือ ผู้ที่มีความอดทนและจะได้รับกำลังใจจากสังคม กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น และผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่มีการต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมายเสียใหม่ให้สอดคล้องประสบการณ์ของตนเอง โดยเฉพาะมีการให้ความหมายเพิ่มเติมว่า คนจนที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากคนในครอบครัว ได้แก่ ลูก และสามีหรือภรรยา นอกจากนี้ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการตีความคัดค้านความหมายที่ผู้ส่งสารเข่ารหัสไว้ โดยไม่เห็นด้วยว่า คนจนมีการกอดหอมให้กำลังใจระหว่างคนในครอบครัวอย่างที่นำเสนอผ่านรายการเกมปลดหนี้ อาจให้คำอธิบายได้ว่า ส่วนใหญ่ผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความต่อรองด้วยการปรับเปลี่ยนความหมาย ภายใต้การครอบงำอุดมการณ์ว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในครอบครัว โดยความช่วยเหลือให้กำลังใจระหว่างคนในครอบครัว ทำให้คนจนมีความอดทนทำงานภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม ที่มุ่งใช้แรงงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้คนจนต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่ควบคุมการปฏิบัติงาน โดยคนจนได้รับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คนจนเห็นว่าไม่เป็นธรรม สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแก้ไขปัญหาของคนจนหรือความยากจน ว่า คนจนที่มีความอดทนจะได้รับกำลังใจจากสังคม ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.14

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ว่า คนจนที่มีความอดทน
จะได้รับกำลังใจจากสังคม โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนที่มีความอดทนจะ ได้รับกำลังใจจากสังคม	ส่วนใหญ่ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็น ว่า คนจนที่มีความอดทนจะได้รับ กำลังใจจากคนในครอบครัว ขณะที่บางคนตีความคัดค้าน ความหมายที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ (oppositional reading) โดยไม่ เห็นด้วยว่า คนจนจะมีการกอด หอมให้กำลังใจระหว่างคนใน ครอบครัว อย่างที่นำเสนอผ่าน รายการเกมปลดหนี้	ส่วนใหญ่ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็น ว่า คนจนที่มีความอดทนจะ ได้รับกำลังใจจากคนใน ครอบครัว

4. คนจนมีโอกาสปลดหนี้

ผู้ผลิตรายการได้เข้ารหัสความหมาย “คนจน” ว่า คนจนมีโอกาสปลดหนี้ ผ่านการวางบุคลิกให้คนจนมีเป้าหมายในชีวิตว่าต้องการปลดหนี้ และการกำหนดโครงเรื่องที่กำหนดให้ผู้แข่งขันคนจนส่วนใหญ่สามารถปลดหนี้ได้ ในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการต่อรองความหมาย “คนจน” เป็นผู้มีโอกาสปลดหนี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความหมายหลักตามที่ถูกส่งสารใส่รหัสไว้ โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ผู้ที่มีโอกาสในการปลดหนี้ได้ต้องมีความอดทนและขยัน อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการถอดรหัสโดยต่อรองความหมายให้สอดคล้องกับประสบการณ์การเป็นลูกหนี้ของตน และครอบครัว โดยเห็นว่า คนจนมีโอกาสทั้งปลดหนี้ได้ และต้องเป็นหนี้ไปตลอดชีวิต อาทิเช่น กรณีของยายจำปี โดยยายมีหนี้สินหนึ่งหมื่นหกพันบาทที่กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน และหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตรอีกหมื่นสองพันบาท ทั้งนี้ยายมีการปรับเปลี่ยนความหมายโดยยกตัวอย่างเพื่อนบ้านที่เสียชีวิต โดยเป็นคนหนุ่มในหมู่บ้านที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ เมื่อผู้วิจัยถามถึงโอกาสในการปลดหนี้ของยาย ได้รับคำตอบว่า “ตามที่ยายจะมี ปลดหนี้ไม่ได้จะมีโอกาสมากกว่า” (จำปี ก้นธิยะ, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตาม ยายจำปีไม่มีความคิดที่จะหนีหนี้ แต่เมื่ออายุครบ 60 ปี ต้องออกจากงานล้างตะกร้าในโรงงาน ยายจึงคิดว่าจะขอให้ลูกสาวที่ทำงานอยู่ในโรงงานเดียวกัน เป็นผู้รับผิดชอบหนี้สินต่อจากยาย จะเห็นได้ว่าโอกาสในการปลดหนี้ของคนจนตามความคิดของยายคือ ตายไปแล้วไม่ต้องใช้หนี้ และการให้คนในครอบครัวรับผิดชอบหนี้สินแทนตน

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ยังมีการตีความต่อรองความหมาย “คนจน” เป็นผู้มีโอกาสปลดหนี้ โดยเห็นว่า คนจนที่เคยปลดหนี้ได้ อาจจะกลับมาเป็นหนี้อีกครั้ง ได้แก่กรณีของป่าณี ที่ใช้ประสบการณ์ของตนเองในการปรับเปลี่ยนรหัสความหมาย โดยป่าณีเห็นว่า เมื่อปลดหนี้ไปแล้ว บางคนที่มีความตั้งใจไม่ต้องการเป็นหนี้ใครอีก กินอยู่ตามรายได้ของตนเองก็จะเป็นหนี้ แต่หากไม่มีรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว ก็มีโอกาสูงที่จะกลับมาเป็นหนี้อีกครั้งหนึ่ง “บางทีมีเงินแค่ปลดหนี้ แต่ไม่มีกินไปข้างหน้า มันก็มีโอกาสกลับมาเป็นหนี้อีก” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ บางคนมีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนที่อดทน และมีความขยัน มีโอกาสปลดหนี้ได้ ได้แก่กรณีของลุงเบ็งที่ใช้ประสบการณ์พ่อค้าขายของเร่ตามตลาดนัดในการ

ต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ ทั้งนี้ดูเบิ่งเห็นกล่าวยกตัวอย่างความอดทนของตนเองว่า “ผมสองคนตายายตีตีตีห้าก็ไปตั้งโต๊ะขายของตามตลาดนัด ขายสองชั่วโมงเก็บของขึ้นรถ พรุ่งนี้ก็ดูว่าจะไปตั้งขายที่ตลาดไหน”

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ บางคนมีการต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นมีความเห็นหลักสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ กล่าวคือ คนจนคนมี “โอกาส” ที่จะปลดหนี้ได้ แต่ใช้ประสบการณ์จากการทำเกษตรผสมผสานถอดรหัสต่อรอง โดยไม่เห็นด้วยว่า คนจนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวและทำงานรับจ้างจะปลดหนี้ได้สำเร็จ ได้แก่กรณีของฟิมนุญ ที่ผ่านประสบการณ์ทำการเกษตรเชิงเดี่ยวทำให้มีหนี้เพิ่มพูนขึ้นทุกปี เพราะต้องกู้เงินมาลงทุนสูงกว่ารายได้จากผลผลิตที่ขายได้ในแต่ละปี อีกทั้งเมื่อว่างจากการทำการเกษตรฟิมนุญยังต้องออกทำงานรับจ้าง ซึ่งไม่มีความแน่นอนเรื่องรายได้ ต้องซื้ออาหารการกินทุกอย่าง และเข้าสังคมกับกลุ่มเพื่อน ตามฟิมนุญเล่าย้อนอดีตให้ฟังว่า “พอเลิกงานก็ไปหาเพื่อนกินเหล้าบ้าน พอเราไปรับจ้างเราก็ต้องไปเจอคนอื่น” เมื่อภาวะในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ฟิมนุญจึงปรึกษากับภรรยาด้วยเห็นว่า ค่าครองชีพที่สูงเพิ่มขึ้นแต่ยังได้ค่าจ้างรายวันเท่าเดิม หากยังทำงานแบบเดิมครอบครัวของฟิมนุญมีโอกาสล้มละลายสูง ดังนั้น ฟิมนุญจึงถอดรหัสความหมายโอกาสในการปลดหนี้ของคนจน โดยใช้ประสบการณ์ชีวิตของตนเองทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและการทำงานรับจ้าง ตีความต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ความหมายไว้ “ไม่มีโอกาสในการใช้หนี้ได้เลย และโอกาสที่ครอบครัวจะล้มจม เพราะเราต้องกินต้องใช้ เราต้องรับจ้างก็ต้องจ่ายไป เราต้องเครดิตค่าอาหารเขาไว้ พอสิ้นเดือนก็ต้องเอาเงินมาใช้หนี้ มีบัญชีเป็นหางว่าว ก็แค่พอมีพอกิน”

นอกจากนี้ ฟิมนุญยังได้ใช้ประสบการณ์ในการทำการเกษตรแบบผสมผสานเสนอความหมายทางเลือกในการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยฟิมนุญเห็นว่า คนจนที่ทำเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสในการปลดหนี้ ทั้งนี้ฟิมนุญได้ให้ความหมายต่อรองโดยยกตัวอย่างการทำการเกษตรของตนเอง เริ่มจากที่ฟิมนุญเริ่มต้นทำแบบคู่ขนาน คือ ฟิมนุญยังทำงานรับจ้างไปด้วยควบคู่กับการทำเกษตรผสมผสาน เมื่อทำไปจนรายได้จากการเกษตรสามารถเลี้ยงชีพเป็นรายได้หลักของครอบครัว จากนั้นฟิมนุญก็หันมาทำการเกษตรผสมผสานเต็มตัว โดยฟิมนุญกล่าวถึงรายได้ของตนเองว่า มีรายได้แบบรายวันจากผักที่ปลูกไว้ และรายได้แบบรายเดือนจากผลไม้ที่เริ่มให้ผลผลิตในปีที่สาม ส่วนรายได้รายปีมาจากปลาที่เลี้ยงไว้ ทั้งนี้สามารถนำรายได้ไปใช้หนี้ที่ฟิมนุญกู้เงินมาลงทุนเพาะปลูกเกษตรเชิงเดี่ยว และกู้มาใช้จ่ายในครอบครัว ที่มีมากถึงประมาณห้าแสนบาทในระยะเวลาสิบปี ฟิมนุญมีทางเลือกความหมายจากประสบการณ์การทำการเกษตรผสมผสาน

ของตน โดยมีการถอดรหัสหรือตีความหมายคัดค้านตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยพินิจฎกกล่าวถึงหนี้ของตนเองด้วยความภาคภูมิใจว่า “ตอนนี้ทำงานใช้หนี้ไปทุกปี ตอนนี้หนี้เหลือไม่ถึงสองแสนบาท”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ว่า คนจนมีโอกาสปลดหนี้ กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น มีการต่อรองความหมายให้สอดคล้องประสบการณ์ของตนเอง โดยเฉพาะมีการให้ความหมายเพิ่มเติมว่า คนจนที่อดทนและมีความขยัน จึงจะมีโอกาสทั้งปลดหนี้ได้ หรืออาจจะต้องเป็นหนี้ไปตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าเป็นคนที่ปลดหนี้ได้อาจจะกลับมาเป็นหนี้ใหม่ อาจให้คำอธิบายได้ว่า กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ถอดรหัสหรือตีความหมาย “คนจน” ภายใต้การครอบงำอุดมการณ์ทุนนิยมว่าด้วยคุณภาพของการใช้เวลาและแรงงาน ทั้งนี้ความอดทนในการทำงานเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ทำให้คนจนสามารถนำเงินไปใช้คืนเจ้าหนี้ได้ ดังนั้น การชำระหนี้ความหมายของรายการเกมปลดหนี้ จึงเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทุนนิยมดังกล่าว ในขณะที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นมีการต่อรองความหมาย โดยบางคนไม่มีความมั่นใจว่าจะใช้หนี้ได้หมด หรือการปลดหนี้ไปแล้วคนจนก็อาจกลับมาเป็นหนี้ใหม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากในชีวิตประจำคนจนยังต้องดำรงชีวิตอยู่ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยม ที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างแรงงานกับค่าจ้างให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิตสูงสุด ทำให้คนจนจึงมีโอกาสที่จะกลับเข้าสู่วัฏจักรของการเป็นหนี้ได้ใหม่

ในขณะที่ ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้ชำระหนี้ไว้ โดยเห็นด้วยกับความหมายหลักว่า คนจนมีโอกาสปลดหนี้ แต่มีการให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนที่ทำเกษตรผสมผสานมีโอกาสในการปลดหนี้ ซึ่งแตกต่างจากการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวและทำงานรับจ้างที่ไม่มีโอกาสที่จะปลดหนี้ได้สำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากการเกษตรภายใต้ระบบทุนนิยมต้องใช้เวลาลงทุนสูงทั้งพันธุ์พืชและปุ๋ย ขณะที่ผลตอบแทนกลับต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน เมื่อถึงรอบการผลิตใหม่คนจนจึงต้องกู้ยืมเงินเป็นวัฏจักรเช่นนี้ต่อไป ทำให้คนจนไม่มีโอกาสในการปลดหนี้ได้เลย ในขณะที่การทำเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้คนจนมีความมั่นคงด้านรายได้ และมีโอกาสในการปลดหนี้ของตนเอง อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะถอดรหัสความหมายหลักได้ว่า คนจนมี “โอกาส” ในการปลดหนี้ ทั้งนี้ “โอกาส” เป็นความหมายชุดหนึ่งที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่น (dominant meaning) ที่เกมต้องการกำกับความหมายเอาไว้เห็นได้จาก ขณะที่เกมเปิดโอกาสให้ผู้รับสารคนจนตีความหลากหลายได้ในกรณีอื่นๆ แต่เรื่องของ “โอกาส” และ “การเป็นคนดีของระบบทุนนิยม” ต้องได้มากที่สุดแค่การต่อรองความหมาย

เท่านั้น สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหของ “คนจน” ว่าคนจนมีโอกาสปลดหนี้ ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.15

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นผู้ที่มีโอกาสปลดหนี้
โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนมีโอกาสปลดหนี้	<p>ส่วนใหญ่ต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คนจนที่อดทน และมีความขยัน มีโอกาสทั้งปลดหนี้ได้ และต้องเป็นหนี้ไปตลอดชีวิต 2. คนที่ปลดหนี้ได้อาจจะกลับมาเป็นหนี้ใหม่ 	<p>บางคนต่อรองความหมาย (negotiated reading) โดยเห็นด้วยกับความหมายหลักเรื่อง “โอกาส” ในการปลดหนี้ และให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนที่อดทน และมีความขยัน มีโอกาสปลดหนี้ได้ ขณะที่บางคนส่วนให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนที่ทำเกษตรผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงมีโอกาสในการปลดหนี้ แตกต่างจากคนจนที่เป็นแรงงานภายใต้ระบบทุนนิยมที่ไม่มีโอกาสปลดหนี้ได้เลย</p>

5. คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม

ผู้ผลิตรายการได้เข้ารหัสความหมาย “คนจน” ดังกล่าว ผ่านเกมการแข่งขัน ทำให้ตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขันได้รับ “โอกาส” และ “เงินรางวัล” ที่ไม่เกิดขึ้นได้จริงในโลกความเป็นจริง ซึ่งเป็นการผนวกคนจนให้มีฐานะเป็นผู้ใช้แรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยมในส่วนของผู้รับสารคนจนถอดรหัสหรือตีความความหมายดังกล่าว ดังนี้

- การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องกับที่รายการเกมปลดหนี้ให้ความหมาย โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนมีการศึกษาน้อยขาดเงินลงทุน และภาระหนี้สิน ทำให้คนจนต้องเป็นผู้ใช้แรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยมต่อไป อาทิเช่นกรณีของพี่รุ่ง ที่ถอดรหัสความหมายโดยอ้างอิงถึงการทำงานโรงงานของตนเองว่า “อนาคตไม่ไปข้างหน้าแล้ว” พี่รุ่งต้องทำงานเป็นพนักงานรายวันได้ค่าจ้างวันละ 159 บาท หากวันไหนหยุดก็จะไม่ได้ค่าจ้าง ถึงแม้ว่างานจะ “ไม่มีอนาคต” แต่อย่างไรก็ตามพี่รุ่งก็ไม่มีทางเลือกมากนัก ด้วยเหตุผลที่พี่รุ่งกล่าวไว้ คือ “ความรู้เราไม่สูง” นอกจากนี้หากจะหันไปทำการเกษตรก็ต้องมีเงินลงทุน อีกทั้งพี่รุ่งยังมีลูกสาวหนึ่งคนที่กำลังจะขึ้นชั้นมัธยมปีที่ 1 ซึ่งพี่รุ่งอาจจะต้องกู้เงินสำหรับส่งลูกให้ได้เล่าเรียนต่อไป ดังนั้น เมื่อค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่รายได้เท่าเดิม พี่รุ่งจึงต้องทำงานทั้งงานล่วงเวลาในโรงงาน อีกทั้งยังต้องทำงานรับจ้างนอกเวลางานมากขึ้น “เขาจ้างอะไรผมก็ไป” พี่รุ่งจึงกลายเป็นผู้ใช้แรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยมอย่างไม่มีทางเลือก และมองไม่เห็นอนาคตที่จะหลุดพ้นจากการเป็นผู้ใช้แรงงานที่ตนเองเผชิญอยู่ เห็นได้คำพูดของพี่รุ่งที่กล่าวถึงการเป็นผู้ใช้แรงงานของตนเองว่า “ถ้าทำงานเราไม่มีโอกาสแล้วที่จะรวยขึ้นมา อนาคตที่จะไปข้างหน้ามันไม่มีแล้ว” (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์)

เช่นเดียวกับยายจำปี ตลอดชีวิตของยายเคยผ่านงานใช้แรงงานทั้งทำการเกษตร และทำงานก่อสร้าง สุดท้ายในวัยใกล้ 60 ปียายมาทำงานเป็นพนักงานล้างตะกร้าที่โรงงาน ยายจำปีกล่าวถึงชีวิตของยายว่า 4 ปีหลังจนถึงปัจจุบันเป็น 4 ปีที่หนักที่สุด เพราะยายต้องทำงานรับผิดชอบครอบครัวแทนสามีที่ป่วยมีอาการทางประสาท “เขาไม่เอาอะไรแล้ว บอกยายทำไปคนเดียวเถอะ” โดยยายต้องรับผิดชอบค่าอาหารการกินในบ้านคนเดียว อีกทั้งยายยังมีหนี้สินที่กู้มาทำการเกษตร ทำให้ยายต้องเคยเข้าโรงพยาบาลเพราะความเครียด เมื่อออกจากโรงพยาบาลยายกลับมาทำงานที่โรงงาน ทุกวันยายจะต้องล้างตะกร้าไปใหญ่หนัก 2 กิโลกรัม โดยล้างอยู่ในเต็นท์ที่ร้อนตลอดทั้งวัน ล้างเสร็จจะมีพี่รุ่งที่ขึ้นขึ้นไปไว้บนโรงงาน ยายได้ค่าแรงวันละ 159 บาท ซึ่งยายเล่าให้ฟังว่า “ถ้ารวมโอวันเสาร์ได้ 200 บาท วันอาทิตย์ให้ 300 บาท แต่ค่าใช้จ่ายในบ้านมันมากกว่า” (จำปี กั้นธิยะ, สัมภาษณ์)

จากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ขัดสนด้านการเงิน อีกทั้งยายยังมีหนี้สินที่กู้มาทำการเกษตร โดยยายต้องใช้คืนดอกเบี้ยปีละ 700 บาท ซึ่งยายเองก็คิดอยู่ว่า “อาจจะยืมจากเพื่อนร่วมงาน” ทำให้ยายต้องทำงานรับจ้างทำงานทุกอย่าง ทั้งการทำงานล่วงเวลาในโรงงาน และงานรับจ้างทุกอย่างตามาที่จะมีผู้ว่าจ้าง โดยการถอดรหัสความหมายของยายจำปี สัมพันธ์อยู่กับประสบการณ์ของยายที่สอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ว่า คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม เช่นเดียวกับที่ยายเล่าว่า ยายต้องทำงานรับจ้าง “แบบไปเรื่อย ๆ” ว่า “ถ้าหน้าหอมหน้ากระเทียมก็รับจ้างแกะเป็นกิโลละสองบาท ก็ได้เป็นค่าungskะป็น้ำปลาที่พอใจแล้ว ยายก็เลยอยู่ไปอย่างนี้ทำงานไปเรื่อย ๆ” (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์)

- การถอดรหัสหรือตีความต่อรองตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ กลุ่มตัวอย่างผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีแนวโน้มต่อรองความหมาย “คนจน” ว่าเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม โดยเห็นว่า คนจนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว และแรงงานรับจ้างภายใต้ระบบทุนนิยม ต้องทำงานหนักและมีชีวิตบั้นปลายที่ทุกข์ยาก ในขณะที่เกษตรกรแม้จะมีสภาพชีวิตที่ดีกว่า แต่ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งบนสายพานการผลิตของระบบทุนนิยม ได้แก่กรณีของพื้มนูญที่ใช้ประสบการณ์ตนเองที่ทำงานรับจ้าง และการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว โดยพื้มนูญเห็นว่าในบั้นปลายจะไม่ได้พบกับความสุขหรือมีโอกาสในการปลดหนี้ ในทางตรงข้ามหนี้สินจากการลงทุนเกษตรเพิ่มพูนขึ้นทุกปี ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น และมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ อีกทั้งพ่อค้าคนกลางยังกดราคาผลผลิต ทำให้ครอบครัวมีโอกาสล้มละลาย คนจนจึงไม่สามารถปลดหนี้ได้อย่างที่ปรากฏอยู่ในรายการ “แทบจะไม่มีโอกาส ทั่วประเทศมีกี่คน แล้ว (ในรายการ) มันได้กี่คน ในรายการไม่ได้ทุกราย” (พื้มนูญ เทศน้า, สัมภาษณ์)

ทั้งนี้พื้มนูญมีการถอดรหัสต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยอ้างอิงกับประสบการณ์ของพื้มนูญ ที่เห็นจากเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงานต้องเผชิญกับผลลัพธ์ในบั้นปลายแตกต่างจากที่รายการเกมปลดหนี้ ที่มักให้ภาพความสุขของคนจนที่อยู่บนสายพานการผลิตภายใต้ระบบทุนนิยม โดยพื้มนูญ “เห็นมาเยอะ” ว่า บางคนมีชีวิตบั้นปลายที่น่าสงสาร เมื่ออยู่ในวัยทำงานก็ทำงานตามที่เขาสั่งถึงเวลาเขาก็เอาเงินมาให้ วันเสาร์อาทิตย์ได้พักผ่อน แต่ไม่มีสวัสดิการสำหรับตัวเองในระยะยาว “ถ้าเราคิดทำสิ่งที่เขาบอกเรา เราก็ทำสิ่งที่เขาว่า ต้องทนทำไปจนกว่าจะหมดแรง ณ เวลานั้นเขาคิดว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับเขาแล้ว คือ รับจ้างทำงานตามที่เขาสั่ง ถึงเวลาได้สตางค์ แต่ถ้ามองระยะยาวมีผลต่อความเป็นอยู่แน่นอน”

ขณะเดียวกันพื้มนูญใช้ประสบการณ์ของพื้มนูญในการทำการเกษตรผสมผสาน ต่อรองความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยพื้มนูญเห็นว่า “เรา” หรือคนจนต้องเปิดโอกาสให้กับตัวเอง มากกว่าที่จะรับฟังคำสั่งจาก “เขา” ที่เป็นนายจ้าง

หรือพ่อค้าคนกลางที่ได้รับประโยชน์จากการเป็นผู้ใช้แรงงานของคนจน โดยต้องแก้ไขที่ปัญญา ซึ่งเป็นทำให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ และเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้พื้มนูญประสบความสำเร็จในการทำการเกษตรผสมผสาน “ต้องให้ปัญญา ให้มันอยู่รอดก่อน ให้มันมีกินก่อน ให้พึ่งตนเอง เอาสิ่งที่ย่างๆ ที่เราสามารถทำได้ พอมีความรู้มีประสบการณ์ เราพอมีทุนที่เราสะสมไว้ เราก็พัฒนาขึ้น”

แม้ว่าพื้มนูญมีการถอดรหัสที่ต่อรองความคิดแบบทุนนิยม ที่เน้นที่ความร่ำรวยทางเศรษฐกิจ ขณะที่พื้มนูญใช้ปัญญาหรือความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ และการทำการเกษตรผสมผสานของตน เป็นประสบการณ์สำคัญที่พื้มนูญนำมาใช้ในการตีความคัดค้านความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาความยากจนในระดับปัจเจกบุคคลโดยไม่ได้มองที่ปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งมุ่งเน้นที่ความพอมีพอกินและการพึ่งพิงตนเองในระดับปัจเจกบุคคลดังเช่นกรณีของพื้มนูญ

เช่นเดียวกับที่พื้มนูญที่ใช้ประสบการณ์ในการทำการเกษตรผสมผสาน หลังจากที่ถูกเลิกเลี้ยงไก่ฟาร์ม ในการถอดรหัสต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยพื้มนูญเปรียบเทียบการทำงานของตนเองว่า การทำฟาร์มไก่ได้เงินมาก แต่ก็ต้องกู้เงินมาลงทุนมาก และต้องดูแลไก่จนไม่ได้ช่วยเหลือเพื่อนบ้านเมื่อมีงานต่างๆ จนเพื่อนบ้านเรียกพื้มนูญว่า “ไก่ไร้ญาติ” ขณะที่การทำการเกษตรผสมผสานไม่ต้องเป็นหนี้ มีความเสี่ยงน้อย ไม่ต้องเร่งทำงานอย่างที่เคยทำฟาร์มไก่ ทำให้มีเวลาที่จะไปช่วยเหลือเพื่อนบ้านเมื่อมีงาน “ปลูกแบบผสมผสานทำทีละน้อยค่อยเป็นค่อยไปตามขั้นบันได พอปี 2546 ก็เข้าโครงการทฤษฎีใหม่” (อำนวย ยอดคำ, สัมภาษณ์)

พื้มนูญเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่จะศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้พื้มนูญได้รับความรู้ด้านการเกษตร โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง “ทั้งหมดเหมือนที่ในหลวงพูดเกี่ยวกับในบ้านมีสวนครัวไม่ต้องซื้อ ส่วนไก่เราเลี้ยงไก่พื้นเมือง เพราะมีประสบการณ์จากการเลี้ยงไก่ เหลือกินจะเก็บไปขาย” อีกทั้งพื้มนูญยังได้ร่วมกลุ่มปลูกผักสารพิษ “เอามื้อ” ที่เวียนกันช่วยทำงานระหว่างสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้การเป็นเกษตรผสมผสานทำให้พื้มนูญมีความสุข แตกต่างจากความกลัดกลุ้มที่เกิดจากหนี้สิน ที่พื้มนูญต้องนำมาลงทุนเลี้ยงไก่ที่มุ่งเน้นผลกำไรสูงตามวิถีคิดแบบทุนนิยม “ความพึงพอใจด้านครอบครัวอบอุ่น เมื่อก่อนสีหน้ามันจะตึงไม่ค่อยผ่อนคลาย ก็เพราะมันเป็นหนี้มาก เมื่อไม่เป็นหนี้ครอบครัวก็มีความสุขพอสมควร”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สำหรับการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ว่า คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบรายการเกมปลดหนี้ โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนมีการศึกษาน้อย ขาดเงินลงทุน และภาระหนี้สิน ทำให้คนจนต้องเป็นผู้ใช้แรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยมต่อไป อาจให้คำอธิบายได้ว่า กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ถอดรหัสความหมายโดยเปรียบเทียบกับประสบการณ์ทำงานที่ต้องใช้แรงงานของตนเอง ที่ไม่มีทางเลือกเนื่องจากคนจนไม่มีการศึกษา ไม่มีเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพ และภาระหนี้สิน ทำให้คนจนต้องยอมรับสภาพการเป็นแรงงานในระบบทุนนิยมทั้งที่คนจนเห็นว่า “เป็นงานที่ไม่มีอนาคต” แต่คนจนก็ต้องทำงานนั้นแบบ “ทำไปเรื่อยๆ”

ในขณะที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ มีการถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมายที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ โดยเห็นว่า คนจนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว และแรงงานรับจ้างภายใต้ระบบทุนนิยม ต้องทำงานหนักและมีชีวิตบั้นปลายที่ทุกข์ยาก แตกต่างจากการเข้ารหัสความหมายของรายการเกมปลดหนี้ จึงให้ความหมายทางเลือกว่า คนจนมีทางเลือกในการพึ่งตนเองมากกว่าการพึ่งพิงคนอื่น โดยต้องให้โอกาสตนเองศึกษาเรียนรู้ และหาประสบการณ์การทำงานมาพัฒนา จึงจะมี “โอกาส” ในการปลดหนี้ได้ แต่อย่างไรก็ตามการถอดรหัสต่อรองความหมายในกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ อย่างกรณีของพีมูวหรือพีอานวยต่างมีความเชื่อใน “โอกาส” และการวิ่งอยู่บนสายพานการผลิตของระบบทุนนิยม เพียงแต่อยู่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่เท่านั้นเอง ที่เป็นการสร้าง “โอกาส” ให้คนจนที่ต้องเปลี่ยนจิตสำนึกในระดับปัจเจกบุคคล มากกว่าการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคมหรือเชิงโครงสร้าง สำหรับผู้รับสารคนจนมีการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหาของ “คนจน” ว่า คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.16

เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นแรงงานบนสายพานการผลิต
ในระบบทุนนิยม โดยกลุ่มผู้รับสารคนจน

ความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลดหนี้ เข้ารหัสไว้	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้คงที่หรือเพิ่มขึ้น	การตีความกลุ่มผู้รับสารคนจน ที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้
คนจนเป็นแรงงานบน สายพานการผลิตใน ระบบทุนนิยม	ส่วนใหญ่ตีความหมายแบบ รายการเกมปลดหนี้ (preferred reading) โดยให้ รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจน มีการศึกษาน้อย ขาดเงินลงทุน และภาระหนี้สิน ทำให้คนจน ต้องเป็นผู้ใช้แรงงาน บน สายพานการผลิตในระบบทุน นิยมต่อไป	ตีความหมายต่อรองตามผู้ส่ง สารเข้ารหัสไว้ (negotiated reading) โดยให้รายละเอียด เพิ่มเติมว่า โดยเห็นว่า คนจนที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว และแรงงาน รับจ้างภายใต้ระบบทุนนิยม ต้อง ทำงานหนักและมีชีวิตอันปลายที่ ทุกข์ยาก ขณะเดียวกันได้ให้ ความหมายทางเลือกว่า คนจนมี ทางเลือก โดยต้องแก้ที่ปัญญา ด้วยการ ให้ความรู้ในการ ประกอบอาชีพ และเน้นการ พึ่งพาตนเอง

กล่าวโดยสรุป ในส่วนการวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดหลักของ Stuart Hall (อ้างจาก Rojek, 2003, p. 94) ที่ว่า ในกระบวนการเข้ารหัสและการถอดรหัสความหมาย มีการต่อรองระหว่างผู้รับสารและผู้ผลิตรายการ ทั้งนี้การเข้ารหัสความหมายของผู้ส่งสารจะมีการสร้างความจริงทางสังคมเฉพาะบางแง่มุม แต่อย่างไรก็ตามผู้รับสารจะเป็นผู้ที่ให้ความหมายตามบริบทของแต่ละคน ทำให้การถอดรหัสความหมายมีความซับซ้อน และมีตีความหมายที่หลากหลาย (multiple layers of meaning) เช่นเดียวกับที่ผู้รับสารคนจนถอดรหัสความหมาย “คนจน” ที่รายการเกมปลอดหนีเข้ารหัสความหมายไว้ ที่มีลักษณะสัมพันธ์ (intertextuality) หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งๆ กับตัวบทอื่นๆ ที่มีการติดตั้งความหมาย “คนจน” ให้กับผู้รับสารคนจนแต่ละคน กับความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลอดหนีเข้ารหัสความหมายไว้ ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์ของตัวบทดังกล่าวทำให้ผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม มีการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลอดหนีเข้ารหัสไว้ แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับรหัสความหมาย “คนจน” ที่ผู้รับสารคนจนแต่ละคนถูกติดตั้งไว้แล้ว ผ่านประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมของแต่ละคน ในส่วนของผู้รับสารคนจนที่มีหนึ่งคั้งที่หรือหนึ่งเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่มีแนวโน้มมีการถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่รายการเกมปลอดหนีเข้ารหัสไว้ (preferred reading) ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนึ่งลดลงและไม่เป็นหนึ่ง มีแนวโน้มการถอดรหัสต่อรองหรือคัดค้านเพิ่มขึ้น ทั้งในความหมายสาเหตุของคั้งคนจน ผลที่ตามมาจากความยากจน บุคลิก-นิสัยของคั้งคนจน ภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อภาพนอกของคั้งคนจน และวิธีการแก้ไขปัญหาคั้งคนจนหรือความยากจน ทั้งนี้กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนึ่งลดลงหรือไม่เป็นหนึ่งใช้ประสบการณ์ของตนเองที่เคยล้มเหลวจากการเป็นแรงงานและทำการเกษตรเชิงเดี่ยวภายใต้ระบบทุนนิยม อีกทั้งยังใช้ความรู้และประสบการณ์จากการทำการเกษตรผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ในการต่อรองความหมายที่รายการเกมปลอดหนีเข้ารหัสไว้ ทั้งนี้สามารถอธิบายตามแนวคิดของ Hall (อ้างจาก Davis, 2004, p. 34) ที่เขาเสนอไว้เรื่อง “Class and the mass media” เขาเห็นว่า การเมืองของผู้ใช้แรงงาน (labour politics) เป็นการที่พวกเขาสามารถสร้างความเป็นตัวของตัวเองในเรื่องของรูปแบบ, โครงสร้างความคิด และความสัมพันธ์กับโลกรอบตัว โดยการให้ความหมายทางเลือกที่แตกต่างจากระบบความคิดที่ครอบงำอยู่ในสังคม

อาจกล่าวสรุปการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม 4 ประเด็นดังนี้ คือ

ประเด็นแรก การถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของกลุ่มผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม

1. การถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ มีแนวโน้มเห็นด้วยกับสาเหตุของคนจนที่เกิดจากคนจนที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ คนจนเป็นผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรม และคนจนเป็นผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่ส่วนใหญ่มีการถอดรหัสด้วยการต่อรองความหมายผลที่ตามมาของ “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ แต่อย่างไรก็ตามผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นกลับมีแนวโน้มที่จะยอมรับความหมายหลักที่ว่า คนจนเป็นผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน ในส่วนของบุคลิก-นิสัยของคนจน มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า คนจนคือผู้ที่มีหนี้สินและไม่คิดหนีหนี้ คนจนเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ และคนจนเป็นผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว เช่นเดียวกับการถอดรหัสความหมายภาพลักษณ์ คนจนที่ปรากฏต่อภายนอก ที่ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหา คนจน ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้คนจนเป็นผู้ที่มีโอกาสในการปลดหนี้

2. การถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ส่วนใหญ่ มีการถอดรหัสต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ แต่อย่างไรก็ตามมีรหัสความหมายที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่น คือ ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเห็นด้วยกับสาเหตุของคนจนที่เกิดจากคนจนที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ และคนจนเป็นผู้ที่รับกรรมจากชาติก่อน เช่นเดียวกับการถอดรหัสแบบต่อรองความหมายผลที่ตามมาของคนจน ที่แม้ว่าผู้รับสารคนจนจะมีการต่อรองความหมายโดยใช้ประสบการณ์ของตนเอง แต่ส่วนใหญ่ยังคงยอมรับความหมายหลักตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนเป็นผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน ในส่วนของบุคลิก-นิสัยของคนจน มีการถอดรหัสความหมายสอดคล้องตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ โดยส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า คนจนเป็นผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว คนจนคือผู้ที่มีหนี้สินและไม่คิดหนีหนี้ คนจนเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ เช่นเดียวกับการถอดรหัสความหมายภาพลักษณ์คนจนที่ปรากฏต่อภายนอก ที่ส่วนใหญ่มีการต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ แต่อย่างไรก็ตามผู้รับสารคนจนมีแนวโน้มยอมรับว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหาคคนจน ส่วนใหญ่

มีการถอดรหัสแบบต่อรองความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ แต่อย่างไรก็ตามกลับมีแนวโน้มเห็นด้วยกับความหมายหลักที่ว่า คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้คนจนเป็นผู้ที่มีโอกาสในการปลดหนี้

เมื่อเปรียบเทียบการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยพบรหัสความหมาย “คนจน” ที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่น (dominant meaning) คือ สาเหตุของคนจนเกิดจากปัจจัยภายในของคนจนเอง กล่าวคือ คนจนเป็นผู้ที่ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ และคนจนเป็นผู้ที่เกิดมาขาดใช้เวรกรรม ในส่วนของผลกระทบที่ตามมา ส่วนใหญ่ยอมรับความหมายหลักตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนเป็นผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน เช่นเดียวกับการถอดรหัสความหมายภาพลักษณ์คนจนที่ปรากฏต่อภายนอก ที่ส่วนใหญ่มีแนวโน้มยอมรับว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ในส่วนของการถอดรหัสความหมายวิธีการแก้ไขปัญหาคนจน ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเห็นด้วยกับความหมายตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ว่า คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา คนจนเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตในระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้คนจนเป็นผู้ที่มีโอกาสในการปลดหนี้

ประเด็นที่สอง ความย้อนแย้งของความหมาย (internal contradictory) “คนจน” ชุดต่างๆ ในการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม มีลักษณะความย้อนแย้งของความหมาย (internal contradictory) ระหว่างความหมาย “คนจน” ชุดต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อำนาจของการสร้างความหมาย “คนจน” ไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียว หากแต่การสร้างความหมาย “คนจน” กลับมีการต่อรองระหว่างความหมาย “คนจน” ชุดต่างๆ ในที่นี้แสดงให้เห็นว่า คนจนมีการสร้างความหมายของ “ความจน” โดยอยู่ภายใต้วาทกรรมที่มากกว่าหนึ่งชุด และที่สำคัญความย้อนแย้งนี้ก่อรูปมาเป็นตัวตนที่ซับซ้อน (articulated self) ให้กับคนจนในโลกความจริง ในขณะที่ถ้อยคำรายการเกมปลดหนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งในการหล่อหลอมความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ในกระบวนการทางสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยมีประเด็นการวิเคราะห์ดังนี้

1. ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” จากการถอดรหัสความหมายของกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ประกอบด้วยความหมาย “คนจน” ที่ย้อนแย้งกัน ดังนี้

1.1 “แม้คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา แต่คนจนกลับต้องทำงานนั้นด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของยายจำปี (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์) ที่หลังเลิกจากงานประจำที่โรงงาน ยายต้องรับจ้างทำงานต่ออยู่ที่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ โดยยายเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในบ้าน ด้วยเหตุเพราะสามีป่วยไปทำงานไม่ได้เต็มที่ซึ่งยายมีรายได้จากการรับจ้างเพียงเล็กน้อย แต่ยายก็ต้องทำเพื่อให้ได้มีเงินสำหรับใช้จ่ายภายใน

บ้าน “หน้าหอมกระเทียม รับจ้างแกะเป็นกิโลๆ ละสองบาท ก็ได้เป็นค่ากึ่งกะปิ น้ำปลา ก็พอใจแล้ว” เช่นเดียวกับป่าสมศรี (สมศรี ค้องตง, สัมภาษณ์) ที่ต้องทำงานรับจ้างโรงงาน รวมทั้งต้องไปสวนปลูกข้าว และทำงานในบ้านทุกอย่าง ทั้งนี้เนื่องจากความขัดสนทางการเงิน เห็นได้จากการพูดคุยของป่าสมศรีกับเพื่อนๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของเงินๆ ทองๆ นั่นเอง “ก็บ่นเรื่องไม่มีสตางค์ มีแต่เรื่องปลอบใจกัน จะช่วยเป็นเงินไม่มี ต้องทำด้วยน้ำพักน้ำแรงของเรา” หรือกรณีของพี่สนั่น (สนั่น ริมประสงค์, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่า ความซึ่เกียจในการทำงานจะทำให้คนมีความขัดสน ดังนั้นคนจนจึงต้องขยันขันแข็งทำงาน “ถ้าซึ่เกียจมันก็อด เชื่อว่าอยู่ที่ตัวเรา ถ้ามีความขยันมันก็อยู่รอดได้” เห็นได้ว่า ความขัดสนทางเศรษฐกิจ ทำให้ยายจำปี ป่าสมศรี และพี่สนั่น ต้องยอมรับสภาพการใช้แรงการทำงานแข่งขันทำเวลา ทั้งงานประจำและงานรับจ้างนอกเวลา งาน “ด้วยน้ำพักน้ำแรง” และมี “ความขยัน” ทั้งนี้เพื่อเงินรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว

1.2 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีความทุกข์ แต่คนจนกลับต้องอดทนอยู่ในภาวะที่ทุกข์ยากนั้นด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่เกิดมาชาติใช้เวรกรรม” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของยายจำปี (จำปี กันธิยะ, สัมภาษณ์) ที่ต้องมีความทุกข์ที่เกิดจากความเจ็บป่วยของสามี ซึ่งมีอาการทางประสาทเมื่อดื่มเหล้ามักเมาอาละวาดเอาภัยมายาย อย่างไรก็ตาม ยายกลับเห็นว่าชีวิตที่ทุกข์ยากของตนว่าเป็นเรื่องของเวรกรรม ทำให้ยายต้องอยู่รับกรรมกับสามีของตน “ถ้าเวรกรรมไม่มีจริง ก็อาจจะพันตาคนนี่ น่องก็ว่าไม่ต้องหนีจากกัน ให้รักกันไปเถอะ ยายก็เลยอยู่ไปอย่างนี้ ทำงานไปเรื่อยๆ” เช่นเดียวกับกรณีของป่าณี ที่เห็นว่าความยากลำบากในชีวิตของตนเอง เป็นเวรกรรมที่ป่าก่อไว้เมื่อชาติที่แล้ว และป่ามักทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแทบไม่ได้ขาด เพื่อความสบายใจและความหวังให้ป่ามีชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ป่าณียังเห็นว่า ความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวยเป็นเรื่องของเวรกรรม ดังที่ป่ากล่าวไว้ว่า “คงเป็นเวรกรรมที่เราสร้างมา เมื่อชาติที่แล้ว เราคงไม่ได้ทำบุญเยอะ เราจึงได้มาอยู่ (อย่างนี้) ไม่ได้เกิดมาเหมือนเขา” (สุวรรณณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์) ด้วยเพราะ “เรา” คือป่าณีไม่ได้ทำบุญเมื่อชาติที่แล้ว จึงต้องมีชีวิตที่ยากลำบากในชาตินี้ แตกต่างจาก “เขา” ที่ทำบุญมาจึงมีชีวิตที่สุขสบาย เห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่องเวรกรรม ทำให้ป่าณียอมรับสภาพความยากลำบากที่ตนเองเผชิญอยู่ โดยปราศจากการตั้งข้อสงสัยถึงความไม่เท่าเทียมกัน

1.3 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีความทุกข์ แต่คนจนกลับต้องอดทนอยู่ในภาวะที่ทุกข์ยากนั้นด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่ต้องรักและดูแลคนในครอบครัว” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของป่าณี ที่ป่าต้องอดทนทำงานรับจ้างซักผ้าและงานแม่บ้าน ทั้งนี้เพื่อนำเงินมาดูแลครอบครัว โดยเฉพาะการส่งเสียลูกสาวในได้รับการศึกษา ซึ่งป่าณีเล่าว่าเป็นช่วงชีวิตที่ยากลำบากที่สุด “ช่วงลูกอยู่ม.3 ค่าเทอมแพง ต้องไปรับจ้างทั่วไป” (สุวรรณณี ชัยรัตน์,

สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับพี่สนั่น ที่ต้องอดทนทำงาน เพื่อให้มีรายได้สำหรับจุนเจือครอบครัว โดยเฉพาะการส่งเสียให้ลูกได้เรียนหนังสือ “ท้อไม่ได้ เพราะไม่อย่างนั้นเราไม่มีกินมันจะอดจึงต้องเข้มแข็ง เหนื่อยครับ ยิ่งช่วงที่ลูกไปโรงเรียนจะลำบาก” (สนั่น ริมประสงศ์, สัมภาษณ์)

1.4 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีหนี้สิน แต่คนจนต้องไม่คิดหนีหนี้ด้วยเห็นว่า คนจนต้องทำงานหาเงินมาใช้หนี้ให้ได้” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของป้าณี ที่มีหนี้สินเกิดจากการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านมาสร้างบ้าน และจากกู้จากเพื่อนร่วมงานนำมาใช้จ่ายในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามป้าณีก็ไม่คิดหนีหนี้ แต่จะทำงาน “หาเงิน” และ “ต้องใช้” คืนให้กับเจ้าหนี้ทุกคนของป้า “เรายืมมาแล้วก็ต้องหาให้เขา จะหามาได้มากได้น้อย อาจจะมาช้าหน่อย แต่ก็ต้องใช้ให้เขา” (สุวรรณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์) เห็นได้ว่า การสร้างบรรทัดฐานให้คนจนไม่คิดหนีหนี้ โดยเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่อง “สัจจะ” ทำให้ป้าณีต้องกลายเป็นแรงงานบนสายพานการผลิตแบบทุนนิยมต่อไป ทั้งนี้ป้าณีก็ต้องทำงานกวาดถนนและรับจ้างเพื่อนำมาใช้คืนให้กับเจ้าหนี้

1.5 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีความทุกข์ แต่คนจนกลับมีความอดทนต่อความทุกข์ยาก ด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่ชีวิตถูกกำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของป้าณี ที่ต้องทำงานรับจ้าง และมีชีวิตที่ค่อนข้างขาดแคลนทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามตามป้ามีทางเลือกนอกจากการทำบุญแล้ว คือ การบนบานศาลกล่าวเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้สิ่งที่ป้าต้องการ หรือให้แก้ไขปัญหาดังๆ ที่ป้าเผชิญอยู่ “บนบานศาลกล่าวก็มี เวลาได้มาถ้าสำเร็จก็ไปแก้บนกัน มันก็ทำให้ใจเราดีขึ้น” เห็นได้ว่า ความเชื่อเรื่องอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ป้าณียอมรับสภาพความยากลำบากที่ตนเองเผชิญอยู่ โดยป้าฝากความหวังไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า จะมีอำนาจช่วยดลบันดาลให้ป้าได้พบกับชีวิตที่ดีกว่าอย่าง ที่ป้าเผชิญอยู่ในปัจจุบัน (สุวรรณี ชัยรัตน์, สัมภาษณ์)

1.6 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีอาชีพใช้แรงงาน แต่คนจนกลับต้องอดทนทำงานใช้แรงงาน ด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของพี่รุ่ง (รุ่ง คำเจริญ, สัมภาษณ์) ที่เคยผ่านงานก่อสร้างบ้านจัดสรรที่จังหวัดชลบุรี รวมถึงการปลูกดอกดาวเรือง และงานในโรงงาน ซึ่งงานทั้งหมดเป็นงานที่พี่รุ่งต้องใช้แรงงานและมีค่าตอบแทนน้อย อย่างไรก็ตามแม้ว่าพี่รุ่งอยากจะเปลี่ยนไปทำงานอย่างอื่น แต่พี่รุ่งกลับไม่มีทางเลือกอื่นในการประกอบอาชีพมากนัก โดยพี่รุ่งให้เหตุผลเพราะว่า ตนเองมีความรู้ไม่สูง จึงต้องทำงานอดทนทำงานใช้แรงงาน “ความรู้เราไม่สูง อนาคตที่จะไปข้างหน้ามันไม่มีแล้ว ความรู้เราแค่ป.6” ดังนั้นการขาดโอกาสทางการศึกษา จึงทำให้พี่รุ่งต้องอดทนทำงานที่เห็นว่า “ไม่มีอนาคต” ต่อไป

2. ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” จากการถอดรหัสความหมายของกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ประกอบด้วยชุดความหมาย “คนจน” ที่ขัดแย้งกัน ดังนี้

2.1 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีหนี้สิน แต่คนจนต้องไม่คิดหนี้หนี้ด้วยเห็นว่า คนจนต้องทำงานหาเงินมาใช้หนี้ให้ได้” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของพีมูญ (มูญ เทศนา, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่า “ความขยัน” ในการทำเกษตรผสมผสาน จะทำให้คนจนมีโอกาสได้เงินมากขึ้น และสามารถนำเงินนั้นไปปลดหนี้ได้ “ถ้าทำอย่างนี้ ถ้าเราขยันทำมาก เราก็มีโอกาสได้มาก” เช่นเดียวกับกรณีของพี่อำนาจ (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์) ที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า คนจนต้องทำงานหาเงินไปใช้หนี้ “คนที่ดีขึ้นจะต้องมีความอดทนทำงาน ความยากจนเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขด้วยตัวเอง” เช่นเดียวกับที่ตาเบ็ง (เบ็ง สมนา, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่าคนจนที่มีหนี้สิน ต้องมีความขยันทำงานหาเงินไปใช้หนี้ “ถ้าเราขยัน การทำทุกอย่างไม่ว่าอะไร ถ้าเราขยันก็ลู่หมด ถ้าทำไปรู้สึกท้อมันก็ไม่ผ่าน” เห็นได้ว่า การสร้างบรรทัดฐานให้คนจนไม่คิดหนี้หนี้ โดยเชื่อมโยงกับ “ความขยัน” และ “ความอดทน” ในการทำงาน ทำให้ทั้งพีมูญ พี่อำนาจ และตาเบ็ง ยังต้องเป็นแรงงานส่วนหนึ่งบนสายพานการผลิตของระบบทุนนิยมต่อไป

2.2 “แม้คนจนเป็นผู้ที่ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา แต่คนจนกลับต้องทำงานนั้นด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของพีมูญ (มูญ เทศนา, สัมภาษณ์) ทั้งนี้เนื่องจากความขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ทำให้พีมูญต้องทำงานรับจ้างและเกษตรกรที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพีมูญจะหันมาทำการเกษตรแบบผสมผสาน พีมูญก็ยังเห็นว่าตนเองต้องทำงานเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัวของตนเอง “เราต้องสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว สุขภาพของครอบครัว เป็นสิ่งที่เราต้องสร้างขึ้นมาก” ทั้งนี้เห็นได้ว่า ด้วยความต้องการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับครอบครัว ทำให้พีมูญยังคงต้องเป็นแรงงานในการทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสายพานการผลิตในระบบทุนนิยมต่อไป หรือกรณีของตาเบ็ง (เบ็ง สมนา, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่า คนจนที่มีความขาดแคลนทางเศรษฐกิจต้องมีชีวิตที่ลำบาก เป็นผู้ที่ไม่มีทางเลือกให้กับชีวิต จึงต้องทำงานให้แรงงาน “ยิ่งลำบากยิ่งต้องใช้แรงงาน กรรมกรเป็นแรงงานที่หนักที่สุด ใช้แรงแลกข้าวแลกน้ำ ทุกอย่างที่จะต้องดิ้นรนหามา”

2.3 “แม้คนจนเป็นผู้ที่ต้องทำงานใช้แรงงานด้วยการทำเกษตรแบบผสมผสาน แต่คนจนต้องอดทนในการทำงานด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่ต้องรักและดูแลคนในครอบครัว” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของพีมูญ (มูญ เทศนา, สัมภาษณ์) ที่เห็นเปลี่ยนจากการทำงานรับจ้างก่อสร้างและปลูกพืชเชิงเดี่ยว มาเป็นการทำเกษตรผสมผสาน ด้วยเห็นว่าต้องมีค่าเล่าเรียนสำหรับลูกที่โตขึ้นทุกวัน ทั้งนี้หากยังทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและรับจ้าง

จะต้องเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้นทุกทุกปี อีกทั้งความรักและกำลังใจจากลูกและภรรยาทำให้พ่มีบุญทำงานได้ด้วยความสะดวกสบายใจ “มีกำลังใจในการทำงาน เวลามีปัญหาอุปสรรคอะไรก็ทำให้เราไม่ต้องห่วง เราสามารถตั้งรับได้กับทุกสถานการณ์” เช่นเดียวกับกรณีของพี่อำนาจ (อำนาจ ยอดคำ, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่า ความรักและกำลังใจที่ได้จากลูกทำให้มีกำลังใจในการทำงาน “มันเป็นเกราะกอด (ลูก) แล้วมันอุ่นใจ มันจะช่วยให้มีกำลังใจสู้ชีวิต” เห็นได้ว่า ความรักและความรับผิดชอบต่อคนในครอบครัว ทำให้ทั้งพ่มีบุญและพี่อำนาจมีกำลังใจทำงานใช้แรงงานในการทำเกษตรแบบผสมผสาน

2.4 “แม้คนจนเป็นผู้ที่มีความทุกข์ แต่คนจนกลับต้องอดทนอยู่ในภาวะที่ทุกข์ยากนั้นด้วยเห็นว่า คนจนเป็นผู้ที่เกิดมาชัดใช้เวรกรรม” ความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” ดังกล่าวเห็นได้จากกรณีของตาเบ็ง (เบ็ง สมณา, สัมภาษณ์) ที่เห็นว่า คนจนต้องอดทนต่อความทุกข์ยาก ด้วยถือว่าเป็นชะตากรรมที่ลิขิตไว้แล้ว “ถือว่าเป็นพรหมลิขิตให้เป็นอย่างนั้น คือหาเท่าไรก็ไม่พอกิน หาเข้ากินคำ เวียนวายตายเกิดสุดท้ายเมื่อชีวิตเกิดความท้อแท้หมดกำลังใจตายดีกว่าก็มี ภาษาพื้นบ้านบอกว่า เป็นกรรมของคน”

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความย้อนแย้งของความหมาย “คนจน” จากการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม ผู้วิจัยพบรหัสความหมาย “คนจน” ที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่น (dominant meaning) คือ คนจนเป็นผู้ที่ทำงานใช้แรงงาน คนจนเป็นผู้ที่ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ คนจนเป็นผู้ที่ต้องรักและดูแลคนในครอบครัว และคนจนเป็นผู้ที่เกิดมาชัดใช้เวรกรรม อย่างไรก็ตามความหมาย “คนจน” ดังกล่าวมีลักษณะการให้เหตุผลที่เชื่อมโยงกัน โดยไม่มีความหมาย “คนจน” ที่มีอำนาจครอบงำความหมายอื่นๆ ได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้แม้ว่าการถอดรหัสความหมาย “คนจน” ของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม จะพบความหมาย “คนจน” ที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่น ในขณะที่เดียวกันผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม กลับมีการถอดรหัสหรือตีความต่อรองความหมาย “คนจน” ที่มีลักษณะเด่นกว่าความหมายอื่นนั้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ ที่ใช้ความหมาย “คนจน” ที่ติดตั้งผ่าน ประสบการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ในการถอดรหัสต่อรองหรือคัดค้านความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้

ประเด็นที่สาม รายการเกมไขว้ในสนามการชั่งชั่งการสร้าง ความหมาย “คนจน”

ในการถอดรหัสความหมาย “คนจน” เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนกับกระบวนการทางสังคมอื่นๆ ผ่านการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ผู้รับสารคนจนต่างใช้สัมพันธบท (intertextuality) ของความหมาย “คนจน” ที่ตนเองเคยถูกติดตั้งรหัสความหมายไว้แล้วผ่านการมีประสบการณ์ทางสังคม โดยนำรหัสความหมาย “คนจน” ดังกล่าวมาใช้ในการถอดรหัส

ความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ทั้งนี้สัมพันธ์ของ ความหมาย “คนจน” จากการถอดรหัสของผู้รับสาร แสดงให้เห็นการสร้าง ความหมาย “คนจน” มิติต่างๆ ในสนามต่อสู้ทางวัฒนธรรม ตามที่คนจนเคยได้รับการติดตั้งกรอบวิธีคิดหรือรหัส ความหมาย “คนจน” ผ่านสถาบันอื่นๆ มาก่อนหน้านี้แล้ว ก่อนหน้าที่ผู้รับสารกลุ่มนี้จะได้มี ปฏิสัมพันธ์กับชุดความหมาย “คนจน” ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ซึ่งมีความหมาย “คนจน” ในมิติต่างๆ ดังนี้

ประการแรก ความหมาย “คนจน” ในมิติทางเศรษฐกิจ ส่วนแรก การสร้าง ความหมายสาเหตุของคนจน ได้แก่ คนจนคือผู้ล้มเหลวในการลงทุนประกอบอาชีพ ส่วนที่สอง การสร้างความหมายผลที่ตามมาต่อชีวิตของคนจน ได้แก่ คนจนคือผู้มีอาชีพใช้แรงงาน ส่วนที่ สาม บุคลิก-นิสัยของคนจน ได้แก่ คนจนคือผู้ที่มีความอดทนต่อความทุกข์ และคนจนคือผู้ที่มี หนี้สินและไม่คิดหนีหนี้ ส่วนที่สี่ ภาวะลักษณะของคนจนที่ปรากฏต่อภายนอก ได้แก่ คนจนเป็นผู้ที่ ขาดแคลนทางเศรษฐกิจ ส่วนที่ห้า การสร้างความหมาย วิธีแก้ไขปัญหาคคนจน ได้แก่ คนจนคือ ผู้ที่ ใช้แรงกายทำงานแข่งขันกับเวลา คนจนมีโอกาสปลดหนี้ และคนจนเป็นแรงงานบนสายพานการ ผลิตในระบบทุนนิยม

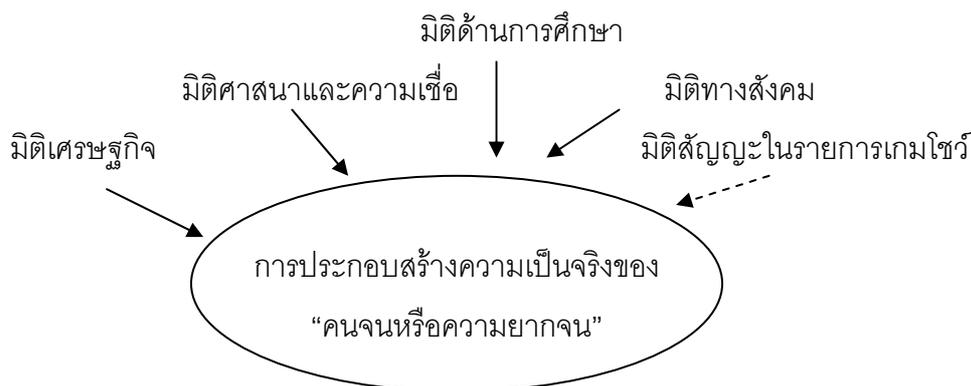
ประการที่สอง ความหมาย “คนจน” ในมิติศาสนาและความเชื่อ เป็นการสร้าง ความหมายสาเหตุของคนจน ได้แก่ คนจนคือ ผู้ที่เกิดมาชดใช้เวรกรรม และคนจนคือ ผู้ที่ชีวิตถูก กำหนดจากโชคชะตาหรือศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญทำให้คนจนยอมรับสภาพความยากจนของ ตนเอง

ประการที่สาม ความหมาย “คนจน” ในมิติครอบครัว เป็นการสร้างบุคลิก-นิสัย ให้กับคนจนว่า คนจนคือผู้ที่รักและดูแลคนในครอบครัว ซึ่งอ้างอิงอยู่กับความเชื่อเรื่องความ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณของคนไทย

ประการที่สี่ ความหมาย “คนจน” ในมิติการศึกษา เป็นการสร้างผลกระทบที่ต่อชีวิต ของคนจนว่า คนจนเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอ้างอิงอยู่กับความเชื่อเรื่องความรู้อจะ นำไปสู่การเปลี่ยนสถานภาพทางชนชั้น โดยการศึกษาจะเป็นที่มาของตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี และนำพาให้ชีวิตมีความสุขสบาย

ประการที่ห้า ความหมาย “คนจน” ในมิติทางสังคม เป็นการสร้างวิธีแก้ไขปัญห าให้กับคนจนว่า คนจนเป็นผู้รับความช่วยเหลือจากชนชั้นกลาง และคนจนที่มีความอดทนจะได้รับ กำลังใจจากสังคม ซึ่งอ้างอิงอยู่กับความเชื่อเรื่องความช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน

ภาพที่ 6.1
แผนภาพปัจจัยร่วมที่มีอิทธิพลในการสร้างความจริงทางสังคมให้กับ
“คนจนหรือความยากจน” ในมิติต่างๆ

ในกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อมวลชนกับความหมาย “คนจน” ในมิติต่างๆ ผ่านการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน สำหรับรายการเกมปลดหนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันสื่อมวลชนที่เป็นกลไกการสร้างความหมายในลักษณะซ้ำเสริมความหมาย “คนจน” ในมิติต่างๆ จากการที่ผู้รับสารคนจนแต่ละคนเข้าไปมีประสบการณ์ เห็นได้จากผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ซึ่งผ่านประสบการณ์เช่นเดียวกับที่นำเสนอในรายการเกมปลดหนี้ จึงมีการถอดรหัสหรือตีความหมายสอดคล้อง ตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสความหมายไว้ ในขณะที่ผู้รับสารคนจนได้ใช้ประสบการณ์ทางสังคม (social experience) ซึ่งผ่านประสบการณ์ทางสังคมจากการมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตของตนแตกต่างออกไป เช่นกรณีที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ที่เป็นผู้มีประสบการณ์ความล้มเหลวจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวภายใต้ระบบทุนนิยม แล้วกลับมาตั้งตัวได้จากการทำเกษตรผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้มีการถอดรหัสหรือตีความแบบต่อตรง ความหมาย “คนจน” โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแก้ไขปัญหา โดยผู้รับสารได้สร้างความหมาย “คนจน” แตกต่างจากที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ หากแต่สอดคล้องกับประสบการณ์ทางสังคม ที่ผู้รับสารคนจนได้รับจากการมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันที่มีการติดตั้งความหมาย “คนจน” ในมิติต่างๆ ในโลกความเป็นจริงของตนเอง

ประเด็นที่สี่ รายการเกมปลดหนี้กับอำนาจในการควบคุมการสร้างความหมาย “คนจน”

จากการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่ม ผู้รับสารคนจนมีแนวโน้มที่เชื่อว่า “หนี้” เป็นทำให้คนจนเป็น “ทุกข์” นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ามียุคค่าหลัก (core values) ที่ผู้รับสารคนจนทั้งสองกลุ่มเห็นร่วมกัน 3 ประการ คือ

1. คนจนต้องรักและดูแลคนจนในครอบครัว
2. คนจนมี “โอกาส” ในการปลดหนี้
3. คนจนเป็น “ผู้ใช้แรงงาน” บนสายพานการผลิตแบบทุนนิยม

สำหรับเหตุผลรายการเกมปลดหนี้ได้เลือกคุณค่าดังกล่าว มาเป็นคุณค่าหลักให้กับคนจนที่เป็นผู้แข่งขันทุกคนในรายการ เนื่องจากเป็นกลไกที่จะรักษาระบบทุนนิยม ในส่วนของการให้คุณค่าหลัก (core values) ว่าด้วย “คนจน” ว่าต้องรักและดูแลคนในครอบครัว ทั้งนี้ครอบครัวถือเป็นสถาบันที่ผลิตแรงงานที่เป็นรูปธรรมเข้าสู่ระบบทุนนิยม โดยกลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่มีแนวโน้มถอดรหัสตามที่รายการเกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ ในขณะที่ผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้ แม้ว่าจะมีการต่อรองหรือคัดค้านความหมายตามที่เกมปลดหนี้เข้ารหัสไว้ในประเด็นอื่นๆ กลับตีความสอดคล้องกับรายการเกมปลดหนี้ในประเด็นเดียวกันเช่นกัน

นอกจากนี้ การให้คุณค่าที่ว่า คนจนมี “โอกาส” ในการปลดหนี้ และการเป็น “ผู้ใช้แรงงาน” บนสายพานการผลิตแบบทุนนิยมนั้น กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้คงที่หรือหนี้เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มถอดรหัสต่อรอง โดยให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คนจนที่เป็น “ผู้ใช้แรงงาน” ต้องมี “ความขยัน” และ “ความอดทน” จะทำให้คนจนมี “โอกาส” ปลดหนี้ได้ นั่นหมายความว่า คนจนต้องเป็นผู้ใช้แรงงานบนสายพานการผลิตต่อไป ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารคนจนที่มีหนี้ลดลงหรือไม่เป็นหนี้มีแนวโน้มเห็นด้วยกับความหมายหลักที่ว่า คนจนมี “โอกาส” ในการปลดหนี้ และการเป็น “ผู้ใช้แรงงาน” บนสายพานการผลิตของระบบทุนนิยมเช่นกัน โดยให้ความหมายทางเลือกกว่า การเป็นผู้ใช้แรงงานที่การทำเกษตรกรรมแบบผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้คนจนมี “โอกาส” ในการปลดหนี้ได้มากกว่าการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวหรือการทำงานรับจ้าง

การถอดรหัสความหมายที่มี “รหัส” (code) ความหมายหลักในกลุ่มผู้รับสารคนจนดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ Hall ที่เขาเห็นว่า การถอดรหัสหรือตีความสอดคล้องตามที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสไว้ มีสัดส่วนมากกว่าการอ่านความหมายอีก 2 แบบ ทั้งนี้ Hall (อ้างจากกาญจนา แก้วเทพ, 2541, น. 48-49) อธิบายอำนาจในการควบคุมรหัสความหมายหลักในสื่อโทรทัศน์ว่า เกิดจากการทำงานของกลไก 3 ประการ คือ

ประการแรก ตำแหน่งแห่งที่ของผู้ส่งสาร (institution position) โดยสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีความชอบธรรมสูง ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร และถ่ายทอดค่านิยมโดยมีความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว (credibility) เช่นกรณีของการกำหนดบุคลิกลักษณะให้ปรากฏยุทธพิชัย ผู้ดำเนินรายการให้เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ หรือหากวิเคราะห์กรณีของเกมโชว์จะเป็นพื้นที่ที่จริงจังถึงดวง ทำให้ผู้รับสารเกิดความคลุมเครือระหว่างสัญญาณกับความจริง อาทิเช่นการมีคนจนจริงๆ มาเล่าชีวิตและเป็นผู้แข่งขัน ขณะเดียวกันก็มีการใช้ภาพคนจนประกอบเพลง โดยรายการเกมปลดหนี้ได้ใช้การลงรหัสความหมาย “คนจน” ที่ซับซ้อนผ่านองค์ประกอบการเล่นเรื่องและองค์ประกอบรายการเกมโชว์

ประการที่สอง โครงสร้างการเข้าถึง (structure of access) เป็นเรื่องของความสามารถในการเข้าถึงของผู้รับสาร รวมทั้งการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่จะนำข่าวสารมาเผยแพร่ กรณีของรายการเกมปลดหนี้จะมีทีมงานสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยสถานภาพของการเป็นทีมงานของรายการ จึงมีอำนาจจะไปตั้งคำถามกับตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขัน และสามารถเข้าไปบันทึกภาพชีวิตส่วนตัวของตัวละครหลักคนจน แล้วนำมาออกอากาศในรายการแต่ละสัปดาห์

ประการที่สาม กลไกในการควบคุมการผลิต ทั้งนี้กระบวนการสร้างสารของสื่อโทรทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ แต่ทุกอย่างจะถูก “สร้าง” ขึ้น เริ่มตั้งแต่การสร้างฉาก การแต่งหน้า บทสนทนาที่ปรากฏต้องเป็นไปตามบทที่เขียนไว้ เช่นกรณีของรายการเกมปลดหนี้ที่จะเปิดเรื่องด้วยการเล่าเรื่องของผู้ดำเนินรายการ จากนั้นให้ตัวละครหลักคนจนที่เป็นผู้แข่งขันมาพูดถึงชีวิตของตนเอง ตามด้วยฉากการแข่งขัน 2 ช่วงรายการ และปิดท้ายลงด้วยการนำเงินไปปลดหนี้ทั้งหมดนี้เป็นการกำหนดทิศทางของการอ่านความหมายของผู้รับสารทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการมีลักษณะการเข้ารหัสความหมายที่ซับซ้อน (deliberately encoded) ซึ่งโทรทัศน์จะมีลงรหัสความหมายอย่างพิถีพิถัน ผ่านองค์ประกอบรายการและองค์ประกอบเกมโชว์ สำหรับ Hall เห็นว่า ความหมายที่ครอบงำความคิดของคนในสังคม เชื่อมโยงอยู่กับการให้คุณค่าจากมุมมองของชนชั้นนำ เช่นเดียวกับที่คนจนมีการถอดรหัสความหมายที่มีการให้คุณค่าหลักว่า คนจนต้องดูแลคนในครอบครัว “โอกาส” ของคนจนในการปลดหนี้ และการเป็น “ผู้ใช้แรงงาน” ภายใต้ระบบการผลิตแบบทุนนิยมหรือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการลดทอนให้ปัญหาคนจนหรือความยากกลายเป็นปัญหาระดับปัจเจกบุคคล ทั้งนี้การผลิตซ้ำความหมาย “คนจน” และการติดตั้งคุณค่าให้กับผู้รับสารคนจนดังกล่าว ทำให้ชนชั้นนำจะสามารถแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นผู้ใช้แรงงานของคนจนได้ต่อไป